

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN
DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Nevsal BAYKARA

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şenay YAPICI
Afyonkarahisar
2006

SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Nevsal BAYKARA

Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şenay YAPICI

Afyonkarahisar
Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİNevsal BAYKARA
İlköğretim Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2006

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şenay YAPICI

Bu araştırmanın amacı İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesidir. Bu araştırma; Sosyal Bilgiler Öğretim programının amaçlarının düşünme becerilerini kazandırmaya uygun olup olmadığı ve Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazanılması ile ilgili öğrenci görüşlerinin; öğrencilerin cinsiyet, okulun bulunduğu çevre, anne ve baba eğitim durumu, anne-baba mesleği değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmanın evreni, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Antalya ili Alanya ilçe merkezinde ve merkeze bağlı kasabalarda bulunan ilköğretim okullarında 2005-2006 öğretim yılında, öğrenim gören yedinci sınıf öğrencilerdir. Araştırma örneklemi olarak ilçe merkezi ve merkeze bağlı kasabalarda bulunan 6 ilköğretim okulunda ve bu okullarda öğrenim gören 383 yedinci sınıf öğrencisi alınmıştır.

Öğrencilere; Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirilmesi amacıyla 36 maddelik Likert tipi bir anket uygulanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Sosyal bilgiler dersinde düşünme becerileri etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği görülmüştür.

Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde cinsiyet değişkeninin önemli bir değişken olmadığı bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde okulun bulunduğu yerleşim yeri açısından on dokuz maddede anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bunlar arasında on altı maddede şehirde bulunan okullar lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Şehir merkezindeki okullarda bulunan öğrenciler bu etkinliklere daha çok yer verildiğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da şehirdeki okulların daha fazla imkana sahip, daha modern eğitim araçlarına sahip olması gibi nedenler düşünülebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde baba mesleği değişkeninin önemli bir değişken olmadığı bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde anne mesleği değişkeninin önemli bir değişken olmadığı bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi ile anne eğitim durumu değişkeni arasında altı maddede anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Anlamlı farklılığa rastlanılan bu maddeler için genel olarak anne eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin düşünme becerileri etkinliklerine daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirttikleri söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi ile baba eğitim durumu değişkeni arasında altı maddede anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Anlamlı farklılığa rastlanılan bu maddeler için genel olarak baba eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin düşünme becerileri etkinliklerine daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirttikleri söylenebilir.

ABSTRACT

EVALUATION OF SOCIAL SCIENCES INSTRUCTION CLASS
IN TERMS OF THINKING SKILLS

Nevsal BAYKARA

Department of Elementary Education

Afyon Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

June 2006

Advisor: Yrd.Doç.Dr. Şenay YAPICI

The aim of this research is to evaluate the Social Sciences class in primary schools in terms of thinking skills. This research focuses on providing the fact that whether the aims of Social Sciences Teaching Program are suitable for establishing the thinking skills and whether students' thoughts on establishing the thinking skills in Social Sciences lesson differ in terms of variables like students' gender, the environment in which the school is located, and educational and occupational status of the parents.

The scope of this study is the seventh grade students going to the schools bound to Ministry of National Education, and located in the small towns which are bound to the centre of Alanya district in Antalya in the 2005 – 2006 educational term. Three hundred and eighty three seventh-grade students in six primary schools located in the small towns bound to the centre of Alanya district were taken as the subjects of the research.

In order to evaluate the Social Sciences Class, a Likert type survey consisting of thirty six items was applied to the students. The results depending on the findings of this research can be summarized as:

It was seen that thinking skills activities are usually applied in Social Sciences class.

It was found that the variable of student gender does not have an effective role in students' views related to involvement of thinking skills in Social Sciences class.

Considerable differences were found in nineteen items in evaluating the Social Sciences class in terms of thinking skills when the location of the school is considered. Among them, considerable differences were encountered which are in favor of schools in the city centre. Students at schools in city centre explained that these activities are applied more. The fact that the schools in the cities have better opportunities and more modern educational materials may be considered as the reason of this.

Variable of father's occupation was not found as an effective variable according to the students' views related to the involvement of thinking skills in Social Sciences class.

Variable of mother's occupation was not found as an effective variable according to the students' views related to the involvement of thinking skills in Social Sciences class.

It was found in six items that there are considerable differences between the education level of mother and the evaluation of Social Sciences class in terms of thinking skills. It can be concluded from these items in which considerable differences were found that, in general, more considerable and higher level thinking skills activities are applied as the education level of mother increases.

It was found in six items that there are considerable differences between the education level of father and the evaluation of Social Sciences class in terms of thinking skills. It can be concluded from these items in which considerable difference was found that, in general, more considerable and higher level thinking skills activities are applied as the education level of father increases.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı :Yrd.Doç.Dr. Şenay YAPCI .....

Jüri Üyeleri: : Prof. Dr. Hakkı YAZICI .....

: Prof. Dr. Mustafa ERGÜN .....

Nevsal BAYKARA'nın "Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı tezi 09/06/2006 tarihinde, saat 14:00'te yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim / Sosyal Bilgiler dalında, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Düşünme becerilerini kazandırmak eğitimin özü olmalıdır. Uzmanlar eğitimin her kademesinde öğrencilere zekâ ve yetenekleri doğrultusunda düşünme becerilerini kazandırılabilceğini belirtmektedirler. Öğrencilere üst düzeyde zihinsel gelişme olanağı sağlanması ve demokratik yaşam davranışlarının kazandırılması bunu gerekli kılmaktadır.

Bu araştırmanın yapılmasında en önemli etken de Sosyal Bilgiler Dersinin düşünme becerilerini kazandırıp kazandırmadığını belirlemek ve bu konu ile ilgili önerilerde bulunmaktır.

İlköğretim yedinci sınıf “Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi” adlı bu araştırma birçok kişinin katkısıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde ayrıca gerek ders döneminde, gerekse tez çalışmalarında her zaman yardım ve desteğini gördüğüm danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Şenay YAPICI’ya, Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY’a, değerli hocam Öğr. Grv. Mehmet YAPICI’ya, verilerin istatistik işlemlerinin gerçekleştirilmesinde yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın uygulanması sırasında her türlü kolaylığı gösteren tüm kişi ve kurumlara teşekkür eder, saygılar sunarım.

Çalışmalarımın her aşamasında varlığıyla bana destek olan eşime ve aileme de sonsuz teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Nevsal BAYKARA
İlköğretim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 2002 Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler
Öğretmenliği
Lise: 1998 Alanya Lisesi

İş/istihdam

2005-2006- Öğretmen, Milli Mensucat İlköğretim Okulu Seyhan/Adana

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve yılı: Antalya 12 Kasım 1980, Cinsiyet: Kadın

Yabancı Dil

İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

I. SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ.....	5
II. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN GENEL HEDEFLERİ	6
III. EĞİTİMDE PROGRAM DEĞERLENDİRME.....	11
IV. DÜŞÜNMEYE GENEL BİR BAKIŞ.....	14
A) DÜŞÜNME NEDİR?	14
1. Düşünme Türleri	16
a) Yaratıcı Düşünme.....	16
b) Eleştireci Düşünme	20
c) Problem Çözerek Düşünme.....	22
2. Düşünme Biçimleri	25
3. Düşünme Becerileri	26

V. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	30
-------------------------------------	-----------

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM	33
I. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE TÜRÜ	33
II. EVREN VE ÖRNEKLEM	33
III. ÖLÇME ARACI VE VERİLERİN TOPLANMASI	34
IV.SÜRE VE OLANAKLAR.....	35
V. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE İSTATİKSEL İŞLEMLER.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR	37
I. ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ İLE İLGİLİ DAĞILIMLAR.....	37
II. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİNİN TEST EDİLMESİ	42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
I.SONUÇ.....	90
II. ÖNERİLER.....	92
KAYNAKÇA.....	94
EKLER	96

TABLOLAR LİSTESİ

		Sayfa
Tablo 1.	Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı ile Yeni Sosyal Bilgiler Programının Karşılaştırılması	9
Tablo 2	Örneklemdaki 7. Sınıf Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı	34
Tablo 3.	Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	37
Tablo 4.	Araştırma Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerinin Dağılımı	38
Tablo 5.	Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Dağılımı	39
Tablo 6.	Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumu dağılımı	40
Tablo 7.	Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumu Dağılımı	41
Tablo 8.	Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Okulların Bulunduğu Çevreye Göre Öğrenci Dağılımı	42
Tablo 9.	Ankete Verilen Cevapların Genel Dağılımı ve Maddelerin Aritmetik Ortalamaları.....	43
Tablo 10.	Cinsiyete Göre Düşünme Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	53
Tablo 11.	Okulun Bulunduğu Çevre Değişkenine Göre Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	55
Tablo 12.	Örneklemdaki Öğrencilerin Baba Mesleğine İlişkin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	58
Tablo13.	Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Baba Mesleği Değişkeninin Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi.....	62
Tablo 14.	Örneklemdaki Öğrencilerin Anne Mesleğine İlişkin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	67

Tablo 15.	Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Anne Mesleği Değişkeninin Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi	71
Tablo 16.	Anne Eğitim Durumuna İlişkin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri	75
Tablo 17.	Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Anne Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi	78
Tablo 18.	Baba Eğitim Durumuna İlişkin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri	82
Tablo 19.	Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Baba Eğitim Durumuna İlişkin F Testi	85

KISALTMALAR

AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
Akt	: Aktaran
Çev	: Çeviren
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mes	: Meslek
No	: Numara
s	: Sayfa
Ort.	: Ortalama
vb	: ve benzerleri

GİRİŞ

Düşünme becerilerine sahip bir bireyde çevresiyle etkin ilişki kurması, sorunları değişik açılardan değerlendirebilmesi, empati kurabilme alışkanlığını kazanması, tutarlı ve pozitif davranışlar göstermesi beklenir. Bu davranışlar çağdaş eğitim-öğretim uygulamalarında kazandırılmak durumundadır.

Bu tezde araştıracağımız konu ile ilgili olarak; düşünme ve düşünme becerileri, Sosyal Bilgiler dersi, Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri, eğitim programlarını değerlendirme ile ilgili bilgiler verilecektir.

Araştırmanın konusu ile ilgili ilk önce literatür tarama çalışması yapılmış. Uygulama çalışması ile anket taslağı tez danışmanına, konu ile ilgili olan uzmanlara ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine sunulmuştur. Son şekliyle oluşturulan otuz altı maddelik anket uygulanmış ve anket sonuçları değerlendirilmiştir.

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesidir. Bu araştırma; Sosyal Bilgiler Öğretim programının amaçlarının düşünme becerilerini kazandırmaya uygun olup olmadığı ve Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazanılması ile ilgili öğrenci görüşlerinin; öğrencilerin cinsiyet, okulun bulunduğu çevre, anne-baba eğitim durumu, anne-baba mesleği değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

II. PROBLEM CÜMLESİ VE ALT PROBLEMLER

Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir ve öğrenci görüşlerinde bazı değişkenler açısından anlamlı farklılıklar var mıdır?

1. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

2. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde okulun bulunduğu yer değişkeni açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde anne mesleği değişkeni açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde baba mesleği değişkeni açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde annenin eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilmesine ilişkin öğrenci görüşlerinde babanın eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

III. DEĞİŞKENLER

1. Öğrencilerin cinsiyetleri
2. Okulun bulunduğu çevre
3. Öğrencilerin annesinin eğitim durumu
4. Öğrencilerin babasının eğitim durumu
5. Öğrencilerin annesinin mesleği
6. Öğrencilerin babasının mesleği

IV. DENENCELER

1. Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde cinsiyet değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
2. Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde okulun bulunduğu çevre değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık yoktur.
3. Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde anne eğitim durumu değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
4. Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde baba eğitim durumu değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık yoktur.
5. Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde anne mesleği değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
6. Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde baba mesleği değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık yoktur.

V. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın örneklemini Antalya ili Alanya ilçe merkezinde 2005-2006 öğretim yılında ilköğretimin ikinci kademesinde bulunan 383 yedinci sınıf öğrencisi ile düşünme becerileri ise ankette yer alan 36 madde ile sınırlıdır.

VI. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Temel ve zorunlu eğitimin verildiği ilköğretim kademesinde dersler, özellikle Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin, iyi bir vatandaş olmanın yanı sıra ülke kalkınmasında katkıda bulunan, üretken insanlar olmaları ve bilişsel özelliklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Mevcut program ve uygulamalarla bu amaçların gerçekleşip gerçekleşmediği, Program Değerlendirme çalışmaları ve araştırmaları ile ortaya çıkabilir ki yapılan araştırmalar çok azdır. Bu nedenle, bu araştırmanın bulgu ve sonuçlarının, MEB'in ilgili ve yetkili birimlerine yardımcı olacağı beklenmektedir.

VII. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden,1998:3).

Düşünme: Gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen malumatı kavramsallaştırma, uygulama, analiz ve değerlendirmenin disipline edilmiş şeklidir (Özden, 1997:79).

*Yaratıcı düşünme:*önceden kestirmelerin veya sonuç çıkarmaların birey için yeni orijinal, hünerli, zekice ve nadir olması manasına da gelir (Arık, 1987:22).

Eleştirel düşünme: tenkitçi, değerlendirmeci, şüpheci, analitik, sentezci, açık, dikkatli, mantıksal ve bağımsız düşünme anlamlarında kullanılmaktadır (Özden, 1997:98).

BİRİNCİ BÖLÜM

I. SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ

Sosyal Bilgiler toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleşmesini sağlayan toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın içine girebilir. Bir bakıma tüm Sosyal Bilimlerin felsefe ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir (Sönmez, 1997:3). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgileri özümsemeleri ve bu bilgilerden sonuç çıkarmaları esastır (Ergün, M., Özdaş, A., 1997:152).

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD’de Milli Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okul Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Daha sonraki yıllarda da bu kavram diğer bütün ülkelerde yaygınca kullanılmaya ve okul programlarında yer almaya başlamıştır (Köstüklü, 1998:9). Ülkemizde ise, 1952 yılında toplanan 5. Milli Eğitim Şurasında, Sosyal bilgiler dersinin ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulması kararlaştırılmış olmasına karşın, ancak 1962 yılında sınırlı biçimde uygulamaya konulmuş olan İlkokul Program Taslağı’na bu dersin ‘Toplum ve Ülke Programı’nda, aynı ders ‘Sosyal Bilgiler’ adıyla benimsenmiştir (Sözer, 1998:16). Okul Programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dendiği vakit sosyal bilimlerin her biriyle ilgili olan ama bağımsız bir alan akla gelir. Sosyal bilgiler Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Ekonomi, Antropoloji, Hukuk, Psikoloji, Eğitim, Felsefe gibi konu alanlarını içerisine alır (Köstüklü, 1998:9-10).

İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle, çocuk özellikle içinde bulunduğu toplumsal yaşamı, geçmişi, bugünü ve geleceği yakından tanıyacaktır. Bu derste

çocuk toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirilir ve kendisinin toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanır. Böylece Sosyal Bilgiler dersi çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında önemli bir işlevi yerine getirmiş olur (Köstüklü, 1998:9-10).

Sosyal Bilgiler dersinin gerekliliği üzerinde dururken, iyi yurttaş olma konusunda eğitimin öneminden söz etmekte ve ‘bu konuda gerekli yeterlilikleri bireye kazandırmada okulun oynadığı rolü yadsımamak gerekir’ demektedir. Ona göre, okulun en önemli görevlerinden biri Sosyal Bilgiler eğitimi yoluyla çocuğun vatandaşlık eğitimini tam olarak gerçekleştirmektir. İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersinin verilmesi, öğrencinin her şeyden önce sosyalleşmesini, demokratik yaşamın temel ilkelerini, iyi yurttaş olmanın gereklerini öğrenmesini sağlar. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimde ayrı bir öneme sahiptir (Sözer, 1998:16).

II. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN GENEL HEDEFLERİ

Öğrenciler bu derste: (MEB, 2000:11,12)

A.Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden;

- 1- Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.
- 2- Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içerisindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini arttırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
- 3- Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir;cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.
- 4- Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar;Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.
- 5- Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.
- 6- Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

7-Kanun kavramını benimser; kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.

8- Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onlarını korumak gerektiğini öğrenirler.

9- Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.

10- Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır;tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ıleri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıklarının tarihi akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

11- Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

12- Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.

13- Türk inkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar;Türk inkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler.

14- Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar;bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca 'milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma' yolunda her fedakarlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.

B. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden;

1- İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar;grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

2- İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılama gerektiğini benimseler.

3- Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

4-- Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

5- Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.

6- Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;

1- Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

2- Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

3- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler;yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

4- Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

- 5- Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.
- 6- Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.
7. Plan, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.
  - Ç. *Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;*
  - 1- Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
  - 2- Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.
  - 3- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.
  - 4- İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
  - 5- Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar.
  - 6- Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
  - 7- Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.

Yukarıda yer alan amaçlar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersinin öğrencileri toplumsal yaşama hazırlamaya çalıştığı ve Sosyal Bilgiler alanlarındaki hemen hemen bütün disiplinler ile ilişkili olduğu kolayca görülmektedir. Amaçlar çok genel olarak ifade edilmekle birlikte Sosyal Bilimler alanında kazanılması gereken önemli bilgi ve becerilere işaret etmektedir. Amaçlarda hem bilişsel becerilere hem de duyuşsal özelliklere yer verilmiştir. Ayrıca bilişsel alanla ilgili amaçların büyük bir kısmı kavrama ve uygulama basamağında ifade edilmiştir. Düşünme becerilerine yer verildiği gözlenebilir. Ancak uygulamada bu amaçların büyük bir kısmına ulaşılamadığı söylenebilir. Bu durum amaçların bir kısmının uzak, bir kısmının genel, bir kısmının özel hedef biçiminde ifade edilmesinden, bazı hedeflerin davranışa dönüştürülmesi için sürenin ve öğrencilerin uygun olmamasından kaynaklanabilir (Erden, 2000:17).

Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı İle Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nın Karşılaştırılması

2004 Sosyal Bilgiler programı, tümüyle davranışçı olan program davranışlarından farklı olarak, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin varolan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını doğru karar vermesini sorun

çözmesini, eleştirel ve yaratıcı düşünmesini teşvik edici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırılmıştır (www.programlar.meb.gov.tr).

Uygulanmakta olan program ile hazırlanmakta olan program çeşitli yönleriyle karşılaştırılması aşağıda verilmiştir.

Tablo 1) Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı İle Yeni Sosyal Bilgiler Programının Karşılaştırılması (www.programlar.meb.gov.tr)

	Mevcut Program	Yeni Program
GENEL HEDEFLER VE PROGRAM HAZIRLAMA SÜRECİ AÇISINDAN	4-7 sınıflar için toplam 43 genel hedef belirlenmiştir.	4-8 sınıflar için toplam 17 genel hedef belirlenmiştir.
	Sosyal Bilgiler dersi yurttaşlık aktarımı olarak düşünülmüştür.	Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler düşünülmüştür.
	İçerik ön plandadır. İçerik ön planda tutulduğu için oldukça yoğundur.	Beceri kazandırmak ön plandadır. Becerilerin kazanılıp, kullanılmasını esas aldığı için beceriler hedefler ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Programda ayrıca içerik bölümü oluşturulmamıştır. Kazanımların getirdiği içerik sınırlaması söz konusudur.
		Geniş katılımlı, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kişi kurum ve kuruluşlarla paylaşım halinde hazırlanmıştır. Bu çerçevede programın belirli aşamalarında alınan geribildirimler değerlendirilmiştir.
PROGRAM YAKLAŞIMI AÇISINDAN	Davranışçı anlayışı esas alır.	Oluşturmacılık merkezinde yeni bir anlayış esas alır.
ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN ROLLERİ AÇISINDAN	Öğretmen merkezli eğitimi gerektirmektedir.	Öğrenci merkezlidir.
	Öğretmen olabildiği kadar içeriği aktarabilmeyi yeterli görmektedir.	Öğrenci dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir.
	Nesnel gerçekliğe dayalı bilen kişiden bağımsız.	Bireysel ve toplumsal olarak yapılandırılan öznel gerçekliğe dayalıdır.

Tablo 1'in devamı

ÖĞRENME ÖĞRETME SÜREÇLERİ AÇISINDAN	Öğretmen merkezlidir. Öğretmen merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasına izin verir.	Öğrenci dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir.
	Bilgiyi sunma, talimatlara uyma ve geribildirim verme önemlidir.	Düşünme becerilerini ön plana çıkararak, bilgiye ulaşmayı ve öğrenmeyi öğrenmeyi önemser.
	Öğretim sürecinden ayrı olarak ve ölçüte dayalı değerlendirme yapılır.	Değerlendirme öğretim süreci içinde ve ölçütten bağımsız olarak yapılır.
	Geneleksel ortamlara izin verir.	Öğrencinin ilerlemek için zihinsel ve fiziksel tepkiler gösterebileceği etkileşimli ortamları gerektirir.
İÇERİK AÇISINDAN	İçerik üniteler halinde sunulmuştur. Bu ünitelerin genel kategorileri; . Vatandaşlık görev ve sorumlulukları . Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri . Çevreyi yurdu ve dünyayı tanıma . Ekonomik yaşama fikri	İçerik öğrenme alanları çerçevesinde temellendirilmiştir. Bu sayede önceki programa göre daha nesnel ve kapsayıcı olması sağlanmıştır. Bu öğrenme alanları; . Birey ve kimlik . Kültür ve miras . İnsanlar, yerler ve çevreler . Üretim, dağıtım, tüketim . Zaman, süreklilik, değişim . Bilim, teknoloji ve toplum . Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler . Güç, yönetim ve toplum . Küresel bağlantılar adı altında oluşturulmuştur.

III. EĞİTİMDE PROGRAM DEĞERLENDİRME

Program, uygulanmadan önce, tasarlanan eğitim faaliyetlerinin planı ve kullanılacak eğitim materyallerinin taslağıdır. Bundan dolayı her program başlangıçta denencel niteliğe sahiptir. Bir program taslağının nasıl bir sonuç vereceği önceki bilgilere dayanarak kestirilebilir ancak, bu konudaki kesin karar program uygulandıktan sonra programın değerlendirilmesiyle verilebilir (Turgut, 1991:217).

Program değerlendirme programın etkiliği hakkında karar verme sürecidir. Program değerlendirme genelde programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ya da ortadan kaldırma kararının verilebileceği bilgileri içermektedir. Değerlendirme sonuçları program geliştirme uzmanlarına programa devam, gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra karar vermede, sonuç çıkarmada ve programla ilgili kararları bilgiye dayandırmada program geliştirme uzmanına yetki verir (Demirel, 2003:183).

Eğitim sürecinde değerlendirme genel olarak iki amaca yönelik olarak yapılır. Bunlar;

- 1- Öğrencilerin başarısını değerlendirmek.
- 2- Eğitim Programının etkililiği hakkında yargıda bulunmak ve programdaki aksaklıkların, programın hangi öge ya da öğelerinden kaynaklandığını belirleyerek gerekli düzeltmelerin yapılmasına olanak sağlamak (Erden, 1998:9).

Değerlendirmeden alınan sonuçlar programın daha iyi geliştirilmesi, daha verimli ürün alınması için kullanılır (Varış, 1996:186).

BELLİ BAŞLI PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELLERİ

Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli

Hedefler, program sonunda öğrencilerin kazanmaları beklenen istendik davranışları ifade eder. Öğrenme yaşantısı, öğrencilerin istendik davranışları kazanmaları için geçirmeleri gereken yaşantı ve etkinliklerdir. Değerlendirme ise, hedeflere ulaşma derecesini tayin etmek için yapılan etkinlikleri kapsar. Tyler'a ait olan bu modelin merkezinde eğitim hedefleri vardır, önce hangi hedeflere ulaşılabilirdiğine bakılır sonra ulaşılamayan hedeflere niçin ulaşılamadığını belirlemek için hedef ve öğretim yaşantıları incelenir. Hedefe dayalı değerlendirme sürecinde aşağıdaki aşamalara yer verilmesi gerekir (Erden, 1998:10-11):

1. Program amaç ve hedeflerini belirleme
2. Hedefleri kazandırmak istenen özelliğe göre sınıflama.
3. Hedefleri davranış cinsinden ifade etme.
4. Hedefe ulaşıp ulaşılmadığını gösterecek durumu saptama.
5. Ölçme tekniklerini geliştirme ya da seçme.
6. Öğrencilerin davranış yeterlilikleri ile ilgili veriyi toplama.
7. Elde edilen verilerle belirlenen hedefleri karşılaştırma.

Tyler'ın değerlendirme modelinde niceliksel verilerden yararlanılabilir. Bu değerlendirme modelinde, değerlendirme sürecinde öğrenci davranışlarının öğretimin başında ve sonunda olmak üzere en az iki defa ölçülerek hedeflere ulaşma derecesini belirlemek gerektiği savunulmuştur. Ayrıca davranışların kalıcılığını kontrol etmek için programın bitiminden belli bir süre sonra da davranışların izleme çalışması ile değerlendirilmesinin üzerinde durmuştur (Erden, 1998:12).

Bu özelliğinden dolayı hedef dayanlı değerlendirme modeli deneysel araştırma yöntemlerine uymaktadır. Bu modelde, bilişsel hedeflere ulaşma derecesini belirlemek için hedef dayanlı başarı testleri, devinişsel beceriler için gözlem

formları ve duyuşsal hedefler için tutum ölçeklerinden yararlanılabilir (Demirel, 2002:172).

Programın Öğelerine Dayalı Değerlendirme

Bu model oldukça kapsamlı ve çok yönlüdür. Stufflebeam'ın ortaya oyduğu bu modelde değerlendirmenin amacı, program hakkında karar verme yetkisine sahip olan kişilere bilgi vermektir. Program geliştirme sürecinde yetkililerin programla ilgili, dört alanda karar vermesi gerekir (Erden, 1993:12-13):

Planlama ile ilgili kararlar

Yapılaştırma ile ilgili kararlar

Uygulama ile ilgili kararlar

Yeniden düzenleme ile ilgili kararlar

Bu kararlara dayanak olacak bilgilerin toplanması için programın dört farklı aşamasının değerlendirilmesi söz konusudur. Bunlar; çevre, girdi, süreç ve üründür.

Çevrenin değerlendirilmesi sırasında programla ilgili tüm faktörler mevcut durum analiz edilir. Bu aşamanın amacı hedeflerin belirlenmesine temel olacak bilgilerin toplanması ve hedeflerin belirlenmesidir (Erden, 1993:12-13).

Girdinin Değerlendirilmesi bu aşama programın amaçlarına ulaşılabilmesi için gerekli olan kaynaklar ve bu kaynakların nasıl kullanılacağı hakkında bilgi sağlar. Sürecin Değerlendirilmesi program uygulanması ile ilgili kararların alınması için gereklidir. Bu süreç program uygulanırken gerçekleşir ve planlanan ile gerçek faaliyetler arasındaki uyuma bakılır. Ürünün Değerlendirilmesi, bu aşamada programın ürünü hakkında veri toplanarak beklenen ürünle gerçek ürünün karşılaştırılması söz konusudur (Erden, 1993:12-13).

İşlemin (Sürecin) Değerlendirilmesi: Bu aşama; programın uygulanması ile ilgili kararların alınması için gereklidir. Bu süreç program uygulanırken gerçekleştirilir ve planlanan ile gerçek faaliyetler arasındaki uyuma bakılır. Buradaki amaç süreç üzerindeki herhangi bir aksaklığı belirlemektir.

Ürün Değerlendirilmesi: Bu aşamada programın ürünü hakkında veri toplanarak beklenen ürünle gerçek ürünün karşılaştırılması söz konusudur. Ürün,

değerlendirilen programın devam edip etmeyeceğini ya da nasıl bir değişikliğe uğratılması gerektiği hakkında bilgi verir (Erden, 1993:13).

Eğitsel Eleştiri Modeli

Eğitsel eleştiri modelinin üç temel boyutu vardır. Bunlar; betimleme, yorumlama ve değerlendirmedir. Betimsel boyutta, eğitimin niteliği ile ilgili özellikler tanımlanır, yeni programın sonucunda okulda ne gibi değişiklikler olduğu, bu değişikliklerin öğrenci ve öğretmenleri nasıl etkilediği gibi sorulara yanıt aranır. Yorumlamada, program sonucu meydana gelen olaylar göz önünde bulundurularak, bu olayların olası bazı sonuçları tahmin edilir ve yorumlanır. Değerlendirme boyutunda ise betimleme ve yorumlama sonuçlarına bağlı olarak programın değeri hakkında yargıya varılır (Erden, 1993:14).

IV. DÜŞÜNMEYE GENEL BİR BAKIŞ

A) DÜŞÜNME NEDİR?

Düşünme, lisan (language) veya sembolik davranıştır. Bununla beraber her sembolik davranış düşünme değildir. Lisan iki şekilde kullanılır: 1.Diğer şahıslarla iletişim kurmak için, ve 2. Zamanda yahut mekanda veyahut her ikisinde de mevcut olmayan yer, kişi, şey ve olaylar hakkında kendi kendimize konuşmak için. Lisan dolaylı davranış biçimidir. Lisanla, o anda mevcut olan veya olmayan mekanlara, kişilere, nesnelere ve olaylara tepkide bulunuruz. İşte bu tip davranışları düşünme olarak isimlendirmekteyiz (Arık, 1987:21).

Düşünme; gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen malumatı kavramsallaştırma, uygulama, analiz ve değerlendirmenin disipline edilmiş şeklidir (Özden, 1997:79).

Düşünme; zihinden geçirmek, göz önüne getirmek, bir sonuca varmak gereğiyle inceleme, karşılaştırma ve oradaki bilgilerden yararlanma gibi zihin işlemlerinden geçirmek, muhakeme etmek, zihni ile arayıp bulmak, bir şeye karşı

ilgili ve titiz davranmak, tasarlamak, hatırına getirmek, ayrıntıları iyice incelemek (TDK, 1992:257).

Düşünme, insan çabasını belli bir amaca ya da sonuca yöneltir. İnsanı, kötü alışkanlıkların tutsağı olmaktan korur. İnsana, yeterince bilgi toplamadan yanlış ve yanlış kararlar verme yerine, eylemlerine düzenli ve sistemli biçimde toplanmış bilgiler yardımıyla yön vermesini sağlar. Düşünme insanın karşılaştığı güçlükleri ya da problemleri önceden kestirmesinde yardımcı olarak onları karşılamada, onlara karşı hazırlıklı olmada en önemli rolü oynar (Kazancı, 1989:3).

Düşünmeyi bilmek, iyi bir eğitimin öğrencilere kazandırdığı bir beceri olmalıdır. Düşünme becerimiz, yeni bilgiyi ne kadar iyi alabilmemiz ve işleyebilmemiz üzerinde etkilidir (İpşiroğlu, 1997:30).

En çok bilinen düşünme şekilleri arasında eleştirel düşünme, analitik düşünme, hüküm çıkarmaya yönelik (tümevarım, tümdengelim) düşünme ve ilişkisel düşünme sayılabilir (Özden, 1997:79).

Düşünme terimi aşağıda sıralanan altı değişik durumu anlatmak içinde kullanılmaktadır: (Kazancı, 1989:10)

1. İçeride dönük istekleri yansıtan hülya kurma gücü.
2. Anımsamak, zihinde arayıp bulmak.
3. Hayal kurmak, hayali düşünme, imgelemek.
4. Uyarmak ve dikkati çekmek amacıyla yönelik zihinsel süreç.
5. Belirli bir şeye ya da şeylere inanma, inanç anlamına gelen süreç.
6. Akıl yürütme, sorun çözme ve eleştiriye yönelik zihinsel süreç.

1.Düşünme Türleri

a) Yaratıcı Düşünme

Yaratıcılık, daha önceden kurulmamış ilişkiler arasında ilişkiler kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içinde yeni yaşantı, deneyim, fikir ve ürünler ortaya koyabilme ya da anlam evrenimizi yeniden yapılandırma, bireyler için ya da kültür için gerçekliğe uygun bir yenilik katmadır (Kazancı,1989:33).

Yaratıcı düşünme; buluşçu, yenilik arayan veya eski sorunlara yeni çözümler getiren ve özgün düşüncelerin ortaya çıkmasını sağlayan bir düşünce biçimidir (Oğuzkan, 1974:207).

Yaratıcı düşünmek için, her şeyden önce kişinin kendine güven duyması, bağımsız düşünebilmesi, kimi zaman alışılmış kalıpları ve kuralları kırabilmesi ve yeti ve yeteneklerini sonuna dek kullanabilme ortamı ve özgürlüğünün kendisine sağlanmış olması gerekmektedir.

Yaratıcı düşünmeyi ortaya çıkaran etmenler; (Kazancı, 1989:32-33).

- . Psikolojik (kişilik yapısı, karakter özelliği vb.)
- . Toplumsal çevresel etmenler (ortamın sağlanması vb.)
- . Eğitsel etmenler(okullar, kurslar vb.)

Yaratıcı düşünme; önceden kestirmelerin veya sonuç çıkarmaların birey için yeni orijinal, hünerli, zekice ve nadir olması manasına da gelir (Arık, 1987:22). Yaratıcı düşünme, fiziksel ya da psikolojik çevrede karşılaşılan problemleri çözerken özgün zihinsel davranışlar sergileme diye tanımlamak mümkün olmakla birlikte, bu sürecin nasıl oluştuğu hakkında tam bir anlaşmaya rastlanmamıştır. Bazen yaratıcı düşünme ile içe doğucu düşünme aynı anlamda kullanılmaktadır (Kazancı, 1989:33).

Yaratıcılık bir düşünme biçimidir hayal gücü ile çok yakından ilişkisi vardır. Yaratıcılık tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır. Yaratıcı yeti insan yaşamının ve gelişiminin tüm yönlerinin temelini

meydana getirmektedir. Yaratıcılık bazen “akıcı düşünme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcı düşünmeye katkıda bulunduğu kabul edilen yetenekler vardır. Bunlar; Akıcılık, Esneklik, Orjinallik(Özgünlük), Açıklama, Sorunlara karşı duyarlılık, Sorunları tanımlayabilmek, İmgeleme, Çocuk gibi olmak, Analojik düşünme, Değerlendirme, Analiz, Sentez, Dönüştürme, Sınırları aşma, Sezgi, Tahmin, Yarım bırakmama, Konsantre olma, Mantıksal düşünme, Sıra dışı bağlantılar kurma, Belirsizliklerden korkmama ve Özerklidir (Özden, 1997:110-111).

En yalın anlamıyla “varolandan yeni ve farklı bir şeyler ortaya çıkarma” diye tanımlanan yaratıcılık, eğitim sistemimizin içinde geleceğin genç nesillerini yetiştirmede önem taşımaktadır. Değişen ve gelişen çağa ayak uydurabilecek, var olan durumlardan yeni bilgiler üretebilecek kişilere ihtiyaç vardır. Yaratıcı bir kişiliğin temelinde merak, sabır, serüvencilik, hayal kurma, deney ve araştırmalardan kaçmayan, buluş yapma yetisine sahip olma, sentezci yargılara varabilme gibi özellikler bulunmaktadır (Tuzcuoğlu, 1994:25).

Yaratıcı süreç bazen belli basamaklarda gerçekleşir: a) Sıkı çalışma, b) Dinlenme, c) Aydınlatma (buluş), sıkı çalışma ve buluşu doğrulayan diğer aydınlanma aşaması.Yaratıcılık bazen de mevcut şeyleri değişik şekilde algılama olarak gerçekleşir (Özden, 1997:114).

Yaratıcı düşünme ile müzisyenlerin, ressam, şair ve bilim adamlarını özgün çalışmalarında sergiledikleri zihinsel davranışlar kastedilmektedir. Yaratıcı düşünmede bilinçlilik kabul edilmemekle birlikte, bilinçli bir dönemin özgün süreci hazırlamasındaki rolü kabul edilmektedir (Kazancı, 1989:33).

Günümüz insanı sürekli değişimin ve rekabetin egemen olduğu bir dünyada yaşamını sürdürmek durumundadır. Bu tür ortamda yaşayan bireyin karşılaştığı sorunlara çözüm getirebilmesi, yaratıcı düşüncenin geliştirilebilmesiyle mümkündür. İşte bireylere bu tür düşünceyi küçük yaşlardan itibaren benimsetmek gelecek yaşantıları açısından çok büyük önem taşımaktadır (Davaslıgil, 1989:24).

Her ne kadar 20.yüzyılın ilk yarısında, yaratıcılığın çok az insanda bulunan ve erişilemeyen bir özellik olduğu fikri kabul görmüşse de gerekli imkanlar sağlandığında, yaratıcılığın ortaya çıkarılıp geliştirileceği görüşü hakimdir. Eğitimciler için de en faydalı bakış açısı, bilişsel becerilerin eğitimle belli bir derece arttırılabileceğidir. Konuyla ilgili uzmanlar yaratıcılığın ön şartı olan çok yönlü düşünme becerisini “yaratıcı düşünme” diye adlandırmışlar ve bunun geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapmışlardır (İlkbahar, Tezel,1992:8).

Yaratıcı birey, hem aşırı duyarlı, hem de tutarlı olabilir. Var olan kuralları yıkıp yok eder; ama etkinlik içinde yaratıcıdır. Çalışmaya hazır, kendini dış dünyadan tümüyle yalıtabilen, aynı anda çevresi ile iletişim kurabilen, aktif, savaşımcı, tutkulu birey yaratma dönemlerinde düşünceli ve uzak görünür. Kimi zaman yüzer gezer bir zihinle kendini sezgisel, akıldışı akımlara bırakırken kimi zaman da çözümleyici, mantıklı, akılcı, büyük bir yoğunlaşma ve uyanıklık örneği veren birey olur. Yaratıcı birey zaman zaman işbirliğine girer ve uyumlu gözükür. Bunu içinde bulunduğu grubun sürekliliği için yapar. Yaratıcı birey karmaşıklığa, belirsizliğe, asimetriğe karşı hoşgörülü olan bireydir (Sungur, 1997:77-78).

Yaratıcılık kabiliyetinin çok az öğrencide olduğu ve onlarında bu potansiyeli kullanmak için başkalarının yardımına ihtiyacı olmadığı şeklinde yanlış bir anlayıştan dolayı yaratıcılık eğitimi ya tamamen ihmal edilmekte ya da sadece üstün zekalı olduğu testlerle belirlenen çok az sayıda öğrenciye verilmektedir (Özden; 1997:118).

Yaratıcı düşüncenin okulun hedefleri dışında bırakılması kabul edilemez. Bir kişinin yaratıcı düşünce yetenekleri gelişmemiş veya felce uğramışsa onun zihinsel olarak tam manasıyla işlevde bulunduğunu söyleyemeyiz. Yaratıcı düşüncenin içerdiği zihinsel yetenekler, problemlerin farkına varmak, muhtemel çözüm yollarını araştırmak ve düşünülen çözüm yollarını sınamaktır. Eğer bu yetenekler tahribata uğrarsa hayatın getirdiği zorluklarla başa çıkabilmek pek mümkün olmaz veya yetersiz bir seviyede olur. Eğitim esnasında, bilgilerin ve çeşitli maharetlerin

kazanılmasına, yaratıcılık önemli katkılarda bulunmaktadır. Öğretmenin kabul edilmiş kaynak ve yöntemlere dayanarak yaptığı, bilinen, klasik öğretimin daha ekonomik olduğu düşünülmektedir. Halbuki son araştırmalar, yaratıcı yetenekleri kullanmaya yönelik eğitim yöntemlerinin daha ekonomik olduğunu, bir çok şeyin bu yolla daha kolayca öğrenildiğini göstermektedir (Arık, 1987:6-7).

Eğitim ortamı öğrencinin kendini özgür hissedeceği bir ortam olmalıdır. Öğrenciler en olmadık düşüncelerini ifade edebilmeli, saçma olabilecek bazı düşüncelerini açıklamaktan çekinmemelidir. Öğretmen mantığa ters düşen fikirlerinde destekçisi olmalıdır. Eğitim ortamı öğrencinin problemin farkına varmasına, onu anlayıp sınamasına, denenceler kurmasına fırsat verecek şekilde düzenlendiğinde yaratıcı düşünce, tutum ve davranışlar daha kolay ortaya çıkabilecektir (Özden, 1997:119-120).

Öğretmenlerin yaratıcılığı tespit etmek ve geliştirmek için kullanabileceği yollar vardır (Özden, 1997:119-120):

- . Öğrencilere kendi yaratıcı çabalarına değer vermeyi ve bundan memnuniyet duymayı öğretmek
- . Sıra dışı sorulara saygı duyarak farklı düşünme ve değişik bağlantılar kurmayı teşvik etmek
- . Öğrencileri dinleyerek onların fikirlerini değer verdiklerini ve saygı duyduklarını göstermek.
- . Öne sürdükleri fikirleri geliştirmelerine fırsat vererek fikirlerini hem test etmelerine hem de başkalarıyla paylaşmalarına yardımcı olmak.
- . Öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine fırsat vermek. Aşırı denetim, belirlenen programa aşırı bağlılık, öğrencinin kendi başına öğrendiği şeylerin takdir edilmemesi, öğrendiklerini yansıtmalarına fırsat vermeden çok sayıda materyalin yüklenmesi kendi kendine öğrenmeyi engellemektedir.

Özellikle öğretimin ilk kademelerinde sık sık yapılan değerlendirilmeler çocukların yaratıcılığını ortaya koymaktan korkmasına neden olmaktadır. Çocukların yaptıkları hatalar yaratıcı düşünmenin bir parçası olarak kabul edilmelidir. Yaratıcı

düşünme, problem çözme ile birlikte eğitimde en çok aranan ve bu nedenle de hakkında araştırmalar yapılan konulardan olmuştur(Özden, 1997:121).

b) Eleştirel Düşünme

1980’li yıllardan itibaren bilişsel ve davranışçı kuramları temel alan psikologlar ve eğitimcilerin “Eleştirel düşünme nedir?” sorusuna farklı yönlerden yaklaşımlarının doğal sonucu olarak, eleştirel düşünmeye ilişkin tanımlamaların alan yazında çeşitlilik ve değişiklik gösterdiği gözlenmektedir (Büyükkurt, 1990:28). Bu süreçte eleştirel düşünmeye ilişkin ileri sürülen tanımlamalar vardır.

Eleştirel düşünme Şahinel’e göre öğrencilerin daha önceden bildiklerini ortaya koyması ve kendi düşüncelerine değer biçerek ön öğrenmeleri değiştirmesidir.

Eleştirel düşünme değerlendirme, problem çözme süreci ve entelektüel gelişme süreci olarak tanımlanmaktadır.

Eleştirel düşünme Özden’e göre; tenkitçi, değerlendirmeci, şüpheci, analitik, sentezci, açık, dikkatli, mantıksal ve bağımsız düşünme anlamlarında kullanılmaktadır. Bu tür düşünmede önemli olan yetenekler başta önyargı, varsayım, tutarsızlıklar, düşünce ve olguları tanımak olmak üzere aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özden, 1997:98).

Önyargı ve tutarlılığı değerlendirme

Birinci el ve ikinci el kaynakları ayırt etme

Çıkarımları ve nedenleri değerlendirme

Varsayımları, fikirleri ve iddiaları ayırt etme

Açıklamaların eksik taraflarını ve açıklamalardaki belirsizlikleri görme

Tanımlamaların yeterliliğini ve sonuçların uygunluğunu ölçme

Şahinel’e göre eleştirel düşünme kavramı, felsefe ve psikoloji gibi iki ana disiplin temel alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Felsefi yaklaşım iyi düşünmenin normları, insan düşüncesi kavramı ve gerçekçi, tarafsız bir dünya görüşü için gerekli olan zihinsel beceriler üzerinde odaklanırken, psikolojik yaklaşımlar düşünce ve düşünmeyi temel alan deneysel çalışmalar, karmaşık görüşlerin öğrenilmesindeki

bireysel farklılıklar ve eleştirel düşünmenin bir parçası olan problem çözme kavramı üzerinde odaklanmıştır (Şahinel, 2002:3).

Eleştirici düşünme, tek boyutlu olarak düşünülmemelidir. Çünkü, eleştirici düşünme, problem çözmeyi de içeren, kişisel yargılamalara dayalı tutarlı tavır, bilgi ve becerilerden oluşan bir süreç ve yetenek demetidir. Eleştirici düşünme sürecinin başlayabilmesi için bireyin her şeyden önce problemin varlığının farkına varması gerekmektedir (Kazancı, 1989:41).

Eleştirici düşünme (Kazancı, 1989:41), eleştiri yaparken işe koşulan zihinsel faaliyetlerden oluşan düşünme, yargılama ve hüküm vermenin boyutlarından oluşur. Kuşkusuz yargılama ve hüküm verme öteki düşünme çeşitlerinde de vardır. Bununla birlikte, öteki düşünme çeşitlerinde, eleştirici düşünmede bulunması gereken ve karşılaştırmalara olanak sağlayan ölçütlerin ya da standartların kullanılması zorunluluğu yoktur. Bu ölçüt ya da standart, “iyi” ve “kötü” gibi türden bir değer olabilir. Yani önceden saptanmış, çoğunluk tarafından kabullenip benimsenmiş ve yerleşmiş ölçütler, eleştirici düşünmede hüküm vermenin ön şartlarıdır. Öyle ise, eleştirici düşünme, bir problem durumunu bilimsel, kültürel ve sosyal standart ve ölçütlere göre, tutarlılık ve geçerlilik bakımından yargılama ve değerlendirmede işe koşulan tavır, bilgi ve beceri süreçlerinin bütünüdür.

Bireyler okul yıllarında eleştirel düşünme yeteneğini kazandıklarında dinledikleri konuşmacının kanaatlerini, varsayımlarını ve iddialarını ayırt edebilecekler, konuşmada açığa kavuşmayan noktaları ve argümanın eksik kalan kısımlarını görebilecekler ve tanımlamalarının yeterliliğini ve sonuçların uygunluğunu değerlendirebileceklerdir (Özden, 1997:79).

Eleştirici düşünme de başarılı olmak, başka bir deyişle önerme ya da anlatımları doğru olarak değerlendirmek sürecinin on iki özelliği vardır. Bu on iki özellik şunlardır; (Kazancı; 1989:38-39)

1. Önerme ya da anlatımların anlamını kavrama
2. Akıl yürütme zincirinde belirsizlik olup olmadığını yargılama
3. Belirli anlatımların birbiriyle çelişip çelişmediğini yargılama

4. Açıklama
5. Verilen bir ifadenin ya da anlatımın yeterince açık olup olmadığını yargılama
6. İlke ya da kuralların uygulanmasını kontrol etme
7. Verilen ifade gözleme dayalı ise güvenilirliğin saptama
8. Tümevarım yoluyla elde edilen herhangi bir sonucun doğruluğunu ve bunun ölçüsünü saptamak için yargılama
9. Problemin ne olup olmadığını yargılama
10. Sayıtlıların yargılanması
11. Verilen ya da yapılması zorunlu tanımların yeterliliğini yargılama
12. Otorite olarak kabul edilen kimselerin ileriye sürdükleri önermelerin kabul edilip edilmeyeceğine karar verme

Özet olarak, eleştirici düşünme sürecini işe koşan birey, yukarıda sıralanan On iki tür yargılamadan bir kısmını, bazı durumlarda hepsini birden kullanmak zorundadır. Yargılamadaki beceri ve tutarlılık, eleştirici düşünme sürecinin sonucunu etkileyen en önemli etmendir (Kazancı, 1989:38-39).

c) Problem Çözerek Düşünme

Birey, karşılaştığı problemleri çözmede değişik bilgi kaynaklarından yararlanır. Bunlar genellikle önceki uygulamalar, otorite figürleri, kişinin kendi deneyimleri ile bilimdir. Pratikte bunlardan hangisinin daha ağırlıkta olduğu bireysel yetiştirilmişlik ve çevre etkenlerine bağlı olarak değişir. Çoğu problemlerin çözümü eski uygulamalarda aranır. Karar verirken emsal arama eğilimi, bu yaklaşımın kolayca görülen bir belirtisidir. Böyle bir yaklaşımda, gelenekselleşen ya da geçmişte benimsenmiş bir çözüm yolunun yeterliliğini kanıtladığı kabul edilir. Problem çözmenin kaynaklarından ikincisi otorite figürleridir. Otorite figürü belli konularda karar verme yetkisi ya da yeterliliği olduğu kabul edilen kişi ya da kurumdur. Problem çözmede üçüncü kaynak kişisel deneyimlerdir. Bu yaklaşımda birey kendi dışındaki güçlerin istek ve önerileri değil, kendi düşünce, gözlem ve deneyimleri ile bir karara gitmektedir. Dördüncü kaynak bilimdir. Bilime dayalı problem çözmenin en belirgin

özelliği, çözümün genel, güvenilir ve insanlarca bilinen en geçerli verilere dayalı olmasıdır (Karasar, 1994:5-7).

Pek çok durumda düşünme problem çözmeye yöneliktir. Problem temelde bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumudur. Bu engellenme hedefe ulaşmayı güçleştirir. Böyle bir durumda problem, engeli aşmanın en iyi yolunu bulmaktır. Bir problemin düşünmeyi sağlaması için, kişinin kendisi tarafından problem durumunun algılanması gerekir. Bireyin elde etmek istediği, ulaşmanın yollarını aramak için çaba harcayacağı bir hedef olmalıdır. Ancak bundan sonradır ki, bireyin hedefine ulaşmada yararlandığı süreçler incelenebilir. Bu inceleme alanı problem çözümedeki başlıca adımları, çözümü etkileyen bireysel etkinlikleri ve son olarak da muhakeme ve mantıksal düşünme süreçlerini kapsar (Kazancı, 1989:27).

Eğitimin en önemli amaçlarından biri çocuğun problem çözüme düşüncesini geliştirmektir. Çocuk günlük hayatında bir çok problemle karşı karşıya gelir. Bu problemlerle başa çıkabilmesi için problem çözüme becerisine sahip olması gerekir. Ülkemizde problem çözüme becerisi çoğunlukla matematik dersi ile birleştirilmiştir. Oysa toplumsal yaşamla ilgili bir çok problem vardır. Çocuğun bir arkadaşı ile küsmesi, yaşadığı yerde ulaşım araçlarıyla bir yerden bir yere gitme ve haberleşme araçlarından yararlanma isteği her an bir probleme dönüşebilir. Bunun yanı sıra kültürel farklılıklardan doğan iletişim bozuklukları, toplumdaki kıt kaynakların kullanımı, göçler, toplumsal çatışmalarda önemli toplumsal problemlere neden olmaktadır. Özellikle toplumsal değişmenin hızlı olduğu günümüz toplumlarında birey her an yeni problemlerle karşılaşabilmektedir. Bu nedenle çocuğu toplumsal yaşama hazırlamak için mutlaka Sosyal bilgiler dersinde problem çözüme düşünme becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde problem çözüme becerisinin geliştirilmesi için öncelikle öğrencilere temel kavram ve ilkelerin kazandırılması gerekir. Ayrıca öğretim etkinlikleri düzenlenirken problem çözüme becerisini geliştirici nitelikte yöntemlere yer verilmelidir (Erden, 2000:52).

Problem çözüme sürecini anlamak en sık kullanılan düşünme becerilerini geliştirme yöntemidir. Bir problem çözüme alıştırmada öğrenciler mevcut ve ihtiyaç duyulan bilgiyi; bir eylem planı hazırlamayı; eylemi gerçekleştirirken kendilerini izlemeyi; gerektiğinde geri dönüp eylem planlarını düzeltmeyi; ve sonucu değerlendirmeyi öğrenirler. Amaç bir problem çözmekten çok, problem çözüme sürecini anlamaktır (Özden, 1997:90).

Herkesin kendine özgü bir düşünme tarzı olmasına ve izlenen yöntemin çözülecek problemin türüne bağlı olmasına karşın büyük düşünürlerin problem çözmeye yaklaşımlarında ortak örüntüler gözlenmektedir. Bu kişiler bu dört aşamayı izleme eğilimindedirler (Kazancı, 1989:27-28).

1. Hazırlık
1. Kuluçka
2. Kavrayış ya da aydınlanma
3. Değerlendirme ve düzeltme

Hazırlık aşamasında düşünülür, problemin gerçekten nasıl olduğu ortaya konulur ve ilişkili görünen bilgi ve malzemeler toplanır. Kuluçka aşamasında ise, problem üzerinde düşünülür ve çözüm yolları aranır, başarılı olunmazsa ileride daha iyi çözüm yolu bulunacağı umularak bir süre çözüm aramaktan vazgeçilir.

Kavrayış ya da aydınlanma aşamasında, genellikle düşünürde bir kavrayış gözlenir. Kafasında ani ve tümüyle yeni bir fikir doğar, buna düşünürün tepkisi, “hah, buldum!” şeklindedir. Bu noktada düşünme yoluyla yepyeni bir çözüm yolu üretir.

Değerlendirme aşamasında düşünür, fikrinin gerçekten çalışıp çalışmadığını sınırlar. Bazen bulduğu çözüm işe yaramaz; yeniden başlangıç noktasına döner. Bazı kez de fikir doğrudur, fakat birkaç küçük değişiklik ya da diğer ufak tefek problemlerin çözülmesi gerekir.

2. Düşünme Biçimleri:

İnsanların düşünme biçimleri üzerine araştırmalarıyla düşünmeyi öğretme konusunda öncülük yapan De Bono, (1985)'te insanların yaygın altı düşünme biçimi kullandığını belirtmektedir. Farklı düşünme biçimlerini insanların kafalarına taktıkları hayali şapkalar ile ilişkilendiren yazara göre insanlar kendilerine ulaşan verileri değerlendirmede, problem çözmede ve akıl yürütmede yaygın olarak altı biçim, altı renk şapka, kullanırlar (Özden, 1997:84)

Şapka ve temsil ettikleri düşünme biçimleri aşağıda verilmiştir:(Özden, 1997:84)

Beyaz şapka:

Bu şapkayı takanlar daha çok olgu ve rakamlarla ilgilenirler.

Kırmızı şapka:

Bu şapka duygusal olanları temsil eder.

Siyah şapka:

Her şeyin niçin'ini kendine dert edenleri temsil eder.

Sarı şapka:

Sarı şapka iyimser düşünenleri temsil eder.

Yeşil şapka:

Yaratıcı ve yeni fikirlere açık olan insanları temsil eder.

Mavi şapka:

Mavi şapkalı düşünenler kontrolle ilgilenirler.

Browning (1996) de insanların kendilerine ulaşan verileri işlemede analitik, kavramasal, yapısal ve sosyal olmak üzere dört ayrı düşünme biçimi kullanıldığını ifade etmektedir. Analitik düşünenler olgu, rakam yön ve nedenlerle ilgilenirler. Gerçekte nelerin geçerli olduğu onları daha çok ilgilendirir. Somut düşünmeyi tercih ederler. Olayların analizini yapmada çok başarılıdırlar (Akt. Özden, 1997:83).

Kavramsal düşünener, zihinlerinde hep problemin ait olduğu büyük tabloyu resimlemek isterler. Soyut düşüncelere ilgi duyarlar. İnsanları olayları ve eşyayı anlamaktan çok düşünce üretmeyi severler.

Yapısal düşünener ise problemin asıl nedenini bulmak için sistematik bağlantılar kurmayı denerler. Problemi oluşturan alt problemler ve olası çözüm önerileri üzerinde kafa yorurlar. Problemi tanımlamak ve çözüm üretmek için karşılaştırmalar yaparlar.

Sosyal düşünener ise ortak çözüm önerileri geliştirmeye çalışırlardır. Herkesle konuşur, ortak çözüm bulmak için uğraşırlar. İnsanların duygu ve düşüncelerini anlamak onların düşünme biçimlerinin en karakteristik özelliğidir. Başkalarının fikrini almak ve herkesin kabul edeceği ortak bir zemin bulmak en önemli şeydir onlar için. Önemli olan insanlardır onların düşünceleridir, hisleridir.

3. Düşünme Becerileri

Mevcut müfredatın içerisine serpiştirilebilecek ve öğretim yöntem ve tekniklerini kullananlara rehberlik edecek düşünme becerilerinin bir listesi aşağıda verilmiştir. Listedeki beceri alanlarının çoğu birbiriyle iç içedir. Örneğin, değerlendirme ve tümevarımcı düşünme becerisi, karşılaştırma, tefrik edebilme, yorumlama, ilgili ve ilgisizi tanıyabilme, değişik imaları görebilme, sonucu kestirebilme yetileriyle ilişkilidir. Eleştirel düşünme, problem çözme ve bazı yüksek düzeydeki düşünsel süreçler için ise çizelgedeki becerilerin hepsine birden ihtiyaç duyulabilir (Özden, 1997:85-86).

Düşünme becerileri (Özden, 1997: 87):

Düşünme Biçimleri : Gözlenebilir Beceriler

- Eleştirel Düşünme** : Önyargı ve tutarlılığı değerlendirme
 Birinci el ve ikinci el kaynakları ayırt etme
 Çıkarımları ve nedenlerini değerlendirme
 Varsayımları, fikirleri ve iddiaları ayırt etme
 Açıklamaların eksik taraflarını ve açıklamalardaki belirsizlikleri görme
 Tanımlamaların yeterliliğini ve sonuçların uygunluğunu Ölçme
- Problem Çözme** : Problemleri açıklama ve tanımlama
 İlgili bilgileri seçme
 Hipotezler geliştirme
 Alternatifleri belirleme ve seçme
 Sonuç çıkarma
- Okuduğunu Anlama** : Ana fikri bulma, yazarın niyetini açıklama
 Yorum ve tefsirleri yargılama
 Mantıksal çıkarımlarda bulunma
 Okuduklarını hissetme
- Yazma** : Bir fikri ifade etme ve savunma
 Bilgileri mantıksal sıraya koyma
 Fikirleri açıklayabilme
 Neden ve sonuç ilişkisi kurma
 Duygu ve düşünceleri ifade etme
 Açıklamalarında mantıksal ve ikna edici olma
- Bilimsel Düşünme** : Gerekli bilgiyi tanımlama
 Bilinenlerden bilinmeyeni kestirme
 Sebep-sonuçtaki tutarsızlıkları yakalama

		Grafik, çizelge ve haritaları okuma
		Verilerden grafik ve çizelge çıkarma
Yaratıcı düşünme	:	Akıcılık, esneklik, orijinallik, açıklama
		İmgeleme, sezgi, tahmin
		Analiz, sentez, değerlendirme
		Konsantre olma, sıra dışı bağlantılar kurabilme.
Yaratıcı Problem Çözme	:	Mantıksal, olgusal,eleştirel, analitik düşünme
		Görsel, kavramsal, sezgisel, imgesel düşünme
		Yapısal, ardışıkçı, organize, ayrıntıcı olma.

Diğer Bazı Düşünme Becerileri ve Kavramları (Özden, 1997: 88):

Uygulama
Analiz
Sentez
Değerlendirme
Tümevarımcı düşünme
Tümdengelimci düşünme
Analitik düşünme
Buluşçu düşünme
Uzaysal düşünme
Sınıflama
Sıralama
Alternatif Görüşler Üretme
Sonuçları kestirme
Varsayımları irdeleme
Tahmin etme
Planlama
Hedef ve amaçlar koyma
Öncelik sırasına koyma
Tanımlama
Öğrenme stratejileri geliştirme
Mantıksal ilişkileri tanıma
İlişkileri keşfetme
Neden-sonuç ilişkisi koyma
Dolaylı sonuçları kestirme
Parça ve bütün ilişkisini kurma
Hipotezler kurma
Genellemeler yapma
Hataları bulma
Soru sorma
Eğilimleri keşfetme
Sorgulama
Yorumlama
Görselleştirme
Kriterler oluşturma
Ölçme-biçme
Yargılama
Önemliyi önemsizden ayırma
İlgiyi ilgisizden ayırma
Varsayım ve olguları ayırma
Görselleştirme

V. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu başlık altında, araştırmaya ışık tutacak yerli bazı araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Serdar (1998), lise öğretmenlerinin bilimsel düşünme ve öğretimine ilişkin genel tutum ve görüşleri ile bilimsel düşünmeyi kazanmayla ilgili mevcut durumu ölçmeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya katılan lise öğretmenlerinin çoğunluğunun, düşünme becerilerinin öğretilbileceği fikrinde oldukları bulunmuştur. Lise öğretmenlerinin düşünme ve öğretimi konusundaki genel görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından farklılığı ortaya çıkmıştır. Bu bölümdeki yargılara kadın öğretmenlerin daha fazla katıldıkları bulunmuştur. Öğretmenler bilimsel düşünmeyi öğretmede, üst düzeydeki branş bilgisinin yeterli olmayacağı fikrinde birleşmiş ve büyük bir çoğunlukla, düşünme öğretiminin gerçekleşebilmesi için önce, yaratıcı ve eleştirci düşüncenin özendirilip, ödüllendirildiği ortamların hazırlanması gerektiğine inanmış görünmektedirler. Araştırmaya katılan lise öğretmenleri, bilimsel düşünme için gerekli ön şartları mevcut durum açısından değerlendirdiklerinde, öğretmenlerin mesleki formasyondaki eksiklerini öğrenciye bilimsel düşünmeyi öğretmede bir sorun olarak görmektedirler. Öğretmenlerin; öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirecek yöntemlere çok fazla yer vermedikleri, öğrencilerin düşünme yeteneklerini ölçmekten ziyade hazır bilgiyi ölçmeye yönelik sorular sordukları bulunmuştur.

Hayran (2000:83-84), Uşak İlindeki İlköğretim Okullarında görev yapan öğretmenlerin, “Düşünme Becerileri ve İşlemlerine İlişkin Görüşleri”nin neler olduğunu ve bu görüşlerin cinsiyet, branş, mezun olunan yüksek öğrenim kurumu ve kıdem değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amaçlamıştır. Öğretmenlerin % 89’unun problem çözerek düşünme ile ilgili becerilere sahip oldukları, bunları okul ortamında ve günlük yaşantılarda kullandıkları düşünülebilir. Öğretmenlerin %88’i eleştirci düşünme becerilerini kullanma yönündeki ifadelerle katılım göstermişlerdir. Öğretmenler, yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin maddelere büyük oranda katılım göstermişlerdir. İlköğretim

öğretmenlerinin düşünme becerileri konusundaki görüşleri arasında cinsiyet değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Düşünme becerileri ile ilgili yargılara kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha fazla katıldıkları bulunmuştur.

Akar (2000:80-81), İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programını öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirerek; İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının; hedefleri, içeriği, öğretim yöntemleri, araç gereçleri ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak, öğretmenlerin yarısından azının olumlu görüş bildirdiklerini ve uygulamada programın genel ve özel hedeflerinin yeterince gerçekleştirilemediğini düşündüklerini belirtmiştir. Hedeflerin yeterince gerçekleşmemesine neden olarak öğretmenlerin görüşlerinden hareketle; hedeflerin öğrencileri ezbere yöneltecek şekilde tasarlanmasının, yöneticilerin ilgisizliğinin içeriğin günün koşullarına uygun olmamasının, öğretmenlerin ders yükünün fazla olmasının, sınıfların kalabalık olmasının, modern yöntemlerin yeterince kullanılmamasının ve öğrencileri değerlendirmek için gerekli ölçütlerin belirlenmemiş olmasının önemli etkenler olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşlerin hepsi dikkate alındığında İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının öğretmenlerin tamamı tarafından benimsenmediği ve dolayısıyla bu programın başarılı olmayacağı sonucuna ulaşmıştır.

Sarı (2003:6), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Gerçekleşme Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı araştırmasında ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi hedeflerinin kısmen gerçekleştiği ve bunun öğrenci cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermezken, öğrencilerin devam ettikleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine, öğretmenin cinsiyetine, meslekteki hizmet süresine, mezun olduğu okul türüne, sınıfı okuttuğu yıl süresine ve yaşına göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur.

Gelen (1999:137), İlköğretim okullarında dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin problem çözme, karar verme, soru sorma, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırma yeterliliklerini değerlendirmiştir. Araştırmanın

temel amacı bu düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılıp-kazandırılmadığını betimlemek ve öğretmenlerin branş, mesleki kıdem, branş ve cinsiyetlerinin, bu becerilerin öğretilmesinde farklılık yaratıp yaratmadığını saptamaktır. Genel tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Öğretmenlerin, sınıfta düşünmeyi geliştirici etkinlikleri uygulama düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen anket ve gözlem formları birbirine paralel 6 alt bölümden oluşmaktadır. Yapılan istatistikler sonucunda ankete katılan öğretmenler belirtilen düşünme becerilerinin kazandırılmasında kendilerini yeterli bulmuşlardır. Buna karşın araştırmacı tarafından yapılan gözlemde, öğretmenlerin bu becerileri kazandırmada, yetersiz ya da tamamen yetersiz oldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler yapılan ankette kendilerini en yüksek eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında yeterli bulurlarken, en düşük yaratıcı düşünme becerilerinin kazandırılmasında yeterli bulmuşlardır. Yapılan gözlemde ise öğretmenler en yüksek eleştirel düşünme ve soru sorma becerilerinin kazandırılmasında yeterli bulurken, en düşük yaratıcı düşünme ve karar verme becerilerinin kazandırılmasında yeterli bulmuşlardır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına öğretmenlerin mesleki kıdeminin, cinsiyetinin, branşının ve mezun olunan okul türünün problem çözme, karar verme, soru sorma ve eleştirel düşünme becerilerini kazandırmada anlamlı bir fark oluşturmamasına karşın, 16-20 yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmalarında anlamlı bir fark çıkmıştır. Öğretmen eğitiminde, düşünme becerileri ile ilgili ders okutulmaması, programda bu becerilerin kazandırılması ile ilgili Düşünme becerilerinin Sosyal bilgiler dersinde uygulanma düzeyinin betimlenmesi için öğretmenlere yaptığı ankette, öğretmenlerin bu süreçlerin kazandırılmasında kendilerini ortalama olarak “Yeterli” bulmalarına karşın, verilen bu yanıtları kontrol etmek için yapılan gözlemde öğretmenlerin ortalama olarak yetersiz ya da tamamen yetersiz olduklarının ortaya çıktığını belirtmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılacak ölçme aracının hazırlanması, geliştirilmesi ve uygulanması, araştırma verilerinin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalar yer almıştır.

I. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE TÜRÜ

Bu araştırma betimsel yöntemle yapılan tarama modelinde bir alan araştırmasıdır.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolan şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, ona uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektedir.” (Karasar, 1994:77)

II. EVREN VE ÖRNEKLEM

Antalya ili Alanya ilçe merkezinde 132 ilköğretim okulu ve bu okulların ikinci kademesinde bulunan 3583 yedinci sınıf öğrencisi araştırmanın çalışma evrenini oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini ilçe merkezinde; Hayate Hanım İlköğretim Okulu, Kemal Şubeli İlköğretim Okulu, Barboros-Azakoğlu İlköğretim Okulu, Kemal Şubeli İlköğretim Okulu, Hidayet Görgün İlköğretim Okulu, Avsallar Halıcı Orhan İlköğretim Okulu, Okurcalar İlköğretim Okulunda öğrenim gören 383 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Örnekleme ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2) Örneklemdeki 7. Sınıf Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı

Okulun adı	Öğrenci Sayısı	%
Hayate Hanım İlköğretim Okulu	53	13.8
Barboros-Azakoğlu İlköğretim Okulu	50	13.1
Kemal Şubeli İlköğretim Okulu	104	27.3
Hidayet Görgün İlköğretim Okulu	75	19.6
Okurcalar İlköğretim Okulu	67	17.4
Avsallar Halıcı Orhan İlköğretim Okulu	34	8.8
Toplam	383	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğrenci sayıları okullara göre dengeli bir dağılım göstermemiştir. Bunun nedeni şehir merkezinde bulunan sınıfların kalabalık olması, köy ve kasabalardaki sınıflarda öğrenci sayısının daha az olması okulların İlçe Milli Eğitim’den alınan izin üzerine random yoluyla seçilmesidir.

III. ÖLÇME ARACI VE VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan 36 maddelik Likert tipi anket kullanılmıştır.

Likert tipi anketin Geliştirilmesinde İzlenen Yollar:

Veri toplama aracı, ilk defa bu araştırmada kullanılmak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İlk önce araştırmanın konusu ile ilgili literatür tarama çalışması yapılmış ve gerekli ön bilgiler toplanmıştır. Bu ön bilgiler doğrultusunda; Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilip verilmediğini belirlemek amacıyla 46 maddelik Likert tipi anket hazırlanmış ve hazırlanan anket taslağı, tez danışmanı tarafından incelenmiş ve gereksiz görülen bazı maddeler elenmiş, bazıları değiştirilmiştir. Anket taslağı; araştırmanın problem, alt problem cümleleri ve hipotezleri ile birlikte A.K.Ü Afyon Eğitim Fakültesi’nde görev yapan konu ile ilgili uzmanlara sunulmuş ve görüşleri alınarak yeniden gözden geçirilip düzenlenmiştir. Bu kapsamda ifadelerin doğrudan Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer

verilip verilmediğinin ortaya çıkarılmasına yönelik olmasına, açık ve anlaşılabilir olmasına ve öğrenci seviyesine uygun olmasına özen gösterilmiştir. Hazırlanan anket taslağı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine sunulmuş bu şekli ile hazırlanan anket taslağı örnekleme dahil edilmeyen Yeşilköy Öztaş İlköğretim Okulunda 30 yedinci sınıf öğrencisine uygulanmış ve verilen cevaplarla soruların geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bazı ifadeler anketten çıkarılmış ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ankete son şekil verilmiştir. Son şekliyle oluşturulan anket, kimlik soruları da dahil olmak üzere toplam 41 maddeden oluşmuştur. (ölçme aracına EK 1’de yer verilmiştir.)

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır:

1. Kişisel bilgilerin yer aldığı bölüm; Bu bölüm beş maddeden oluşmaktadır. Bu araştırmaya katılan öğrencilerin, cinsiyet, annelerin mesleği, babaların mesleği, annelerin eğitim durumu, babaların eğitim durumlarını belirlemeye yönelik maddelerdir.
2. İkinci bölümde Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilip verilmemesine ilişkin hazırlanmış 36 madde yer almaktadır.

Ölçme aracının uygulanabilmesi ve verilerin toplanabilmesi için önce Alanya Kaymakamlığı ve İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. (İzin belgesi EK 2’de verilmiştir.) Daha sonra araştırmaya katılan ilçe ve merkez köy/kasabalardaki öğrenci sayıları belirlenmiştir. Bu sayı doğrultusunda anket formu toplam 383 adet çoğaltılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Örnekleme oluşturan 6 ilköğretim okuluna bizzat gidilerek anketler öğrencilere uygulanmış, bu konuda okul idarecileri ve öğretmenlerden gerekli yardım sağlanmıştır.

IV. SÜRE VE OLANAKLAR

Bu araştırma tamamen araştırmacının kendi olanaklarıyla yapılmıştır. Araştırmaya iki eğitim-öğretim yılı ayrılmıştır.

V. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE İSTATİSTİKSEL İŞLEMLER

Anketin uygulanması ile elde edilen veriler kodlanarak bilgisayar ortamında SPSS 11.0 paket programına girilmiştir. Öğrencilerin kişisel bilgileri ve maddelere verdikleri cevaplar sayısallaştırılarak derecelendirilmiştir. Hiçbir zaman “1”, Nadir olarak “2”, Bazı zaman “3”, Çoğu zaman “4”, Her zaman “5” şeklinde sayısal değerlerle gösterilmiştir. Yirmi dördüncü maddemiz ise olumsuz yapıda bir madde olduğundan Hiçbir zaman “5”, Nadir olarak “4”, Bazı zaman “3”, Çoğu zaman “2”, Her zaman “1” ile gösterilmiştir. Aritmetik ortalamaların arasındaki ölçek aralığı: Ölçek Aralığı=5-1/5=0,80 olarak belirlendikten sonra 1-1,80 “Hiçbir zaman”, 1,81-2,60 “Nadir olarak”, 2,61-3,40 “Bazı zaman”, 3,41-4,20 “Çoğu zaman”, 4,21-5,00 “Her zaman” olarak beşli ölçeğe göre değerlendirilmiştir. Ankette yer alan maddeler için dökümler çıkarılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilip verilmediğine ilişkin öğrenci görüşlerinin; öğrencilerin cinsiyetleri ve okulun bulunduğu yerleşim yeri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için “*t*” testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerine yer verilip verilmediğine ilişkin öğrenci görüşlerinin; öğrencilerin anne ve babalarının mesleği, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu açılarından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için “*Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*” testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda gruplar arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farkın ortaya çıkması durumunda ise, “*LSD*” testi uygulanarak bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığı bulunmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri ve hipotezleri doğrultusunda, toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmektedir.

I. ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ İLE İLGİLİ DAĞILIMLAR

Bu bölümde araştırma örneğine ilişkin dağılımlar sunulmuştur.

A) Cinsiyet

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılım Tablo3'te sunulmuştur.

Tablo 3) Araştırmanın Örneğini Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kız	195	50,9
Erkek	188	49,1
Toplam	383	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmanın örneğini oluşturan öğrencilerin % 50,9'u kız, %49.1'i erkek olup bu değerler birbirine oldukça yakındır.

B) Anne Mesleği

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4) Araştırma Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerinin Dağılımı

Anne Mesleği	N	%
Ev hanımı	285	74,4
Memur	28	7,3
Esnaf	6	1,6
Emekli	8	1,3
Çiftçi	5	1,3
Serbest meslek	5	1,3
İşçi	8	2,1
Diğer	38	9,9
Toplam	383	100,0

Tablo 4'te görüldüğü üzere örneklemdaki öğrencilerin annelerinin %74,4'ü ev hanımı olup bu oran örneklemin dörtte üçünü oluşturmaktadır. Anneleri diğer meslek grubundan olan öğrencilerin oranı %9,9 olup bu gruptaki öğrencilerin anneleri ; sigortasız günlük yevmiye ile çalışan, eşine iş yerinde yardım eden, evinde dikiş-nakış işleri yaparak vb. şekilde çalışan bayanlardan oluşmaktadır. Anneleri memur olan öğrencilerin yüzdesi 7,3'tür. Annesi esnaf, emekli, çiftçi, serbest meslek, işçi olan öğrencilerin yüzdeleri düşük ve birbirine oldukça yakındır.

C) Baba Mesleği

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleklerine göre dağılımı Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5) Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Dağılımı

Baba Mesleği	N	%
Serbest meslek	85	22,2
Memur	41	10,7
Esnaf	88	23,0
Çiftci	20	5,2
İşçi	63	16,4
Emekli	19	5,0
Diğer	61	15,9
Babası olmayanlar	6	1,6
Toplam	383	100,0

Tablo 5'te görüldüğü gibi Babaları esnaf olan öğrencilerin oranı %23 olup buna en yakın değer %22,2 ile babaları serbest meslek ile uğraşan öğrencilerdir. Babaları işçi olan öğrencilerin oranı %16,4'tür. Babaları diğer meslek grubundan olan öğrencilerin oranı %15,9 olup bu meslek grubu içerisinde babaları yaz sezonunda geçici olarak sigortasız olarak turizmde çalışan, rahatsızlığından dolayı çalışamayan, yevmiye karşılığında çalışan öğrencilerden oluşmaktadır. Babası memur olan öğrencilerin oranı %10,7'dir. Babası çiftçi olan öğrencilerin oranı %5,2 emekli olanların ise %5'tir. Bu iki oran birbirine oldukça yakındır. Öğrenciler içerisinde babası olmayan 6 kişi bulunmakta bununda oranı %1,6'dır.

D) Annenin Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumu Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6) Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarının Dağılımı

Anne eğitim durumu	N	%
İlkokul	195	50,9
Ortaokul	48	12,5
Lise	93	24,3
Yüksekokul	10	2,6
Üniversite	23	6,0
Diğer	14	3,7
Toplam	383	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin %50,9’u ilkokul mezunu olup bu oran örneklemdaki annelerin yarısını teşkil etmektedir. Öğrencilerin annelerinin %24,3 lise mezunu olup bu oran ilkokul mezunlarından sonra gelmektedir. Annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin oranı %12,5’tir. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin oranı %6’dır. Annesi yüksekokul mezunu olan öğrencilerin oranı %2,6’dır. Annesi diğer eğitim durumunu işaretleyen öğrenciler %3,7 olup bunlar okuma-yazması olmayan annelerden oluşmaktadır.

E) Baba Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin Babalarının Eğitim durumu Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7) Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarının Dağılımı

Baba eğitim durumu	N	%
İlkokul	143	37,3
Ortaokul	71	18,5
Lise	94	24,5
Yüksekokul	12	3,1
Üniversite	53	13,8
Diğer	4	1,0
Babası olmayanlar	6	1,6
Toplam	383	100,0

Tablo 7’de görüldüğü üzere babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin oranı %37,3’tür. Babaları lise mezunu olan öğrenciler %24,5 olup bu oran ilkokul mezunlarından sonra ikinci büyük orandır. Babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin oranı %18,5’tir. Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin oranı %13,8’dir. Babası okuma-yazma bilmeyenlerin oranı ise %1’dir.

F) Okulun Bulunduğu Çevre

Örnekleme alınan okulların bulunduğu çevreye (köy, şehir merkezine) göre dağılımı Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8) Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Okulların Bulunduğu Çevreye Göre öğrenci dağılımı

Okulun bulunduğu yer	N	%
Kasaba	101	26,4
Şehir	282	73,6
Toplam	383	100,0

Tablo 7’de görüldüğü üzere şehir merkezinde bulunan okulun oranı %73,6’dır. Kasabada bulunan okulların oranı ise %26,4’dür. Okulların bu şekilde dağılmasını sebebi okulların İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünce random yoluyla seçilmiş olmasıdır.

II. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİNİN TEST EDİLMESİ

Bu bölümde Araştırma hipotezlerimiz test edilmiştir ve bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

1- Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde öğrencilerin ankete verdikleri cevapların genel dağılımı

Örnekleme alınan öğrencilerin ankete verdikleri cevapların genel dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9) Ankete Verilen Cevapların Genel Dağılımı ve Maddelerin Aritmetik Ortalamaları

Madde no	Hiçbir Zaman (1)		Nadir Olarak (2)		Bazı zaman (3)		Çoğu Zaman (4)		Her Zaman (5)		Aritmetik Ortalama
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	
1	27	7,1	46	12,0	132	34,6	137	35,8	40	10,5	3,31
2	14	3,7	36	9,4	80	20,9	129	33,7	124	32,4	3,82
3	10	2,6	41	10,7	92	24,1	113	29,6	126	33,0	3,80
4	23	6,0	37	9,7	111	29,1	104	27,2	107	28,0	3,62
5	17	4,5	34	8,9	78	20,5	124	32,6	127	33,4	3,82
6	33	8,6	51	13,3	105	27,4	109	28,5	85	22,2	3,42
7	29	7,6	21	5,5	37	9,7	77	20,1	219	57,2	4,14
8	24	6,3	33	8,6	100	26,2	122	31,9	103	27,0	3,65
9	22	5,8	27	7,1	65	17,0	116	30,4	152	39,8	3,91
10	16	4,2	24	6,3	73	19,2	96	25,2	172	45,1	4,01
11	42	11,1	64	16,8	114	30,0	108	28,4	52	13,7	3,17
12	36	9,4	50	13,1	88	23,0	96	25,1	112	29,3	3,52
13	10	2,6	28	7,3	66	17,3	130	34,0	148	38,7	3,99
14	11	2,9	43	11,8	66	17,3	120	31,5	139	36,5	3,86
15	45	11,8	45	11,8	77	20,3	109	28,7	104	27,4	3,48
16	35	9,2	49	12,9	102	26,8	103	27,0	92	24,1	3,44
17	37	9,7	69	18,1	122	31,9	108	28,3	46	12,0	3,15
18	48	12,6	57	14,9	72	18,8	73	19,1	132	34,9	3,48
19	54	14,1	66	17,3	94	24,6	97	25,1	71	18,6	3,17
20	29	7,6	54	14,1	100	26,2	109	28,5	90	23,6	3,46
21	11	2,9	21	5,5	61	16,0	88	23,0	201	52,6	4,17
22	7	1,8	14	3,7	50	13,1	100	26,1	212	55,4	4,30
23	51	13,3	82	21,4	99	25,8	94	24,5	57	14,9	3,06
24	12	3,1	18	4,7	47	12,3	55	14,4	249	65,4	4,34
25	27	7,1	33	8,7	105	27,6	141	37,0	75	19,7	3,54
26	38	10,0	77	20,3	140	36,8	87	22,9	38	10,0	3,03
27	58	15,2	43	11,3	86	22,6	98	25,7	96	25,2	3,34
28	19	5,0	36	9,4	61	15,9	110	28,7	157	41,0	3,91
29	16	4,2	24	6,3	58	15,2	92	24,1	191	50,1	4,10
30	4	1,0	2	.5	22	5,8	25	6,5	329	86,1	4,76
31	15	3,9	12	3,1	32	8,4	115	30,1	208	54,5	4,28
32	63	16,4	74	19,3	104	27,2	86	22,5	56	14,6	2,99
33	84	22,0	78	20,5	122	32,0	63	16,5	34	8,9	2,70
34	29	7,6	51	13,4	126	33,1	117	30,7	58	15,2	3,33
35	38	9,9	58	15,2	110	28,8	110	28,8	66	17,3	3,28
36	72	18,8	58	15,2	95	24,9	88	23,0	69	18,1	3,06

Birinci madde, “*Konular işlenirken, öğrendiğimiz bilgiler arasındaki benzerlikleri bulmamız istenir*” şeklinde idi. Bu etkinlik eleştirel düşünme becerisi ile ilgilidir. Bazı zaman seçeneklerini işaretleyen öğrencilerin yüzdeleri %34,6, çoğu zaman seçeneğini işaretleyen öğrencilerin yüzdeleri %35,8 olup bu değerler birbirine oldukça yakındır. Buradan da bu eleştirel düşünme becerisine ilişkin etkinliğe genellikle yer verildiği söylenebilir.

İkinci madde, “*Karşılaştığımız problemin tanımlanmasının yapılması istenir*” şeklinde idi. Bu etkinlik ile Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerinden problem çözmeye yer verip vermediği ölçülmeye çalışılmıştır. Çoğu zaman seçeneğini işaretleyen öğrenciler %33,7 ve her zaman seçeneğini işaretleyen öğrenciler %32,4 olup bu değerler birbirine çok yakın ve fazladır. Bu bulgudan hareketle Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinden problem çözmeye yer verildiği ileri sürülebilir.

Üçüncü madde, “*Konuların sebep-sonuç ilişkisi içerisinde nasıl incelenmesi gerektiği gösterilir*” idi. Bu madde ile Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından bilimsel düşünmeye yer verip vermediği ölçülmeye çalışılmıştır. Cevapların büyük çoğunluğunun çoğu zaman %29,6 ve her zaman %33,0 şeklinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da Sosyal Bilgiler dersinde yapılan etkinliklerde bilimsel düşünme becerilerine yer verildiğini göstermektedir.

Dördüncü madde, “*Bir sosyal veya tarihi sorunu kendi cümlelerimizle ifade etmemiz istenir*” şeklindedir. Bu madde ile Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerinden olan eleştirel düşünmeyle ilgilidir. Verilen cevaplar bazı zaman %29,1, çoğu zaman %27,2, her zaman %28,0 oranında bir dağılım göstermiştir. Nadir olarak %9,7 ve hiçbir zaman %6,0 oranındadır. Buradan hareketle bu düşünme etkinliğine genel olarak yer verildiği ileri sürülebilir.

Beşinci madde, “*Tarihsel olayların günümüz yaşantısını nasıl etkilediği örneklerle gösterilir.*” Çoğu zaman %32,6 ve her zaman %33,4 olup bu oranlar birbirine çok yakındır. Bu da Sosyal Bilgiler dersinde bu düşünme etkinliğine yer

verilmesi açısından öğrencilerin görüşleri olumlu olup konuların daha iyi anlaşılması için bu yönetime çoğu zaman başvurulduğu söylenebilir.

Altıncı madde, “*Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanımında örnekler vermemiz istenir*” şeklindedir. Bu madde eleştirel düşünme ile ilgilidir. Bazı zaman %27,4 ve çoğu zaman %28,5 seçeneklerine verilen cevaplar birbirine çok yakın ve yüksek oranda olup bu da genellikle Sosyal Bilgiler dersinde bu etkinliğe yer verildiğini gösterebilir.

Yedinci madde, “*Derste ve sınavda, sorulara cevap vermeden önce seçeneklerin tek tek gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanır.*” Bu madde eleştirel düşünme becerisi gösteren bireyin sahip olması gereken özelliklerdendir. Öğrencilerin yarıdan fazlası %57,2’si bu maddeye her zaman yanıtını vermiştir. Burada bu eleştirel düşünme becerisi etkinliğine yer verildiği söylenebilir.

Sekizinci madde, “*Sorulan sorulara verdiğimiz farklı cevapları sınıf içinde tartışmamız sağlanır.*” Bu maddeye öğrenciler bazı zaman %26,2 çoğu zaman %31,9 her zaman %27 oranında cevaplar vermişler, bu oranlar birbirine oldukça yakındır. Bu da öğrencilerin sorulara verdikleri, farklı cevapların tartışmalarının Sosyal Bilgiler dersinde genel olarak uygulandığını gösterebilir.

Dokuzuncu madde, “*Cevaplandığımız sorunun çözüm yolunu açıklamamız istenir.*” Bu ifade problem çözme becerilerinin kazandırılması ile ilgilidir. Öğrencilerin %39’8’i bu maddeye her zaman cevabını vermişlerdir, %30,4’ü ise çoğu zaman cevabını vermişlerdir. Bu maddede yer alan problem çözme becerisine genel olarak yer verildiği söylenebilir.

Onuncu madde, “*Harita üzerinde sorulan yerleri göstermemiz istenir.*” Bu madde Sosyal Bilgiler dersinin bilimsel düşünme becerilerine yer verip vermediği ile ilgilidir. Bu maddeye verilen cevapların yarısına yakını %45,1’i her zaman, %25,2’si ise çoğu zaman seçeneği şeklindedir. Bu da genellikle bu etkinliğine başvurulduğunu gösterebilir.

On birinci madde, “*Tarihi olayları tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmemiz gerektiği vurgulanır.*” Bu madde ile de düşünme becerileri kazandırılırken öğrencilere özellikle tarafsızlığın(objektifliğin) kazandırılmaya çalışılıp çalışılmadığı ölçülmeye çalışılmıştır. Öğrencilerden bu etkinliğe bazı zaman cevabını verenlerin oranı %30 olup çoğu zaman cevabını veren öğrencilerin sayısı da %28’4’tür. Buradan hareketle Sosyal Bilgiler dersinde bu etkinliğe genel olarak yer verildiği söylenebilir.

On ikinci madde, “*Tartışma ve münazaralara katılmamız istenir.*” Bu maddede çoğu zaman seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı %25,1 her zaman seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı ise %29,3’tür. Bu oranlar birbirine oldukça yakındır. Buradan genel olarak öğrencilerin tartışma ve münazaralara katılmaları istendiği söylenebilir.

On üçüncü madde, “*İşlenen konularla ilgili güncel örnekler verilir.*” Bu madde işlenen konuların kalıcılığını sağlamak ve daha somut örnekler verilerek bilgilerin hayata dönük olarak verilip verilmediğini öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerin % 38,7’si her zaman %34’ü ise çoğu zaman cevabını vermiştir. Buradan hareketle işlenen konularla ilgili genelde güncel örnekler verildiğini belirtilebilir.

On dördüncü madde, “*Konular birbirine bağlı olarak anlatılır.*” Bu madde ile konuların birbirinden bağımsız mı yoksa birbirine bağlı olarak mı anlatıldığı ölçülmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin % 36,5’i bu ifadeye her zaman cevabını vermişlerdir. Bu da konuların anlatımında konuların birbirine bağlı olarak verilmesine dikkat edildiğini ve bu şekilde anlatıldığını gösterebilir.

On beşinci madde, “*Sınavda sorulara verdiğimiz cevaplara kendi görüşlerimizi de eklememiz istenir*” Bu madde ile öğrencilerden bilgi basamağında ezber dayalı bilgiler mi yoksa kendi yorumlarının da eklendiği ezbercilikten uzak kavrama basamağında düşünmeye dayalı bilgilerin mi verildiği görülmeye

çalışılmıştır. Bu maddeye çoğu zaman cevabını veren öğrencilerin oranı %28,7'dir. Her zaman cevabını veren öğrencilerin oranı %27,4'tür. Hiçbir zaman ve nadir olarak seçeneğini işaretleyen öğrencilerin sayısı eşit olup bu oran %11,8'dir. Buradan da öğrencilerin sınavdaki sorulara kendi görüşlerinin eklenmesini istedikleri yani bu etkinliğe yer verildiği belirtilebilir.

On altıncı madde, "*Verilen bir ifadenin yeterince açık olup olmadığı sorulur.*" Bu madde ile düşünme becerilerinden olan eleştirel düşünmeye yer verilip verilmediği ölçülmeye çalışılmıştır. Bu maddeye çoğu zaman cevabını verenler %27,0, bazı zaman diyenler %26,8, her zaman seçeneğini işaretleyenler ise %24,1 olup bu değerler birbirine oldukça yakındır. Burada bu etkinliğe sıklıkla yer verildiği görülebilir.

On yedinci madde, "*Verilen anlatımların anlam ve içerik bakımından birbiriyle çelişip çelişmediğini saptamamız istenir*" Bu madde ile düşünme becerilerinden olan eleştirel düşünmeye yer verilip verilmediği ölçülmeye çalışılmıştır. Bazı zaman %31,9, nadir olarak 18,1 olup bu etkinliğe diğer eleştirel düşünme etkinliklerine göre daha az yer verilmektedir.

On sekizinci madde, "*Grup çalışmalarına yer verilir.*" Bu madde ile grup çalışmalarına yer verilip verilmediği ölçülmeye çalışılmıştır. Bu maddeye her zaman diyenlerin oranı %34,9 ; çoğu zaman diyenlerin oranı %19,1 ; bazı zaman diyenlerin oranı %18,8 olup buradan da grup çalışmalarına yer verildiği söylenebilir.

On dokuzuncu madde, "*Ünite veya konu ile ilgili ise diğer derslerde öğrendiğimiz konuların uygulanması istenir.*" Bu madde ile öğrenilen konuların yeni durumlarda uygulanmasının istenilip istenilmediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu maddeye verilen cevapların oranı çoğu zaman %25,1, bazı zaman %24,6, her zaman %18,6, nadir olarak %17,3, hiçbir zaman ise %14,1'dir. Bu maddeye çoğu zaman ve bazı zaman cevabını verenlerin oranı birbirine yakındır. Burada genel olarak bu etkinliğe yer verildiği düşünülebilir. Her zaman ve nadir olarak cevabını veren

öğrencilerin oranları da birbirine yakın olup bir bu etkinliğe oldukça az yer veren ve hiçbir zaman bu etkinliğe yer vermeyen okullarında olduğu söylenebilir.

Yirminci madde, “*Tarihi olaylar hakkında yorum yaparken olayları o günün şartları içerisinde yorumlamamız gerektiği anlatılır.*” Bu madde ile tarihi olayları değerlendirirken göz önünde tutulması gereken kriter olan o olayın geçtiği şartlara vurgu yapılıp yapılmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Cevaplar ise daha çok çoğu zaman %28,5, bazı zaman 26,2, her zaman 23,6 şeklinde dağılmıştır. Bu etkinliğe yer verildiği belirtilebilir.

Yirmi birinci madde, “*Sorular sorulduktan sonra cevaplamamız için yeterli zaman verilir.*” Bu maddede düşünme işleminin gerçekleşmesi için öğrencilere yeterli zamanın verilip verilmediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin yarıdan fazlası %52,6’sı her zaman cevabını vermiştir. Bu etkinliğin genellikle uygulandığı söylenebilir.

Yirmi ikinci madde, “*Bir konuyu farklı kaynaklardan araştırmamız istenir.*” Bu madde ile öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilip geliştirilmediği ölçülmeye çalışılmıştır. Bu maddeye öğrencilerin yarıdan fazlası %55,4’ü her zaman cevabını vermiştir. Buradan öğrencilerin genellikle konuları farklı kaynaklardan araştırmaları istendiği düşünülebilir.

Yirmi üçüncü madde, “*Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır.*” Bu madde ile konuların öğrenilmesinde ders kitabının yeterli olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak öğrencilerin tüm seçeneklere verdikleri cevapların oranı hemen hemen birbirine yakın Hiçbir zaman ve her zaman diyenlerin sayısı neredeyse eşittir. Bazı zaman seçeneği biraz farkla en çok işaretlenen seçenektir. Buradan hareketle ders kitabının konuları öğrenmek için her zaman yeterli ve tatmin edici bir kaynak olmadığı söylenebilir. Ancak yirmi ikinci maddeye “*Bir konuyu farklı kaynaklardan araştırmamız istenir*” verilen her zaman cevabı ile çelişmektedir.

Yirmi dördüncü madde, “*Yanlış ya da eksik cevap verildiğinde öğretmen kızar.*” Bu maddemiz olumsuz yapıda bir maddedir. Öğrencilerin %65,4’ü hiçbir zaman cevabını vermişlerdir. Bu oranda öğrencileri yaratıcılıklarının desteklendiğini öğrencilerin fikirlerini kızılabacak düşüncesi olmadan rahatça söyleyebildikleri ve düşündükleri cevapları ifade edebildikleri söylenebilir.

Yirmi beşinci madde, “*Verilen bir açıklamanın eksik taraflarını ve belirsizliklerini bulmamız istenir.*” Bu ifade eleştirel düşünmenin gözlenebilir becerilerindedir. Öğrencilerin bu ifadeye verdiği cevaplar bazı zaman ve çoğu zaman seçeneklerinde yoğunlaşmıştır. Bunun sonucu olarak öğrenci görüşleri bu eleştirel düşünme etkinliğine genel olarak yer verildiği yönündedir.

Yirmi altıncı madde, “*Yazılı yoklamalarda sadece tanım yapmamız istenir.*” Bu madde ile yazılı yoklamalarda ezbere dayanan bilgi basamağındaki ifadelerin aynen istenip istenilmediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Burada en fazla cevap bazı zaman ve çoğu zaman şeklindedir. Buradan da öğrencilere düşünme becerilerinin olmadığı bilgi basamağındaki sorular sorulduğu görülebilir.

Yirmi yedinci madde, “*Tarihi olayları incelerken, kendi inançları ve düşüncelerinden dolayı toplumlara karşı ön yargılı olmamız istenir.*” Düşünme becerilerini kazanmak için önce ön yargıdan uzak bir düşünme yeteneğine sahip olunmalıdır. Özellikle tarihi olaylar incelenirken ön yargıdan uzak olmak gerekir. Bu da Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri olmalıdır. Bu madde ile bu beceriye yer verilip verilmediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Cevaplara bakıldığında tüm seçeneklerin oranı birbirine oldukça yakın bunlar içerisinde çoğu zaman seçeneği % 25’7, hiçbir zaman seçeneği %15,2’dir.

Yirmi sekizinci madde, “*Sınıfta soru sormamız özendirilir.*” Bu madde daha çok öğrencilerin Soru sormalarının özendirilip özendirilmediği yaratıcı düşünmenin desteklenip desteklenmediği ile ilgilidir. Öğrenciler arasında her zaman seçeneği %41,0 ile en çok işaretlenen seçenektir. Bu yaratıcı düşünme etkinliğinin genel olarak uygulandığı belirtilebilir.

Yirmi dokuzuncu madde, “*Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir.*” Bu maddeye öğrencilerin %50’si her zaman cevabını vermiştir. Genel olarak öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmesi için ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmaları istendiği görülebilir. Bu maddeye verilen cevaplar yirmi ikinci maddede olduğu gibi yirmi üçüncü madde ile çelişmektedir.

Otuzuncu madde, “*Derslere hazırlıklı gelmemiz istenir.*” Bu madde ile derslerin daha verimli geçmesi ve düşünme etkinliklerine daha çok yer verilmesi için öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine hazırlıklı gelip gelmedikleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu maddenin aritmetik ortalaması 4,76 olup ankette yer alan maddelerin içerisinde en yüksek değerdir. Bu etkinliğe her zaman yer verildiğini ve öğrencilerden derslere hazırlıklı gelmelerinin istendiği söylenebilir.

Otuz birinci madde, “*Konular işlenirken verdiğimiz yanlış cevapları düzeltmemiz için öğretmen bizi yönlendirir.*” Bu madde ile öğrencilerin özellikle ezbere verdikleri yanlış cevapların düzeltilmesi için öğretmenlerin öğrencileri sorularla düşünerek doğru cevabı buldurmaya çalışılıp çalışılmadığı ölçülmeye çalışılmıştır. Örneklemdaki öğrencilerin %54,5’i bu ifadeye her zaman cevabını vermiştir. Bu da genel olarak Sosyal Bilgiler dersinde bu etkinliğe yer verildiğini gösterebilir.

Otuz ikinci madde, “*Tarihi olaylar işlenirken ünlü şahsiyetlerin yerine kendimizi koymamız istenir.*” Bu madde ile öğrencilere empati duygusu yaşatarak olayları yorumlamalarına ve düşünme becerilerinin gerçekleşmesine yardımcı olmaya çalışılıp çalışmadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu maddeye öğrencilerin verdikleri cevapların oranı bazı zaman %27,2, çoğu zaman %22,5, nadir olarak %19,3, hiçbir zaman %16,4, her zaman %14,6’dır. Bu etkinliğe bazı zaman ve çoğu zaman yer verildiğini söyleyen öğrencilerin yanı sıra nadir olarak ve hiçbir zaman yer verilmediğini belirten öğrencilerin sayısı da az değildir.

Otuz üçüncü madde, “*Konular işlenirken sorulan sorulara verdiğiniz doğru cevaplar ödüllendirilir.*” Bu madde ile öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmeye çalışılıp çalışılmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu maddenin aritmetik ortalaması 2,70 olup bu değer ankette yer alan en düşük aritmetik ortalamadır. Bu etkinliğin çok fazla önemsenmediği düşünülebilir.

Otuz dördüncü madde, “*İşlenen konular ile geçmiş konular arasında ilişki kurmamız istenir.*” Konular arasında ilişki kurulup kurulmadığının istenilip istenilmediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Bazı zaman %33,1 ve çoğu zaman %30,7 seçenekleri birbirine oldukça yakındır. Bu etkinliğe genel olarak yer verildiği söylenebilir.

Otuz beşinci madde, “*Tarihi olaylarda belgelere dayanmayan konular hakkında kesin yargılara ulaşmamamız gerektiği vurgulanır.*” Bu madde ile bilimsel düşünme etkinliğine yer verilip verilmediği ölçülmeye çalışılmıştır. Bu maddeye bazı zaman ve çoğu zaman diyen öğrencilerin sayısı eşit çıkmıştır. Bu ifadeye her zaman cevabını veren öğrencilerin sayısı azdır. Bu da bilimsel düşünme becerilerine bazı zamanlarda yer verildiğini gösterebilir.

Otuz altıncı madde, “*Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir.*” Bu madde ile öğrencilere araştırmaya dayalı ödevler verilip verilmediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında her zaman %18,1 ve hiçbir zaman %18,8 oranında olup bu değerler birbirine oldukça yakındır. Bunun dışında bazı zaman seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı %24,9, çoğu zamanı işaretleyenlerin oranı %23 dür. Nadir olarak diyenlerin oranı ise %15,2’dir. Buradan da verilen ödevlerin yapılmasında ders kitabının yeterli olduğunu araştırmaya dayalı ödevlere fazla yer verilmediği ileri sürülebilir.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi 1: *Konular işlenirken, öğrendiğimiz bilgiler arasındaki benzerlikleri bulmamız istenir*, 4: *Bir sosyal veya tarihi sorunu kendi cümlelerimizle ifade etmemiz istenir*, 6: *Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanımında örnekler vermemiz istenir*, 7: *Derste ve sınavda, sorulara cevap*

vermeden önce seçeneklerin tek tek gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanır, 16: Verilen bir ifadenin yeterince açık olup olmadığı sorulur, 17: Verilen anlatımların anlam ve içerik bakımından birbiriyle çelişip çelişmediğini saptamamız istenir, 22: Bir konuyu farklı kaynaklardan araştırmamız istenir, 25: Verilen bir açıklamanın eksik taraflarını ve belirsizliklerini bulmamız istenir, şeklindeki maddeler eleştirel düşünme becerisi ile ilgilidir. Maddelerin toplam aritmetik ortalaması 3,61 olup buradan Sosyal Bilgiler dersinde eleştirel düşünme becerisi etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği söylenebilir.

Yaratıcı düşünme etkinliklerinden olan, 24: Yanlış ya da eksik cevap verildiğinde öğretmen kızar, 27: Tarihi olayları incelerken, kendi inançları ve düşüncelerinden dolayı toplumlara karşı ön yargılı olmamız istenir, 28: Sınıfta soru sormamız özendirilir, 33: Konular işlenirken sorulan sorulara verdiğimiz doğru cevaplar ödüllendirilir, maddelerin toplam aritmetik ortalaması 3,57 olarak bulunmuştur. Yaratıcı düşünme becerisi etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği söylenebilir.

Bilimsel düşünme becerisi ile ilgili olan 3: Konuların sebep-sonuç ilişkisi içerisinde nasıl incelenmesi gerektiği gösterilir, 10: Harita üzerinde sorulan yerleri göstermemiz istenir, 11: Tarihi olayları tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmemiz gerektiği vurgulanır, 27: Tarihi olayları incelerken, kendi inançları ve düşüncelerinden dolayı toplumlara karşı ön yargılı olmamız istenir, 35: Tarihi olaylarda belgelere dayanmayan konular hakkında kesin yargılara ulaşmamamız gerektiği vurgulanır, şeklindeki maddelerin toplam aritmetik ortalaması 3,52 olarak bulunmuştur. Bu etkinliklere çoğu zaman yer verildiği söylenebilir.

Problem çözme becerisi ile ilgili olan 2: Karşılaştığımız problemin tanımlanmasının yapılması istenir, 9: Cevaplandığımız sorunun çözüm yolunu açıklamamız istenir, 23: Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır, 29: Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir.

36: Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir şeklindeki maddelerin toplam aritmetik ortalaması 3,59 olup problem çözme becerisi etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği söylenebilir.

2- Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin ankete verdikleri cevaplarda anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10) Cinsiyete Göre Düşünme Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Madde No	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	Standart sapma	Serbestlik derecesi	t	Anlamlılık
1	Erkek	188	3,21	1,053	380	-1,728	,085
	Kız	194	3,40	1,029			
2	Erkek	188	3,69	1,101	381	-2,305	,022
	Kız	195	3,94	1,085			
3	Erkek	187	3,75	1,104	380	-,731	,465
	Kız	195	3,84	1,086			
4	Erkek	188	3,54	1,144	380	-1,201	,231
	Kız	194	3,69	1,182			
5	Erkek	188	3,74	1,174	378	-1,218	,224
	Kız	192	3,89	1,077			
6	Erkek	188	3,27	1,216	381	-2,501	,013
	Kız	195	3,57	1,196			
7	Erkek	188	4,08	1,270	381	-,903	,367
	Kız	195	4,19	1,224			
8	Erkek	188	3,56	1,171	380	-1,477	,141
	Kız	194	3,73	1,125			
9	Erkek	188	3,88	1,224	380	-,592	,555
	Kız	194	3,95	1,114			
10	Erkek	187	3,94	1,192	379	-1,132	,258
	Kız	194	4,07	1,065			
11	Erkek	187	3,21	1,184	378	,646	,518
	Kız	193	3,13	1,198			
12	Erkek	187	3,39	1,263	380	-1,903	,058
	Kız	195	3,64	1,310			
13	Erkek	188	3,86	1,051	380	-2,368	,018
	Kız	194	4,11	1,027			

Tablo 10'un devamı

14	Erkek	187	3,791	1,0647	379	-1,323	,187
	Kız	194	3,943	1,1704			
15	Erkek	187	3,44	1,324	378	-,509	,611
	Kız	193	3,51	1,323			
16	Erkek	186	3,35	1,244	379	-1,406	,160
	Kız	195	3,53	1,236			
17	Erkek	187	3,11	1,206	380	-,616	,538
	Kız	195	3,18	1,087			
18	Erkek	187	3,39	1,434	380	-1,237	,217
	Kız	195	3,57	1,392			
19	Erkek	188	3,14	1,310	380	-,390	,697
	Kız	194	3,20	1,309			
20	Erkek	188	3,46	1,208	380	-,094	,925
	Kız	194	3,47	1,214			
21	Erkek	188	4,14	1,032	380	-,478	,633
	Kız	194	4,20	1,102			
22	Erkek	188	4,24	,982	381	-1,122	,263
	Kız	195	4,35	,926			
23	Erkek	188	3,16	1,239	381	1,480	,140
	Kız	195	2,97	1,276			
24	Erkek	187	4,25	1,054	379	-1,716	,087
	Kız	194	4,43	1,072			
25	Erkek	186	3,52	1,121	379	-,238	,812
	Kız	195	3,55	1,113			
26	Erkek	186	3,13	1,095	378	1,863	,063
	Kız	194	2,92	1,119			
27	Erkek	187	3,34	1,399	379	-,022	,982
	Kız	194	3,35	1,343			
28	Erkek	188	3,82	1,173	381	-1,460	,145
	Kız	195	4,00	1,180			
29	Erkek	188	4,03	1,128	379	-1,112	,267
	Kız	193	4,16	1,132			
30	Erkek	187	4,68	,749	380	-2,204	,028
	Kız	195	4,84	,587			
31	Erkek	187	4,09	1,114	380	-3,728	,000
	Kız	195	4,47	,875			
32	Erkek	188	3,09	1,335	381	1,426	,155
	Kız	195	2,90	1,242			
33	Erkek	186	2,71	1,240	379	,178	,859
	Kız	195	2,69	1,231			
34	Erkek	187	3,23	1,124	379	-1,640	,102
	Kız	194	3,42	1,109			
35	Erkek	187	3,38	1,127	380	1,542	,124
	Kız	195	3,19	1,272			
36	Erkek	187	3,21	1,363	380	2,130	,034
	Kız	195	2,92	1,352			

Tablo 10'da görüldüğü üzere 2: *Karşılaştığımız problemin tanımlanmasının yapılması istenir*, 6: *Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanımında örnekler vermemiz istenir*, 13: *İşlenen konularla ilgili güncel örnekler verilir*, 30: *Derslere hazırlıklı gelmemiz istenir*, 31: *Konular işlenirken verdiğimiz yanlış cevapları*

düzeltilmemiz için öğretmen bizi yönlendirir, şeklindeki maddelerde kız öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar görülmüş kız öğrenciler bu etkinliğe daha çok yer verildiğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da kız öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki düşünme etkinliklerine daha çok dikkat ettikleri düşünülebilir. 36: *Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir*, şeklindeki madde de ise erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu maddelerde “*Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir*” hipotezimiz reddedilmiştir. Bu altı maddenin dışında kalan tüm maddelerde öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

3- Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Öğrencilerin Görüşlerin Okulun Bulunduğu Çevre Değişkenine Göre Karşılaştırılması (Hipotez 2)

Okulun bulunduğu çevreye göre Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11) Okulun Bulunduğu Çevre Değişkenine Göre Düşünme Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Madde No	Okul	N	Aritmetik ortalama	Standart Sapma	Serbestlik derecesi	T	Anlamlılık
1	köy	101	3,14	1,217	380	-1,888	,060
	şehir	281	3,37	,970			
2	köy	101	3,53	1,162	381	-3,044	,002
	şehir	282	3,92	1,059			
3	köy	101	3,78	1,101	380	-,146	,884
	şehir	281	3,80	1,094			
4	köy	101	3,65	1,236	380	,385	,701
	şehir	281	3,60	1,139			
5	köy	99	3,71	1,154	378	-1,117	,265
	şehir	281	3,85	1,116			
6	köy	101	3,21	1,381	381	-2,083	,038
	şehir	282	3,50	1,142			
7	köy	101	3,92	1,405	381	-2,053	,041
	şehir	282	4,22	1,178			
8	köy	100	3,37	1,070	380	-2,827	,005
	şehir	282	3,74	1,162			
9	köy	100	3,56	1,402	380	-3,576	,000
	şehir	282	4,04	1,048			

Tablo 11'in devamı

10	köy	101	3,71	1,322	379	-3,096	,002
	şehir	280	4,11	1,034			
11	köy	100	2,96	1,188	378	-2,048	,041
	şehir	280	3,24	1,185			
12	köy	101	3,21	1,314	380	-2,843	,005
	Şehir	281	3,63	1,267			
13	köy	100	3,70	1,142	380	-3,266	,001
	şehir	282	4,09	,990			
14	köy	101	3,634	1,1809	379	-2,475	,014
	şehir	280	3,954	1,0882			
15	köy	100	3,67	1,248	378	1,687	,092
	şehir	280	3,41	1,344			
16	köy	101	3,21	1,211	379	-2,211	,028
	şehir	280	3,53	1,244			
17	köy	100	3,04	1,238	380	-1,109	,268
	şehir	282	3,19	1,111			
18	köy	100	3,74	1,368	380	2,137	,033
	şehir	282	3,39	1,421			
19	köy	101	3,33	1,201	380	1,404	,161
	şehir	281	3,11	1,342			
20	köy	101	3,24	1,210	380	-2,199	,029
	şehir	281	3,54	1,201			
21	köy	101	4,30	,954	380	1,395	,164
	şehir	281	4,12	1,103			
22	köy	101	4,12	1,023	381	-2,174	,030
	şehir	282	4,36	,922			
23	köy	101	3,29	1,402	381	2,096	,037
	şehir	282	2,98	1,197			
24	köy	101	4,05	1,143	379	-3,249	,001
	şehir	280	4,45	1,018			
25	köy	101	3,45	1,229	379	-,945	,345
	şehir	280	3,57	1,072			
26	köy	101	3,09	1,150	378	,662	,508
	şehir	279	3,00	1,098			
27	köy	101	3,23	1,326	379	-,994	,321
	şehir	280	3,39	1,384			
28	köy	101	3,83	1,357	381	-,816	,415
	şehir	282	3,94	1,108			
29	köy	101	3,69	1,181	379	-4,286	,000
	şehir	280	4,24	1,077			
30	köy	100	4,73	,633	380	-,548	,584
	şehir	282	4,77	,689			
31	köy	101	4,29	1,013	380	,081	,936
	şehir	281	4,28	1,018			
32	köy	101	2,92	1,278	381	-,671	,503
	şehir	282	3,02	1,296			
33	köy	100	2,70	1,307	379	,017	,986
	şehir	281	2,70	1,209			
34	köy	100	3,11	1,127	379	-2,254	,025
	şehir	281	3,40	1,108			
35	köy	101	3,15	1,186	380	-1,306	,192
	şehir	281	3,33	1,210			
36	köy	101	3,54	1,368	380	4,230	,000
	şehir	281	2,89	1,322			

Tablo 11’de görüldüğü gibi 2: *Karşılaştığımız problemin tanımlanmasının yapılması istenir*, 6: *Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanımında örnekler vermemiz istenir*, 7: *Derste ve sınavda, sorulara cevap vermeden önce seçeneklerin tek tek gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanır*, 8: *Sorulan sorulara verdiğimiz farklı cevapları sınıf içerisinde tartışmamız sağlanır*, 9: *Cevaplandığımız sorunun çözüm yolunu açıklamamız istenir*, 10: *Harita üzerinde sorulan yerleri göstermemiz istenir*, 11: *Tarihi olayları tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmemiz gerektiği vurgulanır*, 12: *Tartışma ve münazaralara katılmamız istenir*, 13: *İşlenen konularla ilgili güncel örnekler verilir*, 14: *Konular birbirine bağlı olarak anlatılır*, 16: *Verilen bir ifadenin yeterince açık olup olmadığı sorulur*, 20: *Tarihi olaylar hakkında yorum yaparken olayları o günün şartları içerisinde yorumlamamız gerektiği anlatılır*, 22: *Bir konuyu farklı kaynaklardan araştırmamız istenir*, 24: *Yanlış ya da eksik cevap verildiğinde öğretmen kızar*, 29: *Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir*, 34: *İşlenen konular ile geçmiş konular arasında ilişki kurmamız istenir*, şeklindeki maddelerde Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde okulun bulunduğu yer değişkenine göre öğrenci görüşleri arasında şehirde bulunan öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Şehir merkezindeki okullarda bulunan öğrenciler bu etkinliklere daha çok yer verildiğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da şehirdeki okulların daha fazla imkana sahip, daha modern eğitim araçlarının bulunması gibi nedenler düşünülebilir. 18: *Grup çalışmalarına yer verilir*, 23: *Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır*, 36: *Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir*, şeklindeki maddelerde ise köydeki okullar lehine anlamlılığa rastlanılmıştır. Bununda öğrencilerin farklı kaynaklara ulaşma imkanının zorluğundan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu maddelerde “*Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde okulun bulunduğu yer değişkeni açısından 0, 05 düzeyine anlamlı bir farklılık göstermemektedir*” hipotezimiz reddedilmiştir. Bunların dışında kalan tüm maddelerde okulun bulunduğu çevre değişkeni açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

4- Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Baba Mesleği Değişkenine Göre Karşılaştırılması (Hipotez 3)

Tablo 12) Örneklemdeki Öğrencilerin Baba Mesleğine İlişin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Mad-de No	Meslek Grupları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma	Mad-de No	Meslek Grupları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma
1	Serbest mes	84	3,30	1,220	19	Serbest mes	85	3,12	1,375
	Memur	41	3,39	,891		Memur	41	2,95	1,264
	Esnaf	88	3,41	,967		Esnaf	88	3,19	1,346
	Çiftçi	20	2,60	1,095		Çiftçi	20	3,35	1,268
	İşçi	63	3,13	1,114		İşçi	62	3,21	1,230
	Emekli	19	3,53	,905		Emekli	19	3,16	1,500
	Diğer	61	3,43	,884		Diğer	61	3,21	1,280
	Babayok	6	3,67	,516		Babayok	6	3,67	1,033
	Toplam	382	3,31	1,044		Toplam	382	3,17	1,308
2	Serbest mes	85	3,69	1,155	20	Serbest mes	85	3,40	1,236
	Memur	41	3,85	1,038		Memur	41	3,61	1,412
	Esnaf	88	4,11	,976		Esnaf	87	3,46	1,139
	Çiftçi	20	3,65	,813		Çiftçi	20	3,45	,945
	İşçi	63	3,52	1,216		İşçi	63	3,49	1,076
	Emekli	19	3,79	1,182		Emekli	19	3,37	1,300
	Diğer	61	3,85	1,123		Diğer	61	3,41	1,309
	Babayok	6	4,33	,516		Babayok	6	4,00	1,549
	Toplam	383	3,82	1,099		Toplam	382	3,46	1,209
3	Serbest mes	85	3,42	1,148	21	Serbest mes	85	4,12	,981
	Memur	41	4,10	1,068		Memur	41	4,07	1,212
	Esnaf	88	3,85	1,000		Esnaf	88	4,23	1,014
	Çiftçi	20	3,65	1,226		Çiftçi	20	4,25	,967
	İşçi	62	3,79	1,175		İşçi	62	4,10	1,067
	Emekli	19	3,95	,780		Emekli	19	4,74	,653
	Diğer	61	3,97	1,032		Diğer	61	4,18	1,232
	Babayok	6	4,50	,837		Babayok	6	3,33	1,211
	Toplam	382	3,80	1,094		Toplam	382	4,17	1,067
4	Serbest mes	85	3,55	1,086	22	Serbest mes	85	4,27	1,040
	Memur	41	3,61	1,262		Memur	41	4,32	,960
	Esnaf	87	3,51	1,200		Esnaf	88	4,44	,800
	Çiftçi	20	3,75	1,372		Çiftçi	20	4,25	,786
	İşçi	63	3,44	1,133		İşçi	63	4,06	1,176
	Emekli	19	3,63	1,165		Emekli	19	4,53	,697
	Diğer	61	3,93	1,109		Diğer	61	4,28	,915
	Babayok	6	4,17	,983		Babayok	6	4,33	,516
	Toplam	382	3,62	1,164		Toplam	383	4,30	,954

Tablo 12'nin devamı

5	Serbest mes	85	3,87	1,100	23	Serbest mes	85	2,94	1,276
	Memur	40	4,13	,911		Memur	41	2,56	1,141
	Esnaf	88	3,90	1,018		Esnaf	88	3,23	1,239
	Çiftçi	20	3,40	1,273		Çiftçi	20	3,20	1,472
	İşçi	62	3,65	1,216		İşçi	63	3,25	1,307
	Emekli	19	3,84	1,068		Emekli	19	2,89	1,410
	Diğer	60	3,78	1,223		Diğer	61	3,11	1,097
	Babayok	6	3,17	1,722		Babayok	6	3,33	1,506
Toplam	380	3,82	1,127	Toplam	383	3,06	1,260		
6	Serbest mes	85	3,49	1,201	24	Serbest mes	85	4,40	1,071
	Memur	41	3,07	1,292		Memur	39	4,49	,914
	Esnaf	88	3,47	1,093		Esnaf	88	4,50	,884
	Çiftçi	20	2,75	1,293		Çiftçi	20	3,95	1,234
	İşçi	63	3,43	1,254		İşçi	63	4,25	1,121
	Emekli	19	3,89	,875		Emekli	19	4,32	1,057
	Diğer	61	3,52	1,260		Diğer	61	4,15	1,263
	Babayok	6	3,83	1,602		Babayok	6	4,50	,837
Toplam	383	3,42	1,215	Toplam	381	4,34	1,066		
7	Serbest mes	85	4,35	1,141	25	Serbest mes	84	3,33	1,206
	Memur	41	4,22	1,215		Memur	41	3,71	1,188
	Esnaf	88	4,16	1,123		Esnaf	88	3,74	,941
	Çiftçi	20	3,60	1,635		Çiftçi	20	3,70	1,218
	İşçi	63	3,94	1,366		İşçi	63	3,37	1,182
	Emekli	19	4,58	,961		Emekli	18	3,33	1,188
	Diğer	61	3,97	1,354		Diğer	61	3,56	1,041
	Babayok	6	4,50	,837		Babayok	6	3,83	,753
Toplam	383	4,14	1,247	Toplam	381	3,54	1,115		
8	Serbest mes	85	3,71	1,078	26	Serbest mes	84	3,06	1,123
	Memur	41	3,90	1,179		Memur	41	2,85	1,062
	Esnaf	88	3,76	1,050		Esnaf	88	3,03	1,139
	Çiftçi	20	3,45	1,234		Çiftçi	20	3,05	,887
	İşçi	62	3,21	1,217		İşçi	63	2,95	1,069
	Emekli	19	3,84	,898		Emekli	18	3,39	1,092
	Diğer	61	3,67	1,261		Diğer	60	2,97	1,164
	Babayok	6	3,67	1,211		Babayok	6	3,83	1,472
Toplam	382	6,65	1,149	Toplam	380	3,03	1,111		
9	Serbest mes	85	3,95	1,090	27	Serbest mes	85	3,32	1,399
	Memur	41	3,88	1,249		Memur	41	3,39	1,611
	Esnaf	88	4,03	1,129		Esnaf	86	3,44	1,386
	Çiftçi	20	3,95	1,276		Çiftçi	20	3,05	1,395
	İşçi	62	3,58	1,325		İşçi	63	3,21	1,207
	Emekli	19	4,21	,855		Emekli	19	3,37	1,461
	Diğer	61	3,90	1,179		Diğer	61	3,38	1,293
	Babayok	6	4,33	,516		Babayok	6	4,00	1,265
Toplam	382	3,91	1,168	Toplam	381	3,34	1,369		

Tablo 12'nin devamı

10	Serbest mes	85	4,06	1,039	28	Serbest mes	85	3,92	1,115
	Memur	41	3,83	1,302		Memur	41	4,20	1,030
	Esnaf	87	4,03	1,176		Esnaf	88	3,97	1,033
	Çiftçi	20	3,55	1,432		Çiftçi	20	3,80	1,196
	İşçi	63	3,75	1,218		İşçi	63	3,81	1,354
	Emekli	19	4,32	,749		Emekli	19	4,00	1,202
	Diğer	60	4,28	,885		Diğer	61	3,74	1,377
	Babayok	6	4,67	,516		Babayok	6	4,17	,753
Toplam	381	4,01	1,130	Toplam	383	3,91	1,178		
11	Serbest mes	84	3,27	1,101	29	Serbest mes	85	3,89	1,328
	Memur	41	3,37	1,280		Memur	41	4,61	,666
	Esnaf	87	3,22	1,146		Esnaf	88	4,16	,958
	Çiftçi	20	3,05	1,146		Çiftçi	20	3,80	1,240
	İşçi	62	3,00	1,116		İşçi	61	3,69	1,232
	Emekli	19	3,00	1,247		Emekli	19	4,37	1,065
	Diğer	61	3,07	1,424		Diğer	61	4,41	,901
	Babayok	6	3,33	,516		Babayok	6	3,67	1,751
Toplam	380	3,17	1,191	Toplam	381	4,10	1,130		
12	Serbest mes	84	3,56	1,283	30	Serbest mes	85	4,69	,817
	Memur	41	3,80	1,145		Memur	41	4,93	,346
	Esnaf	88	3,43	1,354		Esnaf	88	4,80	,628
	Çiftçi	20	3,40	1,273		Çiftçi	20	4,90	,308
	İşçi	63	3,38	1,373		İşçi	62	4,65	,726
	Emekli	19	3,42	1,502		Emekli	19	4,89	,459
	Diğer	61	3,67	1,165		Diğer	61	4,72	,777
	Babayok	6	2,83	1,169		Babayok	6	4,83	,408
Toplam	382	3,52	1,291	Toplam	382	4,76	,674		
13	Serbest mes	85	3,92	1,082	31	Serbest mes	85	4,20	,998
	Memur	41	4,17	,998		Memur	41	4,61	,737
	Esnaf	88	4,11	,940		Esnaf	87	4,31	,980
	Çiftçi	20	3,80	1,005		Çiftçi	20	4,05	1,234
	İşçi	62	4,02	1,109		İşçi	63	4,16	1,153
	Emekli	19	3,79	,713		Emekli	19	4,58	,692
	Diğer	61	3,95	1,203		Diğer	61	4,23	1,071
	Babayok	6	3,33	,816		Babayok	6	4,33	1,211
Toplam	382	3,99	1,045	Toplam	382	4,28	1,016		
14	Serbest mes	84	3,72	1,205	32	Serbest mes	85	2,85	1,277
	Memur	41	4,14	,910		Memur	41	3,00	1,342
	Esnaf	87	3,89	1,089		Esnaf	88	2,93	1,201
	Çiftçi	20	3,35	1,136		Çiftçi	20	2,40	,995
	İşçi	63	3,76	1,253		İşçi	63	3,08	1,274
	Emekli	19	4,15	1,067		Emekli	19	3,32	1,376
	Diğer	61	4,01	1,040		Diğer	61	3,31	1,385
	Babayok	6	4,00	,000		Babayok	6	2,83	1,722
Toplam	381	3,86	1,120	Toplam	383	2,99	1,290		

Tablo 12'nin devamı

15	Serbest mes	84	3,48	1,410	33	Serbest mes	85	2,62	1,234
	Memur	41	3,49	1,186		Memur	41	2,71	1,309
	Esnaf	88	3,52	1,347		Esnaf	88	2,68	1,160
	Çiftçi	20	3,45	1,050		Çiftçi	20	2,55	1,356
	İşçi	62	3,56	1,236		İşçi	62	2,85	1,239
	Emekli	19	3,42	1,346		Emekli	19	2,95	1,393
	Diğer	60	3,35	1,436		Diğer	60	2,68	1,255
	Babayok	6	3,50	1,643		Babayok	6	2,17	,753
Toplam	380	3,48	1,322	Toplam	381	2,70	1,234		
16	Serbest mes	85	3,59	1,178	34	Serbest mes	85	3,22	1,127
	Memur	41	3,46	1,247		Memur	40	3,40	1,257
	Esnaf	86	3,41	1,211		Esnaf	88	3,55	1,027
	Çiftçi	20	3,05	1,276		Çiftçi	20	3,05	1,146
	İşçi	63	3,24	1,279		İşçi	62	3,13	1,063
	Emekli	19	3,68	1,204		Emekli	19	3,32	1,250
	Diğer	61	3,52	1,312		Diğer	61	3,41	1,174
	Babayok	6	3,50	1,517		Babayok	6	3,17	,408
Toplam	381	3,44	1,242	Toplam	381	3,33	1,119		
17	Serbest mes	85	3,11	1,035	35	Serbest mes	85	3,21	1,273
	Memur	41	3,29	1,209		Memur	41	3,41	1,483
	Esnaf	88	3,13	1,143		Esnaf	87	3,36	1,171
	Çiftçi	20	2,95	1,276		Çiftçi	20	2,75	,967
	İşçi	62	3,16	1,283		İşçi	63	3,16	1,096
	Emekli	19	2,95	,970		Emekli	19	3,68	1,003
	Diğer	61	3,33	1,136		Diğer	61	3,43	1,161
	Babayok	6	2,50	1,049		Babayok	6	2,67	1,033
Toplam	382	3,15	1,146	Toplam	382	3,28	1,205		
18	Serbest mes	85	3,21	1,415	36	Serbest mes	85	2,85	1,358
	Memur	41	3,63	1,392		Memur	40	2,93	1,328
	Esnaf	88	3,51	1,454		Esnaf	88	2,95	1,268
	Çiftçi	20	3,50	1,357		Çiftçi	20	2,90	1,553
	İşçi	62	3,55	1,445		İşçi	63	3,87	1,114
	Emekli	19	3,63	1,300		Emekli	19	3,05	1,545
	Diğer	61	3,56	1,432		Diğer	61	2,87	1,396
	Babayok	6	3,83	1,169		Babayok	6	2,67	1,506
Toplam	382	3,48	1,414	Toplam	382	3,06	1,364		

Öğrencilerin baba mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış sonuçlar Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13) Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Baba Mesleği Değişkeninin Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi

Madde No	Varyans Kaynakları	Karelerin Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlam-lılık	Anlamlı farklılık (LSD)
1	Gruplar arası	15,804	7	2,258	2,114	,041	S.meslek>çiftçi Emekli>çiftçi Memur>Çiftçi İşçi>Çiftçi Esnaf>çiftçi Diğer>Çiftçi Babayok>Çiftçi
	Grup içi	399,361	374	1,068			
	Toplam	415,165	381				
2	Gruplar arası	16,746	7	2,392	2,018	,052	
	Grup içi	444,460	375	1,185			
	Toplam	461,206	382				
3	Gruplar arası	21,425	7	3,061	2,634	,011	Memur>S.meslek Diğer>S.mesle Esnaf>S.meslek Babayk>S.meslk İşçi>S.meslek
	Grup içi	434,648	374	1,162			
	Toplam	456,073	381				
4	Gruplar arası	11,619	7	1,660	1,230	,285	
	Grup içi	504,813	374	1,350			
	Toplam	516,432	381				
5	Gruplar arası	12,538	7	1,791	1,422	,195	
	Grup içi	468,568	372	1,260			
	Toplam	481,105	379				
6	Gruplar arası	20,538	7	2,934	2,026	,051	S.meslek>Çiftçi İşçi>Çiftçi Emekli>Memur Emekli>Çiftçi Esnaf>Çiftçi Diğer>Çiftçi
	Grup içi	542,940	375	1,448			
	Toplam	563,478	382				
7	Gruplar arası	18,845	7	2,692	1,756	,095	
	Grup içi	574,821	375	1,533			
	Toplam	593,666	382				
8	Gruplar arası	17,519	7	2,503	1,927	,064	
	Grup içi	485,772	374	1,299			
	Toplam	503,291	381				
9	Gruplar arası	11,102	7	1,586	1,165	,322	
	Grup içi	509,048	374	1,361			
	Toplam	520,149	381				
10	Gruplar arası	19,061	7	2,723	2,180	,035	Diğer>Memur Babayok>Çiftçi Emekli>Çiftçi Diğer>İşçi Diğer>Çiftçi
	Grup içi	465,916	373	1,249			
	Toplam	484,976	380				
11	Gruplar arası	6,135	7	,876	,614	,745	
	Grup içi	531,086	372	1,428			
	Toplam	537,221	379				
12	Gruplar arası	10,075	7	1,439	,861	,538	
	Grup içi	625,297	374	1,672			
	Toplam	635,372	381				

Tablo 13'ün devamı

13	Gruplar arası	7,339	7	1,048	,960	,461	
	Grup içi	408,620	374	1,093			
	Toplam	415,958	381				
14	Gruplar arası	14,057	7	2,008	1,616	,129	
	Grup içi	463,382	373	1,242			
	Toplam	477,438	380				
15	Gruplar arası	1,707	7	,244	,137	,995	
	Grup içi	661,124	372	1,777			
	Toplam	662,832	379				
16	Gruplar arası	9,185	7	1,312	,849	,548	
	Grup içi	576,736	373	1,546			
	Toplam	585,921	380				
17	Gruplar arası	7,108	7	1,015	,770	,613	
	Grup içi	493,387	374	1,319			
	Toplam	500,495	381				
18	Gruplar arası	9,024	7	1,289	,641	,722	
	Grup içi	752,347	374	2,012			
	Toplam	761,372	381				
19	Gruplar arası	4,585	7	,655	,378	,915	
	Grup içi	647,355	374	1,731			
	Toplam	651,940	381				
20	Gruplar arası	3,350	7	,479	,323	,943	
	Grup içi	553,636	374	1,480			
	Toplam	556,987	381				
21	Gruplar arası	11,678	7	1,668	1,478	,174	
	Grup içi	422,262	374	1,129			
	Toplam	433,940	381				
22	Gruplar arası	6,462	7	,923	1,015	,420	
	Grup içi	341,199	375	,910			
	Toplam	347,661	382				
23	Gruplar arası	17,782	7	2,540	1,618	,129	
	Grup içi	588,714	375	1,570			
	Toplam	606,496	382				
24	Gruplar arası	9,336	7	1,334	1,178	,314	
	Grup içi	422,307	373	1,132			
	Toplam	431,643	380				
25	Gruplar arası	11,943	7	1,706	1,381	,212	
	Grup içi	460,829	373	1,235			
	Toplam	472,772	380				
26	Gruplar arası	8,163	7	1,166	,944	,472	
	Grup içi	459,574	372	1,235			
	Toplam	467,737	379				
27	Gruplar arası	6,553	7	,936	,495	,838	
	Grup içi	705,405	373	1,891			
	Toplam	711,958	380				
28	Gruplar arası	6,845	7	,978	,701	,671	
	Grup içi	523,311	375	1,395			
	Toplam	530,157	382				

Tablo 13'ün devamı

29	Gruplar arası	35,040	7	5,006	4,146	,000	Memur>S.mes Memur>Çiftçi Diğer>S.mes Memur>İşçi Memur>Esnaf Esnaf>İşçi Diğer>Çiftçi Emekli>İşçi Diğer>İşçi
	Grup içi	450,366	373	1,207			
	Toplam	485,407	380				
30	Gruplar arası	3,298	7	,471	1,036	,405	
	Grup içi	170,024	374	,455			
	Toplam	173,322	381				
31	Gruplar arası	8,938	7	1,277	1,243	,278	
	Grup içi	384,091	374	1,027			
	Toplam	393,029	381				
32	Gruplar arası	17,963	7	2,566	1,557	,147	
	Grup içi	618,026	375	1,648			
	Toplam	635,990	382				
33	Gruplar arası	5,349	7	,764	,498	,836	
	Grup içi	572,939	373	1,536			
	Toplam	578,289	380				
34	Gruplar arası	9,861	7	1,409	1,128	,344	
	Grup içi	465,782	373	1,249			
	Toplam	475,643	380				
35	Gruplar arası	14,853	7	2,122	1,473	,175	
	Grup içi	538,613	374	1,440			
	Toplam	553,466	381				
36	Gruplar arası	50,872	7	7,267	4,133	,000	İşçi>S.mes İşçi>Çiftçi İşçi>Memur İşçi>Emekli İşçi>Esnaf İşçi>Babayok İşçi>Diğer
	Grup içi	657,621	374	1,758			
	Toplam	708,492	381				

Tablo 13'te görüldüğü üzere 1., 2., 3., 6., 10., 29., 36., maddelerde Baba mesleğine göre düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Bu farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için LSD Post Hoc Analizi yapılmıştır.

LSD sonuçlarına göre; “Konular arasındaki benzerlikleri bulmamız istenir” şeklindeki birinci maddeye babası serbest meslek, esnaf, memur, emekli, diğer meslek grubundan olan ve babası olmayan öğrencilerin hepsi babası çiftçi olan öğrencilere göre düşünme becerilerine daha çok yer verildiğini daha yüksek düzeyde belirtmişlerdir. Bunda babası çiftçi olan öğrencilerin düşünme etkinliklerini çok iyi

ayırt ve bu düşünme etkinliğine yer verildiğine ilişkin dikkatli olmadıkları düşünülebilir.

“Konuların sebep-sonuç ilişkisi içerisinde nasıl incelenmesi gerektiği gösterilir” şeklindeki üçüncü maddeye babası memur, esnaf, işçi, diğer meslek grubundan olan ve babası olmayan öğrencilerin babası serbest meslek sahibi olan öğrencilere göre daha anlamlı olarak daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirtmişlerdir. Bunda babaları serbest meslek sahibi olan öğrencilerin bu etkinliğe daha az yer verildiğini düşündükleri ileri sürülebilir.

“Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanılmasında örnekler vermemiz istenir” şeklindeki altıncı maddeye babaları serbest meslek, işçi, emekli, esnaf ve diğer meslek grubundan olan öğrenciler babaları çiftçi olan öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar vermişlerdir. Babaları emekli olan öğrenciler babaları memur olan öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar vermişlerdir. Bunda babaları çiftçi ve memur olan öğrencilerin dikkatini çeken bir etkinlik olmadığı ve babalarının öğrencilerinin okuldaki durumu ve dersleri ile daha az ilgilendikleri düşünülebilir.

“Harita üzerinde sorulan yerleri göstermemiz istenir” şeklindeki onuncu maddeye babaları emekli, diğer meslek grubundan olan ve babaları olmayan öğrencilerin babaları çiftçi olan öğrencilere göre cevapları daha anlamlı çıkmıştır. Bunda babaları çiftçi olan öğrencilerin bu etkinliği çok önemsemedikleri bu etkinliğe yer verildiği zaman dikkat etmedikleri öne sürülebilir. Yine babası diğer meslek grubundan olan öğrencilerin babaları memur ve işçi olan öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar verdikleri görülmüştür.

“Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir” şeklindeki yirmi dokuzuncu maddeye babası memur ve diğer meslek grubundan olan öğrenciler babaları serbest meslek grubundan olan öğrencilere göre; babaları diğer meslek grubundan ve memur olan öğrenciler, babaları çiftçi olan öğrencilere göre; babaları memur olan öğrenciler babaları esnaf olan öğrencilere göre; babaları memur, esnaf, emekli ve diğer meslek grubundan olan öğrenciler babaları işçi olan öğrenciler göre bu etkinliğe daha anlamlı olarak daha yüksek düzeyde yer verildiğini

belirtmişlerdir. Bunda öğrencilerin maddelere yanıt verirken dersleri genel olarak değerlendirebilmiş olmaları öne sürülebilir. Çünkü meslek grupları arasında anlamlı farklılık birden çok durumlarda ortaya çıkmıştır

“Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir” şeklindeki otuz altıncı maddeye babaları işçi olan öğrenciler tüm meslek gruplarından bu etkinliğe daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirtmişlerdir. Bunda işçi çocuklarının çok fazla araştırmaya eğilimli olmadıkları düşünülebilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere 1., 3., 6., 10., 29., 36., maddelerde “Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde baba mesleği değişkeni açısından anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezimiz reddedilmiştir.

Bunun dışındaki tüm maddelerde maddelerinde anlamlı bir anlamlı bir farklılığa rastlanılmadığı için hipotezimiz kabul edilmiştir. Bu durum öğrencilerin baba mesleği değişkeninin Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde önemli bir değişken olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

5- Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Anne Mesleği Değişkenine Göre Karşılaştırılması (Hipotez 4)

Tablo 14) Örneklemdeki Öğrencilerin Anne Mesleğine İlişin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Madde No	Meslek Grupları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma	Madde No	Meslek Grupları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma
1	Evhanımı	284	3,30	1,056	19	Evhanımı	285	3,15	1,338
	Memur	28	3,50	,812		Memur	28	3,36	1,254
	Esnaf	6	3,67	,516		Esnaf	5	3,00	1,225
	Emekli	8	3,38	,744		Emekli	8	3,38	1,408
	Çiftçi	5	3,20	,447		Çiftçi	5	2,80	1,304
	Serbest mes	5	2,80	1,304		Serbest mes	5	2,80	,447
	İşçi	8	2,88	1,246		İşçi	8	3,50	1,309
	Diğer	38	3,32	1,165		Diğer	38	3,18	1,249
	Toplam	382	3,31	1,044		Toplam	382	3,17	1,308
2	Evhanımı	285	3,87	1,067	20	Evhanımı	284	3,39	1,209
	Memur	28	3,50	1,374		Memur	28	3,79	1,397
	Esnaf	6	3,67	1,033		Esnaf	6	3,83	1,472
	Emekli	8	4,00	,535		Emekli	8	3,75	,707
	Çiftçi	5	4,40	,548		Çiftçi	5	3,40	,548
	Serbest mes	5	3,40	1,517		Serbest mes	5	3,80	1,095
	İşçi	8	3,63	1,061		İşçi	8	3,00	1,069
	Diğer	38	3,63	1,195		Diğer	38	3,71	1,183
	Toplam	383	3,82	1,099		Toplam	382	3,46	1,209
3	Evhanımı	284	3,77	1,076	21	Evhanımı	284	4,17	1,061
	Memur	28	3,93	1,184		Memur	28	4,14	1,044
	Esnaf	6	4,00	1,265		Esnaf	6	4,50	,548
	Emekli	8	4,13	1,126		Emekli	8	4,50	1,069
	Çiftçi	5	4,60	,548		Çiftçi	5	4,00	1,414
	Serbest mes	5	2,80	1,304		Serbest mes	5	4,40	1,342
	İşçi	8	3,50	,756		İşçi	8	4,38	1,061
	Diğer	38	3,84	1,175		Diğer	38	4,00	1,162
	Toplam	382	3,80	1,094		Toplam	382	4,17	1,067
4	Evhanımı	284	3,61	1,167	22	Evhanımı	285	4,28	,986
	Memur	28	3,46	1,401		Memur	28	4,50	,793
	Esnaf	6	3,17	,983		Esnaf	6	4,33	,816
	Emekli	8	3,88	,835		Emekli	8	4,75	,463
	Çiftçi	5	3,60	1,342		Çiftçi	5	4,20	,837
	Serbest mes	5	2,80	1,304		Serbest mes	5	4,40	,894
	İşçi	8	4,25	1,165		İşçi	8	4,25	,886
	Diğer	38	3,76	,971		Diğer	38	4,13	,963
	Toplam	382	3,62	1,164		Toplam	383	4,30	,954

Tablo 14'ün devamı

5	Evhanımı	283	3,84	1,100	23	Evhanımı	285	3,09	1,277
	Memur	28	4,04	,881		Memur	28	2,36	1,162
	Esnaf	6	3,33	1,506		Esnaf	6	2,83	1,472
	Emekli	8	4,25	,886		Emekli	8	3,00	,756
	Çiftçi	5	3,20	1,789		Çiftçi	5	3,80	1,095
	Serbest mes	5	3,80	1,643		Serbest mes	5	2,40	1,140
	İşçi	8	2,88	1,553		İşçi	8	2,75	,886
	Diğer	37	3,70	1,151		Diğer	38	3,50	1,157
	Toplam	380	3,82	1,127		Toplam	383	3,06	1,260
6	Evhanımı	285	3,47	1,212	24	Evhanımı	285	4,36	1,064
	Memur	28	3,36	1,446		Memur	26	4,42	1,027
	Esnaf	6	3,00	,632		Esnaf	6	4,83	,408
	Emekli	8	3,50	1,195		Emekli	8	4,63	,744
	Çiftçi	5	2,20	,837		Çiftçi	5	3,60	1,342
	Serbest mes	5	3,40	,548		Serbest mes	5	5,00	,000
	İşçi	8	2,63	,916		İşçi	8	4,25	,886
	Diğer	38	3,50	1,202		Diğer	38	4,05	1,229
	Toplam	383	3,42	1,215		Toplam	381	4,34	1,066
7	Evhanımı	285	4,09	1,279	25	Evhanımı	283	3,55	1,105
	Memur	28	4,54	,693		Memur	28	3,93	1,086
	Esnaf	6	4,33	1,211		Esnaf	6	4,00	,894
	Emekli	8	4,13	,835		Emekli	8	3,38	1,408
	Çiftçi	5	4,80	,447		Çiftçi	5	3,20	,837
	Serbest mes	5	5,00	,000		Serbest mes	5	3,20	1,304
	İşçi	8	3,75	1,753		İşçi	8	3,25	1,035
	Diğer	38	4,08	1,363		Diğer	38	3,26	1,178
	Toplam	383	4,14	1,247		Toplam	381	3,54	1,115
8	Evhanımı	284	3,60	1,153	26	Evhanımı	282	2,99	1,093
	Memur	28	4,00	1,018		Memur	28	2,86	1,113
	Esnaf	6	4,17	,753		Esnaf	6	3,17	1,169
	Emekli	8	4,13	1,126		Emekli	8	3,38	,916
	Çiftçi	5	3,80	,837		Çiftçi	5	3,40	1,517
	Serbest mes	5	3,80	,447		Serbest mes	5	3,60	,894
	İşçi	8	3,75	1,389		İşçi	8	3,88	1,126
	Diğer	38	3,50	1,289		Diğer	38	3,05	1,207
	Toplam	382	3,65	1,149		Toplam	380	3,03	1,111
9	Evhanımı	284	3,90	1,167	27	Evhanımı	284	3,35	1,390
	Memur	28	3,86	1,239		Memur	28	3,50	1,667
	Esnaf	6	4,67	,516		Esnaf	6	3,50	1,049
	Emekli	8	4,88	,354		Emekli	7	3,00	1,528
	Çiftçi	5	4,60	,548		Çiftçi	5	3,00	1,000
	Serbest mes	5	4,00	,000		Serbest mes	5	2,40	1,673
	İşçi	8	2,88	1,642		İşçi	8	3,38	1,188
	Diğer	38	3,84	1,151		Diğer	38	3,37	1,025
	Toplam	382	3,91	1,168		Toplam	381	3,34	1,369

Tablo 14'ün devamı

10	Evhanımı	285	4,01	1,123	28	Evhanımı	285	3,90	1,163
	Memur	28	3,82	1,335		Memur	28	4,21	1,101
	Esnaf	6	3,67	1,211		Esnaf	6	4,00	1,265
	Emekli	7	4,71	,488		Emekli	8	4,25	,707
	Çiftçi	5	4,00	1,225		Çiftçi	5	3,80	1,643
	Serbest mes	5	3,80	1,304		Serbest mes	5	3,60	1,140
	İşçi	8	3,75	1,165		İşçi	8	3,75	1,389
	Diğer	37	4,11	1,075		Diğer	38	3,82	1,353
	Toplam	381	4,01	1,130		Toplam	383	3,91	1,178
11	Evhanımı	282	3,17	1,155	29	Evhanımı	283	4,03	1,174
	Memur	28	3,46	1,347		Memur	28	4,68	,670
	Esnaf	6	3,50	1,378		Esnaf	6	4,00	1,265
	Emekli	8	3,50	1,604		Emekli	8	4,50	,926
	Çiftçi	5	3,00	1,225		Çiftçi	5	3,60	1,673
	Serbest mes	5	3,60	,548		Serbest mes	5	4,60	,548
	İşçi	8	2,50	,926		İşçi	8	4,25	,707
	Diğer	38	2,95	1,293		Diğer	38	4,05	1,038
	Toplam	380	3,17	1,191		Toplam	381	4,10	1,130
12	Evhanımı	284	3,51	1,282	30	Evhanımı	284	4,75	,681
	Memur	28	3,64	1,224		Memur	28	4,86	,525
	Esnaf	6	3,83	1,329		Esnaf	6	5,00	,000
	Emekli	8	3,00	1,309		Emekli	8	5,00	,000
	Çiftçi	5	3,00	1,414		Çiftçi	5	5,00	,000
	Serbest mes	5	4,00	1,000		Serbest mes	5	4,80	,447
	İşçi	8	2,38	1,506		İşçi	8	4,75	,707
	Diğer	38	3,76	1,304		Diğer	38	4,66	,878
	Toplam	382	3,52	1,291		Toplam	382	4,76	,674
13	Evhanımı	284	3,98	1,010	31	Evhanımı	284	4,27	1,015
	Memur	28	4,50	,839		Memur	28	4,36	1,096
	Esnaf	6	4,17	1,169		Esnaf	6	4,83	,408
	Emekli	8	4,38	,916		Emekli	8	4,63	1,061
	Çiftçi	5	3,80	1,304		Çiftçi	5	3,80	,837
	Serbest mes	5	4,40	,548		Serbest mes	5	4,40	,894
	İşçi	8	4,00	1,069		İşçi	8	4,25	1,035
	Diğer	38	3,58	1,308		Diğer	38	4,21	1,069
	Toplam	382	3,99	1,045		Toplam	382	4,28	1,016
14	Evhanımı	283	3,90	1,090	32	Evhanımı	285	2,95	1,280
	Memur	28	3,89	1,196		Memur	28	3,21	1,315
	Esnaf	6	3,83	1,329		Esnaf	6	3,33	1,211
	Emekli	8	4,12	,991		Emekli	8	3,38	1,188
	Çiftçi	5	3,60	1,140		Çiftçi	5	3,40	1,517
	Serbest mes	5	4,20	,836		Serbest mes	5	3,20	1,483
	İşçi	8	3,50	1,603		İşçi	8	2,63	1,685
	Diğer	38	3,63	1,239		Diğer	38	3,03	1,305
	Toplam	381	3,86	1,120		Toplam	383	2,99	1,290

Tablo 14'ün devamı

15	Evhanımı	282	3,47	1,334	33	Evhanımı	283	2,67	1,204
	Memur	28	3,64	1,339		Memur	28	2,61	1,315
	Esnaf	6	4,33	,516		Esnaf	6	3,50	1,517
	Emekli	8	3,00	1,309		Emekli	8	2,88	1,126
	Çiftçi	5	3,80	,837		Çiftçi	5	2,60	1,517
	Serbest mes	5	4,20	,447		Serbest mes	5	3,00	1,414
	İşçi	8	3,63	1,061		İşçi	8	2,38	1,685
	Diğer	38	3,24	1,441		Diğer	38	2,87	1,256
	Toplam	380	3,48	1,322		Toplam	381	2,70	1,234
16	Evhanımı	284	3,39	1,258	34	Evhanımı	283	3,34	1,122
	Memur	28	3,61	1,166		Memur	28	3,32	1,219
	Esnaf	5	3,60	,894		Esnaf	6	4,83	,408
	Emekli	8	4,25	1,165		Emekli	8	3,63	1,302
	Çiftçi	5	4,00	1,000		Çiftçi	5	3,20	1,483
	Serbest mes	5	3,60	1,342		Serbest mes	5	2,80	1,095
	İşçi	8	3,13	1,246		İşçi	8	2,88	,991
	Diğer	38	3,47	1,246		Diğer	38	3,13	,875
	Toplam	381	3,44	1,242		Toplam	381	3,33	1,119
17	Evhanımı	284	3,15	1,146	35	Evhanımı	285	3,22	1,174
	Memur	28	3,29	1,243		Memur	28	3,96	1,261
	Esnaf	6	3,83	,753		Esnaf	5	4,00	1,000
	Emekli	8	3,75	,886		Emekli	8	3,63	1,408
	Çiftçi	5	3,20	,847		Çiftçi	5	2,80	1,095
	Serbest mes	5	3,40	1,140		Serbest mes	5	2,80	1,304
	İşçi	8	2,75	1,165		İşçi	8	2,63	1,408
	Diğer	38	2,87	1,166		Diğer	38	3,32	1,188
	Toplam	382	3,15	1,146		Toplam	382	3,28	1,205
18	Evhanımı	284	3,46	1,420	36	Evhanımı	285	3,04	1,389
	Memur	28	3,86	1,407		Memur	27	3,93	1,439
	Esnaf	6	4,33	1,211		Esnaf	6	3,00	1,414
	Emekli	8	3,00	1,309		Emekli	8	3,13	,991
	Çiftçi	5	4,00	1,000		Çiftçi	5	3,60	1,342
	Serbest mes	5	2,80	1,483		Serbest mes	5	2,00	,707
	İşçi	8	3,50	1,512		İşçi	8	3,38	1,408
	Diğer	38	3,34	1,419		Diğer	38	3,37	1,217
	Toplam	382	3,48	1,414		Toplam	382	3,06	1,364

Öğrencilerin anne mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış sonuçlar Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15) Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Anne Mesleği Değişkeninin Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi

Madde No	Varyans Kaynakları	Karelerin Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlam Lılık	Anlamlı farklılıklar (LSD)
1	Gruplararası	4,711	7	,673	,613	,745	
	Grup içi	410,454	374	1,097			
	Toplam	415,165	381				
2	Gruplararası	8,303	7	1,186	,982	,444	
	Grup içi	452,903	375	1,208			
	Toplam	461,206	382				
3	Gruplararası	10,711	7	1,530	1,285	,256	
	Grup içi	445,362	374	1,191			
	Toplam	456,073	381				
4	Gruplararası	9,775	7	1,396	1,031	,409	
	Grup içi	506,657	374	1,355			
	Toplam	516,432	381				
5	Gruplararası	13,944	7	1,992	1,586	,138	
	Grup içi	467,161	372	1,256			
	Toplam	481,105	379				
6	Gruplararası	14,678	7	2,097	1,433	,191	
	Grup içi	548,800	375	1,463			
	Toplam	563,478	382				
7	Gruplararası	12,623	7	1,803	1,164	,323	
	Grup içi	581,043	375	1,549			
	Toplam	593,666	382				
8	Gruplararası	8,743	7	1,249	,945	,472	
	Grup içi	494,548	374	1,322			
	Toplam	503,291	381				
9	Gruplararası	22,145	7	3,164	2,376	,022	Emekli>Evhanımı Memur>İşçi Evhanımı>İşçi Esnaf>İşçi Emekli>Memur Emekli>İşçi Emekli>Diğer Çiftçi>İşçi Diğer>İşçi
	Grup içi	498,004	374	1,332			
	Toplam	520,149	381				
10	Gruplar arası	6,296	7	,899	,701	,671	
	Grup içi	478,680	373	1,283			
	Toplam	484,976	380				
11	Gruplararası	10,495	7	1,499	1,059	,390	
	Grup içi	526,726	372	1,416			
	Toplam	537,221	379				
12	Gruplar arası	18,423	7	2,632	1,595	,135	
	Grup içi	616,949	374	1,650			
	Toplam	635,372	381				

Tablo 15'in devamı

13	Gruplararası	16,159	7	2,308	2,159	,037	Memur>Ev hanımı Ev hanımı>Diğer Memur>Diğer Emekli>Diğer
	Grup içi	399,799	374	1,069			
	Toplam	415,958	381				
14	Gruplararası	4,980	7	,711	,562	,787	
	Grup içi	472,459	373	1,267			
	Toplam	477,438	380				
15	Gruplararası	12,513	7	1,788	1,023	,415	
	Grup içi	650,318	372	1,748			
	Toplam	662,832	379				
16	Gruplararası	9,378	7	1,340	,867	,533	
	Grup içi	576,543	373	1,546			
	Toplam	585,921	380				
17	Gruplararası	10,816	7	1,545	1,180	,313	
	Grup içi	489,678	374	1,309			
	Toplam	500,495	381				
18	Gruplararası	14,683	7	2,098	1,051	,395	
	Grup içi	746,688	374	1,996			
	Toplam	761,372	381				
19	Gruplararası	3,813	7	,545	,314	,947	
	Grup içi	648,126	374	1,733			
	Toplam	651,940	381				
20	Gruplararası	10,507	7	1,501	1,027	,411	
	Grup içi	546,480	374	1,461			
	Toplam	556,987	381				
21	Gruplararası	3,390	7	,484	,421	,889	
	Grup içi	430,549	374	1,151			
	Toplam	433,940	381				
22	Gruplararası	4,006	7	,572	,625	,736	
	Grup içi	343,654	375	,916			
	Toplam	347,661	382				
23	Gruplararası	27,427	7	3,918	2,537	,015	Ev hanımı>Memur Çiftçi>Memur Diğer>Memur
	Grup içi	579,069	375	1,544			
	Toplam	606,496	382				
24	Gruplararası	10,499	7	1,500	1,328	,235	
	Grup içi	421,144	373	1,129			
	Toplam	431,643	380				
25	Gruplararası	10,465	7	1,495	1,206	,298	
	Grup içi	462,307	373	1,239			
	Toplam	472,772	380				
26	Gruplararası	10,487	7	1,498	1,219	,291	
	Grup içi	457,250	372	1,229			
	Toplam	467,737	379				
27	Gruplararası	6,752	7	,965	,510	,827	
	Grup içi	705,206	373	1,891			
	Toplam	711,958	380				
28	Gruplararası	4,683	7	,669	,477	,851	
	Grup içi	525,474	375	1,401			
	Toplam	530,157	382				
29	Gruplararası	14,791	7	2,113	1,675	,114	
	Grup içi	470,616	373	1,262			
	Toplam	485,407	380				

Tablo 15'in devamı

30	Gruplarasası	1,791	7	,256	,558	,790	
	Grup içi	171,531	374	,459			
	Toplam	173,322	381				
31	Gruplarasası	4,414	7	,631	,607	,750	
	Grup içi	388,615	374	1,039			
	Toplam	393,029	381				
32	Gruplarasası	5,906	7	,844	,502	,833	
	Grup içi	630,084	375	1,680			
	Toplam	635,990	382				
33	Gruplarasası	7,041	7	1,006	,657	,709	
	Grup içi	571,248	373	1,531			
	Toplam	578,289	380				
34	Gruplarasası	18,901	7	2,700	2,205	,033	Esnaf>Evhanımı Esnaf>Çiftçi Esnaf>Memur Esnaf>S.Mes Esnaf>Emekli Esnaf>İşçi Esnf>Diğer
	Grup içi	456,742	373	1,225			
	Toplam	475,643	380				
35	Gruplarasası	23,313	7	3,330	2,349	,023	Memur>Evhanımı Esnaf>İşçi Memur>İşçi Memur>S.meslek Memur>Çiftçi Memur>Diğer
	Grup içi	530,153	374	1,418			
	Toplam	553,466	381				
36	Gruplarasası	12,199	7	1,743	,936	,478	
	Grup içi	696,293	374	1,862			
	Toplam	708,492	381				

Tablo 15'te görüldüğü üzere 9., 13., 23., 34., 35., maddelerde Anne mesleğine göre düşünme becerilerinin kazandırılmasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Bu farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için LSD Post Hoc Analizi yapılmıştır.

LSD sonuçlarına göre; “Cevaplandığımız sorunun çözüm yolunu açıklamamız istenir” şeklindeki dokuzuncu maddeye annesi emekli olan öğrenciler annesi memur, ev hanımı ve diğer meslek grubundan olan öğrencilere göre; annesi ev hanımı, memur, esnaf, emekli, çiftçi olan öğrencilerin hepsi anneleri işçi olan öğrencilere göre bu etkinliğe daha anlamlı olarak daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirtmişlerdir. Burada işçi annelerin çocukları ile daha az ilgilendiği, emekli annelerin ise çocuklarına daha fazla zaman ayırıp dersteki bu etkinliği daha kolay kazanabilmelerine yardımcı oldukları düşünülebilir.

“İşlenen konular ile ilgili güncel örnekler verilir”, şeklindeki on üçüncü maddede memur çocukları ev hanımı çocuklarına göre; ev hanımı, memur, emekli çocuklarının verdikleri cevaplar diğer meslek grubundan olan annelerin çocuklarına göre daha anlamlı bulunmuştur. Bunun sebebi olarak diğer meslek grubundan olan annelerin daha yorucu işlerde çalıştığı ve yalnızca çocuğun konularla ilgili güncel bilgileri yalnızca okulda almasının yeterli gelmediği düşünülebilir.

“Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır” şeklindeki yirmi üçüncü maddeye annesi ev hanımı, çiftçi ve diğer meslek grubundan olan öğrenciler anneleri memur olan öğrencilerin verdikleri cevaplara göre daha anlamlı ve daha yüksek çıkmıştır.

“İşlenen konular ile geçmiş konular arasında ilişki kurmamız istenir”, şeklindeki otuz dördüncü maddeye annesi esnaf olan öğrenciler annesi memur, çiftçi, ev hanımı, emekli, işçi, diğer meslek grubundan olan öğrenciler göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde cevap vermişlerdir. Buna etki eden unsur olarak da esnaf çocuklarının işlenen konular arasında bağlantı kurma etkinliğini daha iyi anladıkları düşünülebilir.

“Tarihi olaylarda belgelere dayanmayan konular hakkında kesin yargılara ulaşmamamız gerektiği vurgulanır” şeklindeki otuz beşinci maddeye annesi esnaf olan öğrenciler annesi işçi olan öğrencilere göre; annesi memur olan öğrenciler ise annesi ev hanımı, işçi, çiftçi, serbest meslek, diğer meslek grubundan olan öğrencilere göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde cevap vermişlerdir. Bunun nedeni olarak da bu maddeyi annesinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha iyi kavradığı düşünülebilir. Çünkü bu madde öğrencilerin en çok anlamakta zorlandıkları madde idi.

Bu maddelerde “Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde anne mesleği değişkeni açısından anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezimiz reddedilmiştir.

Bunun dışındaki tüm maddelerde anlamlı bir farklılığa rastlanılmadığı için hipotezimiz kabul edilmiştir. Bu durum öğrencilerin anne mesleği değişkeninin Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde önemli bir değişken olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

6- Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Öğrenci Görüşlerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması (Hipotez 5)

Tablo 16) Anne Eğitim Durumuna İlişkin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Madde No	Eğitim Durum-ları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma	Madde No	Eğitim Durum-ları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma
1	İlkokul	194	3,22	1,052	19	İlkokul	195	3,23	1,278
	Ortaokul	48	3,42	1,088		Ortaokul	48	3,27	1,333
	Lise	93	3,34	1,048		Lise	92	2,98	1,406
	Yüksekokul	10	3,60	1,075		Yüksekokul	10	3,10	1,101
	Üniversite	23	3,48	,898		Üniversite	23	3,26	1,322
	Diğer	14	3,36	1,008		Diğer	14	3,14	1,167
	Toplam	382	3,31	1,044		Toplam	382	3,17	1,308
2	İlkokul	195	3,86	1,025	20	İlkokul	195	3,39	1,194
	Ortaokul	48	3,90	1,077		Ortaokul	48	3,69	1,206
	Lise	93	3,71	1,256		Lise	92	3,39	1,231
	Yüksekokul	10	3,20	1,033		Yüksekokul	10	4,00	1,333
	Üniversite	23	4,13	1,014		Üniversite	23	3,74	1,287
	Diğer	14	3,64	1,151		Diğer	14	3,36	1,008
	Toplam	383	3,82	1,099		Toplam	382	3,46	1,209
3	İlkokul	195	3,88	1,003	21	İlkokul	194	4,19	,985
	Ortaokul	48	3,63	1,142		Ortaokul	48	4,40	,917
	Lise	92	3,65	1,262		Lise	93	4,03	1,202
	Yüksekokul	10	3,60	1,174		Yüksekokul	10	4,70	,483
	Üniversite	23	4,13	1,014		Üniversite	23	4,13	1,140
	Diğer	14	3,79	,975		Diğer	14	3,79	1,626
	Toplam	382	3,80	1,094		Toplam	382	4,17	1,067
4	İlkokul	195	3,69	1,116	22	İlkokul	195	4,25	,938
	Ortaokul	48	3,46	1,304		Ortaokul	48	4,40	,917
	Lise	92	3,57	1,161		Lise	93	4,30	1,061
	Yüksekokul	10	3,00	1,247		Yüksekokul	10	4,50	,707
	Üniversite	23	3,65	1,229		Üniversite	23	4,39	,839
	Diğer	14	3,79	1,188		Diğer	14	4,21	,975
	Toplam	382	3,62	1,164		Toplam	383	4,30	,954

Tablo 16'nın devamı

5	İlkokul	193	3,78	1,161	23	İlkokul	195	3,23	1,269
	Ortaokul	48	3,73	1,125		Ortaokul	48	3,02	1,313
	Lise	92	3,86	1,085		Lise	93	2,91	1,213
	Yüksekokul	10	4,00	1,333		Yüksekokul	10	2,90	,994
	Üniversite	23	4,13	,815		Üniversite	23	2,39	1,196
	Diğer	14	3,64	1,277		Diğer	14	3,07	1,207
	Toplam	380	3,82	1,127		Toplam	383	3,06	1,260
6	İlkokul	195	3,39	1,249	24	İlkokul	195	4,23	1,150
	Ortaokul	48	3,69	1,188		Ortaokul	48	4,33	1,059
	Lise	93	3,41	1,182		Lise	93	4,53	,842
	Yüksekokul	10	3,70	,675		Yüksekokul	9	4,89	,333
	Üniversite	23	2,96	1,224		Üniversite	22	4,32	1,086
	Diğer	14	3,57	1,222		Diğer	14	4,36	1,336
	Toplam	383	3,42	1,215		Toplam	381	4,34	1,066
7	İlkokul	195	4,12	1,261	25	İlkokul	194	3,58	1,113
	Ortaokul	48	4,27	1,086		Ortaokul	48	3,38	1,084
	Lise	93	3,98	1,429		Lise	92	3,42	1,082
	Yüksekokul	10	4,00	1,155		Yüksekokul	10	3,80	1,033
	Üniversite	23	4,48	,790		Üniversite	23	4,00	1,128
	Diğer	14	4,57	,756		Diğer	14	3,21	1,369
	Toplam	383	4,14	1,247		Toplam	381	3,54	1,115
8	İlkokul	194	3,57	1,086	26	İlkokul	194	3,10	1,104
	Ortaokul	48	3,79	1,220		Ortaokul	47	3,15	1,103
	Lise	93	3,67	1,210		Lise	92	2,78	1,108
	Yüksekokul	10	4,10	,994		Yüksekokul	10	3,00	1,247
	Üniversite	23	4,13	,920		Üniversite	23	3,13	1,100
	Diğer	14	3,00	1,468		Diğer	14	3,07	1,141
	Toplam	382	3,65	1,149		Toplam	380	3,03	1,111
9	İlkokul	194	3,93	1,163	27	İlkokul	195	3,34	1,347
	Ortaokul	48	4,06	1,192		Ortaokul	48	3,56	1,335
	Lise	93	3,92	1,125		Lise	91	3,15	1,414
	Yüksekokul	10	4,10	1,287		Yüksekokul	10	2,80	1,398
	Üniversite	23	3,78	1,166		Üniversite	23	3,70	1,608
	Diğer	14	3,21	1,311		Diğer	14	3,64	,842
	Toplam	382	3,91	1,168		Toplam	381	3,34	1,369
10	İlkokul	195	3,94	1,134	28	İlkokul	195	3,91	1,139
	Ortaokul	48	4,27	1,026		Ortaokul	48	4,00	1,203
	Lise	91	4,03	1,140		Lise	93	3,73	1,217
	Yüksekokul	10	3,90	1,449		Yüksekokul	10	4,50	,707
	Üniversite	23	3,96	1,147		Üniversite	23	4,48	,846
	Diğer	14	4,07	1,141		Diğer	14	3,50	1,698
	Toplam	381	4,01	1,130		Toplam	383	3,91	1,178
11	İlkokul	194	3,24	1,099	29	İlkokul	194	3,98	1,131
	Ortaokul	48	3,17	1,191		Ortaokul	48	4,15	1,052
	Lise	91	3,04	1,324		Lise	92	4,23	1,140
	Yüksekokul	10	3,00	1,563		Yüksekokul	10	4,50	,972
	Üniversite	23	3,17	1,403		Üniversite	23	4,57	,945
	Diğer	14	3,14	,949		Diğer	14	3,57	1,399
	Toplam	380	3,17	1,191		Toplam	381	4,10	1,130

Tablo 16'nın devamı

12	İlkokul	194	3,53	1,280	30	İlkokul	194	4,72	,732
	Ortaokul	48	3,29	1,336		Ortaokul	48	4,88	,393
	Lise	93	3,56	1,355		Lise	93	4,77	,724
	Yüksekokul	10	3,50	,850		Yüksekokul	10	4,90	,316
	Üniversite	23	3,74	1,356		Üniversite	23	4,87	,458
	Diğer	14	3,57	1,089		Diğer	14	4,64	,745
	Toplam	382	3,52	1,291		Toplam	382	4,76	,674
13	İlkokul	194	3,91	1,001	31	İlkokul	195	4,26	1,018
	Ortaokul	48	4,02	1,021		Ortaokul	48	4,27	,984
	Lise	93	4,00	1,180		Lise	92	4,27	1,049
	Yüksekokul	10	3,80	1,398		Yüksekokul	10	4,60	,699
	Üniversite	23	4,57	,507		Üniversite	23	4,48	,947
	Diğer	14	4,07	,997		Diğer	14	4,14	1,231
	Toplam	382	3,99	1,045		Toplam	382	4,28	1,016
14	İlkokul	194	3,93	1,065	32	İlkokul	195	3,02	1,282
	Ortaokul	48	3,60	1,316		Ortaokul	48	2,71	1,184
	Lise	92	3,81	1,138		Lise	93	3,03	1,347
	Yüksekokul	10	4,20	,788		Yüksekokul	10	3,70	1,418
	Üniversite	23	4,17	,936		Üniversite	23	3,09	1,311
	Diğer	14	3,42	1,342		Diğer	14	2,79	1,188
	Toplam	381	3,86	1,120		Toplam	383	2,99	1,290
15	İlkokul	193	3,48	1,283	33	İlkokul	194	2,73	1,234
	Ortaokul	48	3,44	1,335		Ortaokul	48	2,58	1,145
	Lise	92	3,40	1,399		Lise	93	2,80	1,273
	Yüksekokul	10	3,60	1,350		Yüksekokul	10	2,70	1,337
	Üniversite	23	3,52	1,410		Üniversite	23	2,70	1,259
	Diğer	14	3,93	1,269		Diğer	13	1,92	1,038
	Toplam	380	3,48	1,322		Toplam	381	2,70	1,234
16	İlkokul	195	3,43	1,247	34	İlkokul	194	3,27	1,120
	Ortaokul	48	3,48	1,203		Ortaokul	48	3,52	1,111
	Lise	92	3,39	1,301		Lise	93	3,28	1,136
	Yüksekokul	10	3,70	1,160		Yüksekokul	10	3,70	1,160
	Üniversite	22	3,50	1,300		Üniversite	23	3,52	1,163
	Diğer	14	3,57	1,016		Diğer	13	3,15	,899
	Toplam	381	3,44	1,242		Toplam	381	3,33	1,119
17	İlkokul	195	3,15	1,062	35	İlkokul	194	3,22	1,145
	Ortaokul	48	3,02	1,211		Ortaokul	48	3,46	1,237
	Lise	93	3,04	1,242		Lise	93	3,14	1,282
	Yüksekokul	10	3,80	1,229		Yüksekokul	10	3,50	1,179
	Üniversite	23	3,57	1,199		Üniversite	23	4,00	1,279
	Diğer	13	3,15	1,144		Diğer	14	3,21	,975
	Toplam	382	3,15	1,146		Toplam	382	3,28	1,205
18	İlkokul	195	3,53	1,325	36	İlkokul	195	3,25	1,356
	Ortaokul	48	3,38	1,566		Ortaokul	48	3,10	1,225
	Lise	93	3,34	1,529		Lise	93	2,69	1,383
	Yüksekokul	10	3,50	1,269		Yüksekokul	10	2,80	1,033
	Üniversite	23	3,78	1,380		Üniversite	22	2,77	1,412
	Diğer	13	3,54	1,561		Diğer	14	3,43	1,505
	Toplam	382	3,48	1,414		Toplam	382	3,06	1,364

Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17) Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Anne Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi

Madde No	Varyans Kaynakları	Karelerin Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık	Anlamlı Farklılık (LSD)
1	Gruplarasası	3,687	5	,737	,674	,644	
	Grup içi	411,478	376	1,094			
	Toplam	415,165	381				
2	Gruplarasası	8,163	5	1,633	1,359	,239	
	Grup içi	453,043	377	1,202			
	Toplam	461,206	382				
3	Gruplarasası	7,542	5	1,508	1,264	,279	
	Grup içi	448,532	376	1,193			
	Toplam	456,073	381				
4	Gruplarasası	6,794	5	1,359	1,002	,416	
	Grup içi	509,638	376	1,355			
	Toplam	516,432	381				
5	Gruplarasası	3,780	5	,756	,592	,706	
	Grup içi	477,325	374	1,276			
	Toplam	481,105	379				
6	Gruplarasası	9,612	5	1,922	1,309	,260	
	Grup içi	553,866	377	1,469			
	Toplam	563,478	382				
7	Gruplarasası	8,775	5	1,755	1,131	,343	
	Grup içi	584,891	377	1,551			
	Toplam	593,666	382				
8	Gruplarasası	15,570	5	3,114	2,401	,037	Üniverste>Ortaokul Ortaokul>Diğer Yüksekokul>Diğer Lise>Diğer Üniverste>Diğer
	Grup içi	487,721	376	1,297			
	Toplam	503,291	381				
9	Gruplarasası	8,704	5	1,741	1,280	,272	
	Grup içi	511,445	376	1,360			
	Toplam	520,149	381				
10	Gruplarasası	4,549	5	,910	,710	,616	
	Grup içi	480,427	375	1,281			
	Toplam	484,976	380				
11	Gruplarasası	2,619	5	,524	,366	,871	
	Grup içi	534,602	374	1,429			
	Toplam	537,221	379				
12	Gruplarasası	3,796	5	,759	,452	,812	
	Grup içi	631,576	376	1,680			
	Toplam	635,372	381				

Tablo 17'nin devamı

13	Grupllararası	9,288	5	1,858	1,717	,130	
	Grup içi	406,670	376	1,082			
	Toplam	415,958	381				
14	Grupllararası	10,510	5	2,102	1,688	,136	
	Grup içi	466,929	375	1,245			
	Toplam	477,438	380				
15	Grupllararası	3,645	5	,729	,414	,839	
	Grup içi	659,186	374	1,763			
	Toplam	662,832	379				
16	Grupllararası	1,329	5	,266	,170	,973	
	Grup içi	584,593	375	1,559			
	Toplam	585,921	380				
17	Grupllararası	10,056	5	2,011	1,542	,176	
	Grup içi	490,439	376	1,304			
	Toplam	500,495	381				
18	Grupllararası	4,955	5	,991	,493	,782	
	Grup içi	756,416	376	2,012			
	Toplam	761,372	381				
19	Grupllararası	4,840	5	,968	,562	,729	
	Grup içi	647,100	376	1,721			
	Toplam	651,940	381				
20	Grupllararası	8,733	5	1,747	1,198	,310	
	Grup içi	548,254	376	1,458			
	Toplam	556,987	381				
21	Grupllararası	9,172	5	1,834	1,624	,153	
	Grup içi	424,768	376	1,130			
	Toplam	433,940	381				
22	Grupllararası	1,589	5	,318	,346	,885	
	Grup içi	346,072	377	,918			
	Toplam	347,661	382				
23	Grupllararası	18,283	5	3,657	2,344	,041	İlkokul>Lise İlkokul>Üniverste Ortaokul>Üniver- site
	Grup içi	588,213	377	1,560			
	Toplam	606,496	382				
24	Grupllararası	8,302	5	1,660	1,471	,198	
	Grup içi	423,341	375	1,129			
	Toplam	431,643	380				
25	Grupllararası	9,917	5	1,983	1,607	,157	
	Grup içi	462,855	375	1,234			
	Toplam	472,772	380				
26	Grupllararası	7,451	5	1,490	1,211	,303	
	Grup içi	460,286	374	1,231			
	Toplam	467,737	379				
27	Grupllararası	12,636	5	2,527	1,355	,241	
	Grup içi	699,322	375	1,865			
	Toplam	711,958	380				
28	Grupllararası	16,620	5	3,324	2,440	,034	Üniverste>İlkokul Yüksekokul>Lise Yüksekokul>Diğer Üniversite>Lise Üniversite>Diğer
	Grup içi	513,537	377	1,362			
	Toplam	530,157	382				

Tablo 17'nin devamı

29	Gruplararası	14,687	5	2,937	2,340	,041	Üniverste>İlkokul Lise>Diğer Üniversite>Diğer Yüksekokul>Diğer
	Grup içi	470,720	375	1,255			
	Toplam	485,407	380				
30	Gruplararası	1,684	5	,337	,738	,596	
	Grup içi	171,638	376	,456			
	Toplam	173,322	381				
31	Gruplararası	2,310	5	,462	,445	,817	
	Grup içi	390,719	376	1,039			
	Toplam	393,029	381				
32	Gruplararası	9,933	5	1,987	1,196	,310	
	Grup içi	626,057	377	1,661			
	Toplam	635,990	382				
33	Gruplararası	9,549	5	1,910	1,259	,281	
	Grup içi	568,739	375	1,517			
	Toplam	578,289	380				
34	Gruplararası	5,339	5	1,068	,851	,514	
	Grup içi	470,304	375	1,254			
	Toplam	475,643	380				
35	Gruplararası	16,602	5	3,320	2,326	,042	Üniversite>İlkokul Üniversite>Lise
	Grup içi	536,864	376	1,428			
	Toplam	553,466	381				
36	Gruplararası	24,477	5	4,895	2,691	,021	İlkokul>Lise
	Grup içi	684,016	376	1,819			
	Toplam	708,492	381				

Tablo 17’de LSD sonuçlarına bakıldığında sekizinci ifade “Sorulan sorulara verdiğimiz farklı cevapları sınıf içinde tartışmamız sağlanır” şeklinde idi. Annesi üniversite mezunu olan öğrenciler ile annesi ortaokul mezunu olan ve annesi diğer yani okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin karşılaştırılmasında anneleri üniversite mezunu olan öğrencilerin daha anlamlı olarak ve daha yüksek düzeyde belirtmişlerdir. Yine annesi yüksekokul, lise ve ortaokul mezunu olan öğrenciler annesi diğer eğitim durumunu işaretleyen öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar vermişlerdir. Buda annesi okuma-yazma bilmeyen annelerin bu etkinliğe daha az yer verildiğini düşünmelerine veya farklı cevapları tartışma yöntemini kavrayamadıkları düşünülebilir.

Yirmi üçüncü madde “Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır” şeklinde idi. Bu ifadede anneleri ilkokul mezunu olan öğrenciler ile anneleri üniversite mezunu olan öğrencilere ve anneleri lise mezunu olan

öğrencilere göre; annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde belirtilmiştir.

Yirmi altıncı madde “Yazılı yoklamalarda sadece tanım yapmamız istenir” şeklinde olup annesi üniversite mezunu olan öğrenciler annesi ilkokul, lise mezunu olan ve annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilere göre bu etkinliğe daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirtmişlerdir. Annesi yüksekokul mezunu olan öğrenciler annesi lise mezunu olan ve annesi diğer eğitim durumunda olan yani okum-yazma bilmeyenlere göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde belirtmişlerdir.

Yirmi dokuzuncu madde “Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir” şeklinde idi. Annesi lise mezunu olan öğrenciler annesi okuma-yazma bilmeyenlere göre, annesi yüksek okul mezunu olanlar yine annesi okuma yazma bilmeyenlere göre, annesi üniversite mezunu olanlar ise annesi hem okuma yazma bilmeyenlere hem de ilkokul mezunu olanlara göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde belirtmişlerdir.

Otuz beşinci madde “Tarihi olaylarda belgelere dayanmayan konular hakkında kesin yargılara ulaşmamamız istenir” şeklinde idi. Bu ifade de annesi üniversite mezunu olan öğrenciler ile annesi ilkokul ve lise mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde belirtmişlerdir.

Otuz altıncı madde “Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir.” şeklinde olup annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler annesi lise mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde belirtmişlerdir.

Yukarıda belirttiğimiz maddelerde genel olarak anne eğitim seviyesi arttıkça öğrenciler düşünme becerilerine daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirtmişlerdir. Bu maddelerde “Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde anne eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezimiz reddedilmiştir.

LSD sonuçlarına göre yukarıdaki maddelerin dışındaki tüm maddelerde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum öğrencilerin annenin eğitim durumu değişkeninin Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde önemli bir değişken olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

7- Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Öğrenci Görüşlerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması (Hipotez 6)

Tablo 18) Baba Eğitim Durumuna İlişkin N, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Madde No	Eğitim Durumları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma	Madde No	Eğitim Durumları	N	Aritmetik Ort.	Standart Sapma
1	İlkokul	143	3,19	1,100	19	İlkokul	143	3,19	1,233
	Ortaokul	70	3,34	1,115		Ortaokul	70	3,33	1,293
	Lise	94	3,35	,924		Lise	94	3,12	1,405
	Yüksekokul	12	3,75	,866		Yüksekokul	12	3,17	1,528
	Üniversite	53	3,47	,973		Üniversite	53	2,94	1,322
	Diğer	4	1,75	,957		Diğer	4	3,25	1,708
	Babayok	6	3,67	,516		Babayok	6	3,67	1,033
	Toplam	382	3,31	1,044		Toplam	382	3,17	1,308
2	İlkokul	143	3,73	1,082	20	İlkokul	143	3,34	1,169
	Ortaokul	71	3,76	1,127		Ortaokul	71	3,63	1,137
	Lise	94	3,94	1,096		Lise	93	3,45	1,175
	Yüksekokul	12	4,08	1,240		Yüksekokul	12	3,83	1,267
	Üniversite	53	3,85	1,081		Üniversite	53	3,49	1,339
	Diğer	4	3,25	1,708		Diğer	4	2,75	2,062
	Babayok	6	4,33	,516		Babayok	6	4,00	1,549
	Toplam	383	3,82	1,099		Toplam	382	3,46	1,209
3	İlkokul	143	3,72	1,064	21	İlkokul	143	4,20	,954
	Ortaokul	71	3,80	1,142		Ortaokul	70	4,17	1,049
	Lise	93	3,81	1,045		Lise	94	4,21	1,066
	Yüksekokul	12	4,08	1,165		Yüksekokul	12	4,33	,985
	Üniversite	53	3,87	1,177		Üniversite	53	4,08	1,299
	Diğer	4	3,25	1,500		Diğer	4	4,00	2,000
	Babayok	6	4,50	,837		Babayok	6	3,33	1,211
	Toplam	382	3,80	1,094		Toplam	382	4,17	1,067
4	İlkokul	143	3,56	1,079	22	İlkokul	143	4,16	,962
	Ortaokul	70	3,51	1,248		Ortaokul	71	4,31	1,022
	Lise	94	3,69	1,183		Lise	94	4,45	,980
	Yüksekokul	12	3,08	1,311		Yüksekokul	12	4,58	,515
	Üniversite	53	3,83	1,156		Üniversite	53	4,38	,860
	Diğer	4	3,50	1,915		Diğer	4	3,25	,500
	Babayok	6	4,17	,983		Babayok	6	4,33	,516
	Toplam	382	3,62	1,164		Toplam	383	4,30	,954

Tablo 18'in devamı

5	İlkokul	141	3,63	1,167	23	İlkokul	143	3,20	1,303
	Ortaokul	71	3,80	1,129		Ortaokul	71	3,11	1,271
	Lise	94	4,04	1,057		Lise	94	2,94	1,216
	Yüksekokul	12	4,08	,996		Yüksekokul	12	2,67	1,371
	Üniversite	52	4,00	,863		Üniversite	53	2,89	1,138
	Diğer	4	3,00	2,309		Diğer	4	3,25	1,500
	Babayok	6	3,17	1,722		Babayok	6	3,33	1,506
	Toplam	380	3,82	1,127		Toplam	383	3,06	1,260
6	İlkokul	143	3,38	1,266	24	İlkokul	143	4,24	1,133
	Ortaokul	71	3,58	1,191		Ortaokul	71	4,27	1,146
	Lise	94	3,44	1,113		Lise	94	4,49	,913
	Yüksekokul	12	3,50	1,168		Yüksekokul	11	4,82	,603
	Üniversite	53	3,30	1,234		Üniversite	52	4,35	1,027
	Diğer	4	2,75	1,708		Diğer	4	4,00	2,000
	Babayok	6	3,83	1,602		Babayok	6	4,50	,837
	Toplam	383	3,42	1,215		Toplam	381	4,34	1,066
7	İlkokul	143	4,10	1,288	25	İlkokul	142	3,54	1,146
	Ortaokul	71	4,10	1,300		Ortaokul	71	3,46	1,067
	Lise	94	4,11	1,222		Lise	93	3,45	1,068
	Yüksekokul	12	3,92	1,564		Yüksekokul	12	3,83	1,193
	Üniversite	53	4,34	1,108		Üniversite	53	3,74	1,129
	Diğer	4	4,25	,957		Diğer	4	2,50	1,732
	Babayok	6	4,50	,837		Babayok	6	3,83	,753
	Toplam	383	4,14	1,247		Toplam	381	3,54	1,115
8	İlkokul	142	3,48	1,070	26	İlkokul	142	3,03	1,091
	Ortaokul	71	3,68	1,144		Ortaokul	71	3,21	1,068
	Lise	94	3,62	1,174		Lise	92	2,83	1,075
	Yüksekokul	12	3,75	1,545		Yüksekokul	12	3,08	1,311
	Üniversite	53	4,13	1,075		Üniversite	53	2,96	1,160
	Diğer	4	3,00	1,826		Diğer	4	3,75	,957
	Babayok	6	3,67	1,211		Babayok	6	3,83	1,472
	Toplam	382	3,65	1,149		Toplam	380	3,03	1,111
9	İlkokul	142	3,79	1,202	27	İlkokul	143	3,31	1,279
	Ortaokul	71	4,11	1,115		Ortaokul	70	3,44	1,247
	Lise	94	3,89	1,196		Lise	93	3,24	1,499
	Yüksekokul	12	3,67	1,435		Yüksekokul	12	3,25	1,658
	Üniversite	53	4,06	1,027		Üniversite	53	3,49	1,463
	Diğer	4	3,50	1,732		Diğer	4	2,75	1,708
	Babayok	6	4,33	,516		Babayok	6	4,00	1,265
	Toplam	382	3,91	1,168		Toplam	381	3,34	1,369
10	İlkokul	143	3,86	1,225	28	İlkokul	143	3,77	1,179
	Ortaokul	71	4,23	1,031		Ortaokul	71	3,99	1,140
	Lise	93	3,95	1,107		Lise	94	3,96	1,154
	Yüksekokul	12	4,08	1,379		Yüksekokul	12	4,92	,289
	Üniversite	52	4,12	,983		Üniversite	53	3,96	1,240
	Diğer	4	4,25	,957		Diğer	4	2,75	2,062
	Babayok	6	4,67	,516		Babayok	6	4,17	,753
	Toplam	381	4,01	1,130		Toplam	383	3,91	1,178

Tablo 18'in devamı

11	İlkokul	142	3,12	1,068	29	İlkokul	143	3,80	1,188
	Ortaokul	70	3,07	1,196		Ortaokul	70	4,06	1,062
	Lise	94	3,24	1,267		Lise	93	4,30	1,081
	Yüksekokul	12	2,92	1,505		Yüksekokul	12	4,50	,674
	Üniversite	52	3,29	1,304		Üniversite	53	4,58	,842
	Diğer	4	3,75	1,893		Diğer	4	3,50	1,732
	Babayok	6	3,33	,516		Babayok	6	3,67	1,751
	Toplam	380	3,17	1,191		Toplam	381	4,10	1,130
12	İlkokul	142	3,50	1,281	30	İlkokul	142	4,68	,738
	Ortaokul	71	3,38	1,387		Ortaokul	71	4,72	,796
	Lise	94	3,56	1,316		Lise	94	4,83	,616
	Yüksekokul	12	3,50	1,314		Yüksekokul	12	4,92	,289
	Üniversite	53	3,81	1,128		Üniversite	53	4,92	,331
	Diğer	4	2,75	1,258		Diğer	4	4,00	1,155
	Babayok	6	2,83	1,169		Babayok	6	4,83	,408
	Toplam	382	2,52	1,291		Toplam	382	4,76	,674
13	İlkokul	142	3,88	1,042	31	İlkokul	143	4,20	1,072
	Ortaokul	71	4,03	1,158		Ortaokul	70	4,24	1,096
	Lise	94	4,03	,967		Lise	94	4,30	,937
	Yüksekokul	12	3,75	1,138		Yüksekokul	12	4,58	,515
	Üniversite	53	4,32	,915		Üniversite	53	4,45	,867
	Diğer	4	3,50	1,732		Diğer	4	4,00	2,000
	Babayok	6	3,33	,816		Babayok	6	4,33	1,211
	Toplam	382	3,99	1,045		Toplam	382	4,28	1,016
14	İlkokul	142	3,803	1,0996	32	İlkokul	143	2,86	1,237
	Ortaokul	70	3,829	1,2850		Ortaokul	71	2,96	1,247
	Lise	94	3,872	1,0997		Lise	94	3,16	1,247
	Yüksekokul	12	4,333	,6513		Yüksekokul	12	2,75	1,765
	Üniversite	53	4,057	1,0454		Üniversite	53	3,13	1,415
	Diğer	4	2,750	1,7078		Diğer	4	3,75	,957
	Babayok	6	4,000	,0000		Babayok	6	2,83	1,722
	Toplam	381	3,869	1,1209		Toplam	383	2,99	1,290
15	İlkokul	142	3,49	1,183	33	İlkokul	141	2,62	1,240
	Ortaokul	71	3,41	1,479		Ortaokul	71	3,00	1,195
	Lise	93	3,55	1,410		Lise	94	2,59	1,195
	Yüksekokul	12	3,08	1,564		Yüksekokul	12	2,58	1,379
	Üniversite	52	3,58	1,226		Üniversite	53	2,79	1,321
	Diğer	4	2,75	1,500		Diğer	4	2,75	1,258
	Babayok	6	3,50	1,643		Babayok	6	2,17	,753
	Toplam	380	3,48	1,322		Toplam	381	2,70	1,234
16	İlkokul	143	3,36	1,275	34	İlkokul	142	3,22	1,149
	Ortaokul	71	3,55	1,011		Ortaokul	71	3,37	,989
	Lise	93	3,49	1,265		Lise	94	3,38	1,118
	Yüksekokul	12	3,42	1,443		Yüksekokul	12	3,67	1,073
	Üniversite	53	3,48	1,321		Üniversite	52	3,50	1,196
	Diğer	4	2,75	1,708		Diğer	4	2,00	1,414
	Babayok	6	3,50	1,517		Babayok	6	3,17	,408
	Toplam	382	3,44	1,242		Toplam	381	3,33	1,119

Tablo 18'in devamı

17	İlkokul	142	3,11	1,063	35	İlkokul	142	3,17	1,142
	Ortaokul	71	3,30	1,151		Ortaokul	71	3,35	1,122
	Lise	94	3,04	1,191		Lise	94	3,22	1,254
	Yüksekokul	12	3,33	1,371		Yüksekokul	12	3,42	1,379
	Üniversite	53	3,28	1,199		Üniversite	53	3,64	1,302
	Diğer	4	3,25	1,708		Diğer	4	3,25	1,708
	Babayok	6	2,50	1,049		Babayok	6	2,67	1,033
	Toplam	382	3,15	1,146		Toplam	382	3,28	1,205
18	İlkokul	142	3,44	1,397	36	İlkokul	143	3,28	1,376
	Ortaokul	71	3,39	1,378		Ortaokul	71	3,37	1,355
	Lise	94	3,61	1,461		Lise	94	2,81	1,306
	Yüksekokul	12	3,67	1,497		Yüksekokul	12	2,50	1,000
	Üniversite	53	3,51	1,423		Üniversite	52	2,75	1,356
	Diğer	4	2,00	1,414		Diğer	4	2,25	1,258
	Babayok	6	3,83	1,169		Babayok	6	2,67	1,506
	Toplam	382	3,48	1,414		Toplam	382	3,06	1,364

Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış sonuçlar Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19) Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesinde Baba Eğitim Durumuna İlişkin F Testi

Madde No	Varyans Kaynakları	Karelerin toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlam- Lılık	Anlamlı farklılık (LSD)
1	Gruplararası	16,536	6	2,756	2,593	,018	İlkokul>Diğer Yüksekokul>Diğer Ortaokul>Diğer Üniversite>Diğer Lise>Diğer Babayok>Diğer
	Grup içi	398,629	375	1,063			
	Toplam	415,165	381				
2	Gruplararası	6,504	6	1,084	,896	,498	
	Grup içi	454,703	376	1,209			
	Toplam	461,206	382				
3	Gruplararası	382	6	1,044	,870	,517	
	Grup içi	449,809	375	1,199			
	Toplam	456,073	381				
4	Gruplararası	9,427	6	1,571	1,162	,326	
	Grup içi	507,005	375	1,352			
	Toplam	516,432	381				
5	Gruplararası	17,463	6	2,911	2,342	,031	Lise>İlkokul Üniversite>İlkokul
	Grup içi	463,642	373	1,243			
	Toplam	481,105	379				

Tablo 19'un devamı

6	Gruplararası	5,675	6	,946	,638	,700	
	Grup içi	557,803	376	1,484			
	Toplam	563,478	382				
7	Gruplararası	3,940	6	,657	,419	,867	
	Grup içi	589,726	376	1,568			
	Toplam	593,666	382				
8	Gruplararası	18,433	6	3,072	2,376	,029	Üniversite>İlkokul Üniversite>Ortaokul Üniversite>Lise
	Grup içi	484,857	375	1,293			
	Toplam	503,291	381				
9	Gruplararası	8,622	6	1,437	1,053	,390	
	Grup içi	511,527	375	1,364			
	Toplam	520,149	381				
10	Gruplararası	10,340	6	1,723	1,358	,231	
	Grup içi	474,636	374	1,269			
	Toplam	484,976	380				
11	Gruplararası	4,568	6	,761	,533	,783	
	Grup içi	532,653	373	1,428			
	Toplam	537,221	379				
12	Gruplararası	11,326	6	1,888	1,134	,342	
	Grup içi	624,046	375	1,664			
	Toplam	635,372	381				
13	Gruplararası	12,015	6	2,002	1,859	,087	
	Grup içi	403,943	375	1,077			
	Toplam	415,958	381				
14	Gruplararası	10,302	6	1,717	1,375	,224	
	Grup içi	467,137	374	1,249			
	Toplam	477,438	380				
15	Gruplararası	5,314	6	,886	,502	,807	
	Grup içi	657,518	373	1,763			
	Toplam	662,832	379				
16	Gruplararası	4,138	6	,690	,443	,850	
	Grup içi	581,783	374	1,556			
	Toplam	585,921	380				
17	Gruplararası	6,789	6	1,132	,859	,525	
	Grup içi	493,705	375	1,317			
	Toplam	500,495	381				
18	Gruplararası	12,183	6	2,031	1,016	,414	
	Grup içi	749,188	375	1,998			
	Toplam	761,372	381				
19	Gruplararası	6,302	6	1,050	,610	,722	
	Grup içi	645,638	375	1,722			
	Toplam	651,940	381				
20	Gruplararası	9,604	6	1,601	1,097	,364	
	Grup içi	547,383	375	1,460			
	Toplam	556,987	381				
21	Gruplararası	5,435	6	,906	,793	,576	
	Grup içi	428,505	375	1,143			
	Toplam	433,940	381				
22	Gruplararası	10,490	6	1,748	1,950	,072	
	Grup içi	337,171	376	,897			
	Toplam	347,661	382				

Tablo 19'un devamı

23	Gruplararası	8,591	6	1,432	,900	,495	
	Grup içi	597,905	376	1,590			
	Toplam	606,496	382				
24	Gruplararası	6,899	6	1,150	1,012	,417	
	Grup içi	424,744	374	1,136			
	Toplam	431,643	380				
25	Gruplararası	9,029	6	1,505	1,214	,298	
	Grup içi	463,743	374	1,240			
	Toplam	472,772	380				
26	Gruplararası	12,377	6	2,063	1,690	,122	
	Grup içi	455,360	373	1,221			
	Toplam	467,737	379				
27	Gruplararası	7,184	6	1,197	,635	,702	
	Grup içi	704,774	374	1,884			
	Toplam	711,958	380				
28	Gruplararası	21,532	6	3,589	2,653	,016	Yüksekokul>İlkokul Lise>Diğer Yükskokul>Ortaokl Ykskokl>Ünivrst Ortaokul>Diğer Yüksekokul>Lise Yüksekokul>Diğer Üniverste>Diğer
	Grup içi	508,625	376	1,353			
	Toplam	530,157	382				
29	Gruplararası	33,347	6	5,558	4,598	,000	Lise>İlkokul Üniversite>Ortaokul Yüksekokul>İlkokul Üniversite>İlkokul
	Grup içi	452,060	374	1,209			
	Toplam	485,407	380				
30	Gruplararası	5,492	6	,915	2,045	,059	
	Grup içi	167,830	375	,448			
	Toplam	173,322	381				
31	Gruplararası	3,997	6	,666	,642	,697	
	Grup içi	389,032	375	1,037			
	Toplam	393,029	381				
32	Gruplararası	9,398	6	1,566	,940	,466	
	Grup içi	626,591	376	1,666			
	Toplam	635,990	382				
33	Gruplararası	10,933	6	1,822	1,201	,305	
	Grup içi	567,355	374	1,517			
	Toplam	578,289	380				
34	Gruplararası	12,219	6	2,037	1,644	,134	
	Grup içi	463,424	374	1,239			
	Toplam	475,643	380				
35	Gruplararası	11,828	6	1,971	1,365	,228	
	Grup içi	541,638	375	1,444			
	Toplam	553,466	381				
36	Gruplararası	31,816	6	5,303	2,939	,008	İlkokul>Lise Ortaokul>Yüksekokul İlkokul>Üniversite Ortaokul>Lise Ortaokul>Üniversite
	Grup içi	676,677	375	1,804			
	Toplam	708,492	381				

Birinci madde “Konular işlenirken, öğrendiğimiz bilgiler arasındaki benzerlikleri bulmamız istenir” şeklinde idi. Babası ilkököl, ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite mezunu olan öğrenciler ile babasının diğer eğitim durumuna sahip yani okuma-yazma bilmeyen öğrenciler göre daha anlamlı ve daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Beşinci madde “Tarihsel olayların günümüz yaşantısını nasıl etkilediği örneklerle gösterilir” şeklinde olup babası lise ve üniversite mezunu olan öğrenciler babası ilkököl mezunu olan öğrenciler göre daha anlamlı cevaplar vermişlerdir.

Sekizinci madde “Sorulan sorulara verdiğimiz farklı cevapların sınıf içerisinde tartışmamız istenir.” Babası üniversite mezunu olan öğrenciler ile babası ilkököl, ortaokul,lise mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar vermişlerdir.

Yirmi sekizinci madde “Sınıfta soru sormamız özendirilir” şeklinde idi.Babası yüksekokul mezunu olan öğrenciler babası ilkököl, ortaokul, lise, üniversite mezunu olan öğrenciler göre daha anlamlı cevaplar belirtmişlerdir. Babası lise mezunu olan öğrenciler babası okuma-yazma bilmeyen öğrencilere göre, babası ortaokul mezunu olanlar babası okum-yazma bilmeyenlere göre, babası üniversite mezunu olan öğrenciler yine babası okuma yazma bilmeyenler göre daha anlamlı cevaplar verdikleri gözlenmiştir.

Yirmi dokuzuncu madde “Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir” şeklinde idi. Babası lise, yüksekokul, üniversite mezunu olan öğrenciler babası ilkököl mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar vermişlerdir. Babası üniversite mezunu olan öğrenciler ile babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı cevaplar verdikleri ortaya çıkmıştır.

Otuz altıncı ifade “Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir” şeklinde idi. Babası ilkököl mezunu olan öğrenciler babası lise ve üniversite mezunu olan öğrenciler göre; Babası ortaokul mezunu olan öğrenciler babası lise,

yüksekokul, üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha anlamlı ilişkiler bulunduğu gözlenmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz maddelerde anlamlı ilişkiler bulunduğu için “ Sosyal Bilgiler Dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde baba eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezimiz reddedilmiştir.

LSD sonuçlarına göre yukarıdaki maddeler dışındaki maddelerde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu maddelerde “Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından baba eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezimiz kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerinin gerçekleşme düzeyi ve gerçekleşme düzeyine etki eden değişkenleri ölçmek ve değerlendirmek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış elde edilen sonuçlara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

I. SONUÇ

1- Araştırmamız sonucunda anketimizde bulunan düşünme becerilerine ait tüm etkinliklerin toplam aritmetik ortalaması 3,62 olarak tespit edilmiştir. Buradan hareketle Sosyal bilgiler dersinde düşünme becerisi etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği görülmüştür.

Eleştirel düşünme becerisi etkinliklerinin aritmetik ortalaması 3,61 olarak bulunmuş buradan da eleştirel düşünme becerileri etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği tespit edilmiştir.

Yaratıcı düşünme becerisi etkinliklerinin aritmetik ortalaması 3,57 olarak bulunmuş buradan da yaratıcı düşünme etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği tespit edilmiştir.

Bilimsel düşünme becerisi etkinliklerinin aritmetik ortalaması 3,52 olarak bulunmuş buradan da bilimsel düşünme etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği tespit edilmiştir.

Problem çözme becerisi etkinliklerinin aritmetik ortalaması 3,59 olarak bulunmuş buradan da problem çözme becerisi etkinliklerine çoğu zaman yer verildiği tespit edilmiştir.

2- Kız ve erkek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde kız öğrenciler lehine beş maddede bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu maddeler “Karşılaştığımız problemin tanımlanmasının yapılması istenir, Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanılmasında örnekler vermemiz istenir, İşlenen konularla ilgili güncel örnekler verilir, Derslere hazırlıklı gelmemiz istenir, Konular işlenirken verdiğimiz yanlış cevapları düzeltmemiz için öğretmen bizi yönlendirir” şeklinde idi. Bu maddelerde kız öğrenciler düşünme becerileri etkinliklerine daha çok yer verildiğini belirtmişlerdir. Yalnızca “Verilen ödevleri yapmamız için ders kitapları yeterlidir” maddesinde ise erkek öğrenciler lehine bir farklılık olduğu bulunmuştur. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre verilen ödevlerin yapılması için ders kitaplarının yeterli olduğunu daha çok belirtmişlerdir. Buradan hareketle erkek öğrencilerin araştırma ve inceleme etkinliklerine daha az ilgili oldukları düşünülebilir.

3- Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde okulun bulunduğu yerleşim yeri açısından on dokuz maddede anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bunlar arasında on altı maddede şehirde bulunan okullar lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Şehir merkezindeki okullarda bulunan öğrenciler bu etkinliklere daha çok yer verildiğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da şehirdeki okulların daha fazla imkana sahip, daha modern eğitim araçlarına sahip olması gibi nedenler düşünülebilir. Üç maddede ise köydeki okullar lehine anlamlılığa rastlanmıştır. “Grup çalışmalarına yer verilir”, “Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır” ve “Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir” olup bu etkinliklere köy okullarındaki öğrenciler daha fazla yer verildiğini belirtmişlerdir. Bununda öğrencilerin farklı kaynaklara ulaşma imkanının zorluğundan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bulgulardan hareketle Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesinde okulun bulun çevre değişkeninin önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

4- Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi ile baba mesleği değişkeni arasında altı maddede anlamlı farklılığa rastlanmıştır

ancak bu farklılığın hangi meslek grupları arasında olduğu tam olarak tespit edilememiştir.

5- Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi ile anne mesleği değişkeni arasında beş maddede anlamlı farklılığa rastlanmıştır ancak bu farklılığın hangi meslek grupları arasında olduğu tespit edilememiştir.

6- Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Altı maddede anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Anlamlı farklılığa rastlanılan bu maddeler için genel olarak anne eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin düşünme becerileri etkinliklerine daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirttikleri söylenebilir.

7- Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Altı maddede anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Anlamlı farklılığa rastlanılan bu maddeler için genel olarak baba eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin düşünme becerileri etkinliklerine daha anlamlı ve daha yüksek düzeyde yer verildiğini belirttikleri söylenebilir.

II. ÖNERİLER

- Düşünme becerilerinin gözlenmesine ilişkin nitel araştırmalar yapılması gözlem ve görüşme metodunun kullanılması önerilebilir.
- Düşünme etkinlikleri sınıf içerisinde uygulanırken bireysel farklılıklar göz önüne alınarak birden çok yöntem ve teknik uygulanması önerilebilir.
- Köy ve kasabalardaki öğrencilerin ders kitabı dışında farklı kaynaklara ulaşma zorluklarının olmasından dolayı köy ve kasabalardaki okullara kütüphaneler açılarak gerekli kitapların temin edilmesi, bu okullara bilgisayar laboratuvarları kurularak internet imkanı sağlanması ve öğrencilerin problem çözme ve yaratıcı düşünme etkinliklerinin gelişmesi yönünde çalışmalar yapılması önerilebilir.

- . Özellikle köy ve kasabalardaki anne-baba eğitim durumu düşük olan öğrencilere okul dışı saatlerde okullarda Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili kurslar açılarak öğrencilerin düşünme becerisi etkinliklerini kavramaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, C., 2001, İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, (Yayınlanmamış).
- Arık, İ.A.1987, Yaratıcılık, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Bingham, A., 1983, Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi, Çev.: O. A.Ferhan, MEB Basımevi, İstanbul.
- Büyükkurt, G. 1990, Eleştirel Düşünme, Çağdaş Eğitim Dergisi, (158).
- Davaslıgil, Ü. 1989, Yaratıcılık ve Oyun, Eğitim ve Bilim Dergisi, 13 (71), s.24.
- Demirel, Ö., 2002, Eğitimde Program Geliştirme, Pegem Yayınevi, Ankara.
- Erden, M. 1998, Eğitimde Program Değerlendirme, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Erden, M. 2000, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Ergün, M. ve Özdaş, A., 1997, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ocak Yayınevi, İstanbul.
- Gelen, İ., 1999, İlköğretim Okulları 4.Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, (yayınlanmamış).
- Hayran, İ., 2000, İlköğretim Öğretmenlerinin Düşünme Becerileri ve İşlemlerine İlişkin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, (yayınlanmamış).
- [http://www.programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prg_giris.pdf\(03.04.2006\)s.37-38](http://www.programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prg_giris.pdf(03.04.2006)s.37-38)
- İlkbahar, Ş. Y. ve Tezel, S., 1982, Yaratıcılık Nedir, Yaşadıkça Eğitim Dergisi, (25), s. 8.
- İpşiroğlu, Z. 1997, Düşünmeyi Öğrenme ve Öğretme, Alfa yayınları, İstanbul.
- Karasar, N. 2002, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara.
- Kazancı, O. 1989, Eğitimde Eleştirici Düşünme ve Öğretimi, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara.
- Köstüklü, N, 1998, Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi, Selçuk Üniversitesi EF Yayınları, Konya.
- MEB, (Milli Eğitim Bakanlığı), 2000, İlköğretim Okulu Ders Programları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Oğuzkan, F. 1974, Eğitim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özçelik, D.A. 1989, Eğitim Programları ve Öğretimi, ÖSYM Yayınları, Ankara.

- Özden, Y. 1997, Öğrenme ve Öğretme, Pegem Yayınları, Ankara.
- Sarı, M., S., 2003, İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Gerçekleşme Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, (yayınlanmamış).
- Serdar, B., 1998, Lise Öğretmenlerini Öğrencilere Bilimsel Düşünmeyi Kazanmaya Yönelik Tutumları ve Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, (yayınlanmamış).
- Sönmez, V. 1997, Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sönmez, V. 2001, Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sözer, E. 1998, Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Sungur, N. 1997, Yaratıcı Düşünce, Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Şahinel, S. 2002, Eleştirel Düşünme, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Turgut, M. F. 1991, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, M.E.B Yayınları, İstanbul.
- TDK, Türk Dil Kurumu, 1992, Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, İstanbul.
- Tuzcuoğlu, N. 1994, Çocukta Yaratıcılık, Yaşadıkça Eğitim Dergisi,(33).
- Varış, F. 1996, Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri, Alkım Yayıncılık, Ankara.

EKLER

EK-1 ANKET

Değerli öğrenciler,

“Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapmaktayım.Bu anket bu amaçla hazırlanmış olup iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde kişisel bilgileriniz istenmekte ikinci bölümde ise Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili hazırlanmış ifadeler yer almaktadır.

Ankete vereceğiniz cevaplar bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacak, başkaları tarafından bilinmeyecektir.Bu nedenle ad ve soyadınızı yazmayınız.

Ankette, kişisel bilgi formuna ve ifadelerin yer aldığı bölüme size uygun olan cevabın başına (X) işareti koymanız yeterli olacaktır.Lütfen hiçbirini BOŞ BIRAKMAYINIZ.

Göstermiş olduğunuz ilgiye ve ayırmış olduğunuz zamana şimdiden teşekkür ederim.

Nevsal KARA
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM

Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )

Babanızın mesleği: Serbest meslek ( ) Memur ( ) Esnaf ( ) Çiftçi ( ) İşçi ( )
Emekli ( ) Diğer ( )

Annenizin mesleği: Ev hanımı ( ) Memur ( ) Çiftçi ( ) Emekli ( ) Diğer ( )

Annenizin eğitim durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( )
Üniversite ( ) Diğer ( )

Babanızın eğitim durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( )
Üniversite ( ) Diğer ( )

II. BÖLÜM

Sıra no	Etkinlikler Sosyal Bilgiler Dersinde;	Her zaman	Çoğu zaman	Bazı zaman	Nadir olarak	Hiçbir zaman
1	Konular işlenirken, öğrendiğimiz bilgiler arasındaki benzerlikleri bulmamız istenir.					
2	Karşılaştığımız problemin tanımlanmasının yapılması istenir.					
3	Konuların sebep-sonuç ilişkisi içerisinde nasıl incelenmesi gerektiği gösterilir.					
4	Bir sosyal veya tarihi sorunu kendi cümlelerimizle ifade etmemiz istenir.					
5	Tarihsel olayların günümüz yaşantısını nasıl etkilediği örneklerle gösterilir					
6	Yeni sözcüklerin veya terimlerin kullanımında örnekler vermemiz istenir.					
7	Derste ve sınavda, sorulara cevap vermeden önce seçeneklerin tek tek gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanır.					
8	Sorulan sorulara verdiğimiz farklı cevapları sınıf içerisinde tartışmamız sağlanır.					
9	Cevaplandığımız sorunun çözüm yolunu açıklamamız istenir.					
10	Harita üzerinde sorulan yerleri göstermemiz istenir.					
11	Tarihi olayları tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmemiz gerektiği vurgulanır.					
12	Tartışma ve münazaralara katılmamız istenir.					
13	İşlenen konularla ilgili güncel örnekler verilir.					
14	Konular birbirine bağlı olarak anlatılır.					
15	Sınavda sorulara verdiğimiz cevaplara kendi görüşlerimizi de eklememiz istenir.					
16	Verilen bir ifadenin yeterince açık olup olmadığı sorulur.					
17	Verilen anlatımların anlam ve içerik bakımından birbiriyle çelişip çelişmediğini saptamamız istenir.					
18	Grup çalışmalarına yer verilir.					
19	Ünite veya konu ile ilgili ise diğer derslerde öğrendiğimiz konuların uygulanması istenir.					
20	Tarihi olaylar hakkında yorum yaparken olayları o günün şartları içerisinde yorumlamamız gerektiği anlatılır.					

Sıra no	Etkinlikler Sosyal Bilgiler Dersinde;	Her zaman	Çoğu zaman	Bazı zaman	Nadir olarak	Hiçbir zaman
21	Sorular sorulduktan sonra cevaplamamız için yeterli zaman verilir.					
22	Bir konuyu farklı kaynaklardan araştırmamız istenir.					
23	Konuları öğrenmemiz için ders kitabındaki bilgiler yeterli olmaktadır.					
24	Yanlış ya da eksik cevap verildiğinde öğretmen kızar.					
25	Verilen bir açıklamanın eksik taraflarını ve belirsizliklerini bulmamız istenir.					
26	Yazılı yoklamalarda sadece tanım yapmamız istenir.					
27	Tarihi olayları incelerken, kendi inançları ve düşüncelerinden dolayı toplumlara karşı ön yargılı olmamamız istenir.					
28	Sınıfta soru sormamız özendirilir.					
29	Ansiklopedi, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanmamız istenir.					
30	Derslere hazırlıklı gelmemiz istenir.					
31	Konular işlenirken verdiğimiz yanlış cevapları düzeltmemiz için öğretmen bizi yönlendirir.					
32	Tarihi olaylar işlenirken ünlü şahsiyetlerin yerine kendimizi koymamız istenir.					
33	Konular işlenirken sorulan sorulara verdiğimiz doğru cevaplar ödüllendirilir.					
34	İşlenilen konular ile geçmiş konular arasında ilişki kurmamız istenir.					
35	Tarihi olaylarda belgelere dayanmayan konular hakkında kesin yargılara ulaşmamamız gerektiği vurgulanır.					
36	Verilen ödevleri yapmamız için ders kitabı yeterlidir.					

Ek-2. Kaymakamlık Onay Yazısı

T.C.
ALANYA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim MüdürlüğüSayı: B.08.4.MEM.4.07.020/10981
Konu: Anket

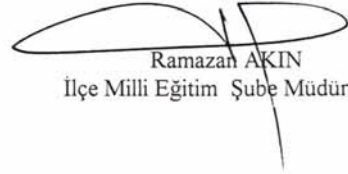
ALANYA

20 Ekim 2005

.....MÜDÜRLÜĞÜNE
ALANYA

İlçemiz Avsallar Halıcı Orhan İlköğretim Okulu öğretmeni Nevsal KARA tarafından okulunuzda "Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi" adlı anketi uygulanmasında Müdürlüğümüzce herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bilgilerinizi, gereğini rica ederim.

Ramazan AKIN
İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü

DAĞITIM : Hayate Hanım İ.Ö.O.
Kemal Şuberi İ.Ö.O.Barbaros Azakoğlu İ.Ö.O.
Obaköy İ.Ö.O. Hidayet Görgün İ.Ö.O.

Ek-3. Enstitü Onay Yazısı

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sayı: B.30.2.AKÜ.0.E1.00.00-500/1737
Konu : İzin

Tarih: 26/09/2005

İLGİLİ MAKAMA

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilimsel yüksek lisans öğrencisi Nevsal KARA 'nın "Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi" konulu tezi hakkında araştırma yapması gerekmektedir.

Gerekli iznin verilmesi hususunu arz/rica ederim.

Ramazan DURGUT
Enstitü Sekreteri